HİKMETİN 40 KAPISI

40 HADİS 40 YORUM

ELİF ERDEM
HALE ŞAHİN
RUKİYE AYDOĞDU DEMİR

DİB YAYINLARI

بسم الله الرحمن الرحيم

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI : 1272
HALK KİTAPLARI : 278

Yayın Yönetmeni
Dr. Yüksel SALMAN

Koordinasyon
Yunus AKKAYA

Tashih
Sedat MEMİŞ

Grafik & Tasarım
Uğur ALTUNTOP

Eser İnceleme Komisyon Kararı: 01.06.2016/04

ISBN : 978-975-19-6624-7
2017-34-Y-0003-1272
Sertifika No: 12931

1. Baskı, İSTANBUL 2017

Baskı
İmak Ofset Basım Yayın
0212 444 62 18

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı
No:147/A 06800 Çankaya/ANKARA
Tel: 0 312 295 72 93 - 94
Faks: 0 312 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

Dağıtım ve Satış
Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü
Tel: 0 312 295 71 53 - 295 71 56
Faks: 0 312 285 18 54
e-posta: dosim@diyanet.gov.tr

HİKMETİN 40 KAPISI

40 HADİS 40 YORUM

ELİF ERDEM
HALE ŞAHİN
RUKİYE AYDOĞDU DEMİR

DİB YAYINLARI

ÖN SÖZ

Sevgili Peygamberimiz mübarek sözleriyle, yaşayan sünnetiyle, çağları aşan örnekliğiyle her zaman müminlere yol gösterdi.

İslam'ın nasıl yaşanacağını; bir dinin hayatın bütününe nasıl nüfuz edebileceğini; hayata sevginin, şefkatin, merhametin, iyiliğin, insanlığın nasıl katılacağını; adaletle merhametin, tevazuyla asaletin, doğrulukla istikametin aynı bedende çelişmeden kendisine nasıl yer bulabileceğini o öğretti.

Hakkı, hakikati, göremediğimiz gerçekleri, gözümüzden kaçan incelikleri, her yönüyle hayatı ve hatta daha da sonrasını anlamlandırmayı o öğretti.

Bizi aydınlatan, arındıran, besleyen, tebessümle güzelleştiren, tefekkürle hafifleten, hayâyla süsleyen, namazla yücelten, iman, ihsan ve istikamet üzere kendimize yol çizmeyi öğreten o idi.

Bütün bunları ve daha nice güzellikleri onun mübarek ağzından dinlemek, onun ashabının nasibiydi. Sonrasında izinin tozuna ulaşabilmek için nice insanlar hayatlarını onun yoluna vakfetti. Gecelerini, gündüzlerini, gözlerinin nurunu, ömür sermayelerini aşkla onun yolunda tüketti. Alimler, durmak bilmeden kıtaları aşıp onun bir sözünün izini sürdü. Yüzyıllar boyu hadis meclislerinde hep onun sözleri dinlendi. Ciltler dolusu telif ve tasnif ortaya kondu. Kalemler en güzel şekilde onu yazdı, kelamlar hep onu anlattı.

"Benden bir söz işitip onu öğrenen ve başkalarına da aktaran kişinin Allah yüzünü ağartsın…" (Tirmizî, İlim, 7) kelamını işittiğinden beri yüzler bu vesileyle aydınlanma telaşına düştü. Bu uğurda nice 40 hadis derlendi, nice 40 hadis hafızalara nakşedildi.

Elinizdeki kitap, üç hadis talebesinin bu gayeye mülhak samimi gayretlerinin bir neticesidir. 2013-2016 yılları arasında Diyanet Aylık Dergi'de yayınlanmış olan yazılardan derlenen bu kitabın oluşmasına ilham veren, yol gösteren, teşvik ve yardım eden herkese teşekkür eder, bu vesile ile yolların ve yüzlerin aydınlanmasını temenni ederiz.

ve mina'llâhi't-tevfîk…

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ وَإِنَّمَا لامْرِئٍ مَا نَوَى فَمَنْ كَانَتْ

هِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ وَرَسُولِهِ فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ وَرَسُولِهِ وَمَنْ كَانَتْ

هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا أَوِ امْرَأَةٍ يَتَزَوَّجُهَا فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ

Ömer b. el-Hattâb (r.a.)'ın aktardığına göre, Rasûlüllah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ameller niyete göredir. Herkes sadece niyetinin karşılığını alır. Kim Allah ve Rasûlü için hicret ederse, hicreti Allah ve Rasûlü'ne olmuştur. Kim de erişeceği bir dünyalık veya evleneceği bir kadından dolayı hicret ederse, hicreti, hicretine sebep olan şeyedir."

(Buhârî, Bedü'l-Vahy, 1; Müslim, İmâre, 155.)

Kimin Muhaciriyiz?[1]

Her şeylerini arkalarında bırakıp yollara düştüler. Varlıklarını terk edip yokluğa talip oldular. Kendi memleketlerinin sakinleri iken başka bir diyarda muhacir olmayı tercih ettiler. Onlar artık, Allah ve Rasulü uğruna çıkılan kutlu bir göçün kahramanlarıydılar. Ancak şüphesiz onlar için vatanlarından, ailelerinden, evlatlarından ayrılmak kolay değildi. Öyleyken vatanlarını terk edip en sevdiklerinden ayrılmayı göze almalarının sebebi neydi? Neydi Allah Rasulü'nün dudaklarından çok sevdiği Mekkesi için *"Senden* (zorla) *çıkarılmış olmasaydım, seni* (asla) *terketmezdim."* (Tirmizi, Menakıb, 68) sözlerinin dökülmesine sebep olan? Hz. Ebu Bekir'i mağarada Süraka ile Hz. Ali'yi ise Rasulüllah'ın yatağında en azılı düşmanları ile karşılaştıran sebep neydi? Yiğitlerin cesaretini sınayan, en cesur olanların kalplerine korku düşüren, Rahman'ın muhacirlerinin ise ancak imanını artıran hicret, kimin içindi?

Allah ve Rasulü uğruna yola düşenler için hicret, bir milat, zamana düşülen bir işaretti. Artık onlar için zaman, hicretten önce ve sonra olarak ikiye ayrılmıştı. Hicret ile İslam'ın muhacirleri, Rasulüllah'ın ayak izlerini takip ederek Yesrib'i medeniyetin merkezi Medine eylemişlerdi. Peki, Mekke'den Medine'ye yol alan herkes, hicrete bu anlamı yüklemiş miydi? Rahman'ın muhacirlerinin gözünde bir Peygamber ibadeti olan hicret, aralarından bir kişi için sadece bir göçten ibaretti. O, Mekke'den Medine'ye sevdiği bir kadına kavuşmak, onunla evlenebilmek için göç etmişti. İlk Müslümanlardan ve ilk muhacirlerden olan Ümmü Kays b. Mihsan (İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, VII, 368.) Medine'ye hicret edince, onunla evlenmek amacını taşıyan bir sahabi de onun ardından Medine'ye gitmişti. Hicretinin gayesi Ümmü Kays olduğundan bundan böyle ona "Ümmü Kays'ın muhaciri" denilmişti. (Taberanî, el-Mu'cemü'l-Kebir, IX, 103; İbn Hacer, Fethu'l-Bari, I, 10.)

Rivayete göre, bu olay üzerine Allah Rasulü şöyle buyurdu: *"Ameller niyete göredir. Herkes sadece niyetinin karşılığını alır. Kim Allah ve Rasulü için hicret ederse, hicreti Allah ve Rasulü'nedir. Kim de erişeceği bir dünyalık veya evleneceği bir kadından dolayı hicret ederse, onun hicreti de hicretine sebep olan şeyedir."* (Buhârî, Bedü'l-Vahy, 1.)

Sevgili Peygamberimizin bu mübarek sözleri, bugün muhataplarına şu soruları hatırlatıyor: "Kimlerin, nelerin muhaciriyiz bugün? Hicretimiz kimin için? Adımlarımız kimin izini takip ediyor? Kimin için gece gündüz

demeden yollara düşüyor, yolculuğun zahmetine katlanıyor, cefasını çekiyoruz? Yolculukta döktüğümüz terler kimin uğruna? Para mı, güç mü, itibar mı, aşk mı, şöhret mi yoksa Rızaullah mı menzilimiz? Hakk'a mı batıla mı, kesrete mi vahdete mi dönük yüzümüz? Yolculuğumuz nereye, nereye gidiyoruz? Daha da önemlisi hicretimiz esnasında niyetimiz ne, kalbimizde ne taşıyoruz?"

Kalbimizde taşıdığımız niyete göre yolculuğumuz kutlu bir göç, bir destan, ihlasın, sadakatin, kulluğun bir ifadesi olabilir. Çünkü bütün davranışlara anlam katan, onları Allah katında değerli kılan niyetlerdir. Niyetler, amellerin ruhudur. İnsanın bu ruhu hissetmesi ise ancak kendisine yaklaşmasıyla, içine, özüne, gönlüne bakmasıyla mümkündür. Eğer kişi kendisine yabancılaşmamışsa, aynadaki suretini hâlâ tanıyabiliyorsa, gözleri kalbindekileri göremeyecek kadar körleşmemişse, kalbindeki niyetlerini idrak edebilir. Kalbin niyetlerin mahalli olmasından dolayı Rasul-i Ekrem, *"Allah sizin dış görünüşlerinize ve mallarınıza bakmaz, kalplerinize ve amellerinize bakar."* (Müslim, Birr, 34.) buyurarak onun nazargâh-ı İlahî oluşuna dikkat çekmiştir.

Niyetler, amellere açılan kapılardır ve ancak niyet hayır olduğunda akıbet hayır olabilir. Niyetlerin temizliği, arınmışlığı ve halis oluşu kadar amellerimiz ihlaslı sayılabilir. Bu yüzden Rabbimiz, ancak samimi bir şekilde ve kendi rızası gözetilerek yapılan amelleri kabul eder. (Nesaî, Cihad, 24.) Dini yalnız Allah'a has kıldığımızda (A'râf, 7/29.), Rabbimize karşı samimi bir kulluk sergilediğimizde davranışlarımız O'nun için bir değer arz eder.

Niyetlerimizde rıza-yı Hakk'ı gözetmediğimizde, niyetimizi salih kılamadığımızda ise salih amellerden de söz edilemez. Bu durumda, ruhumuzun miracına sebep olması gereken namazlarımız, bizleri kötülüklerden alıkoyamaz. Oruçlarımız, artık bizim için bir kalkan değildir, sadece açlık ve susuzluktan ibarettir. Kurbanlarımız Rabbimize kurbiyete vesile olamaz, elimizde kalan sadece onların etleri ve kanlarıdır. İhlasın yerini gösteriş, samimiyetin yerini riya almışsa, sağ elimizin verdiğini sol elimizin bilmemesi gereken fedakârlıklarımızı herkes biliyorsa, o vakit sadakalarımız Rabbimize sadakatimizi ifade etmekten çok uzakta demektir. Gösteriş malzemesi yapılan sadakalar ömrümüze bereket getirmekten ziyade bizi çoraklaştırır. Riya ile safiyetini kaybeden ameller, Rabbimizin katında, üzerinde az bir toprak bulunan ve şiddetli yağmura maruz kalınca çıplak hâle gelen kayaya benzer. (Bakara, 2/264.)

Halis ameller, riya ile gösteriş arzusu ile "desinler diye" yapılarak kirletildiğinde anlamını kaybeder, samimiyet olmadan değerler değerini yitirir. Cömert desinler diye infakta bulunan, âlim desinler diye ilim tahsil eden, kahraman desinler diye savaşan kimsenin çabasının hiçbir kıymeti yoktur. Hatta bu kimseler, sahte niyetlerle yapılan sahte amellerinden ötürü ahirette hüsrana uğrayacaklardır. (Müslim, İmare, 152.) Çünkü ihlası, samimiyeti bilmeyene insanlar "âlim" dese de hakiki cahil odur. Gönlünü Rabbinin rızasıyla zenginleştirmeyenin adı "zengin" olsa da hakikatte o, insanların en yoksuludur. Samimiyetsiz secdelerle âbit, dünyaya gönül bağlayarak zahit, Ümmü Kays'lara hicret ederek muhacir olunmaz. Gerçek muhacir, her şeyden önce dünyaya ve dünyalıklara dair her şeyi terk ederek "ihlas"a hicret edendir. Uzaklarda bir yerlerde boynu bükük bir hâlde ihlas bizi bekliyor. Riyadan, kibirden, ikiyüzlülükten uzaklaşıp samimiyetin kapısını ne zaman çalacağız? Kulluk gösterilerinden, gösteriş bağımlılığından, uzaklaşıp ihlas ve takvanın gönlünü ne zaman alacağız? Sahi yolculuğumuz nereye, bizler kimin muhaciriyiz?

---

[1]. ***Rukiye Aydoğdu DEMİR***

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِى بَكْرَةَ عَنْ أَبِيهِ ... قَالَ « فَإِنَّ دِمَاءَكُمْ

وَأَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ بَيْنَكُمْ حَرَامٌ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا ، فِى

شَهْرِكُمْ هَذَا ، فِى بَلَدِكُمْ هَذَا ...»

Abdurrahman b. Ebî Bekre (r.a.)'nin babasından naklettiğine göre Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "(Ey insanlar!) Bu (Zilhicce) ayınızda, bu (Mekke) şehrinizde bu (Arefe) gününüz nasıl saygın ise, kanlarınız, mallarınız ve ırzlarınız (kişilik değerleriniz ve namuslarınız) da aynı şekilde saygındır."
(Buhârî, İlim, 9, Kasâme, 30.)

Mükerrem Varlık:
İnsan[2]

Mukaddes bir mekân, mübarek bir zaman… Nurun alâ nur… Hicretten on yıl sonra, zilhiccenin dokuzunda, arefe gününde Arafat toprakları binlerce inanmış yüreği misafir ediyor. Allah Rasulü, öğle sıcağının altında kızıl devesinin üzerinde, mübarek dudaklarından dökülecek her bir kelimeye dikkat kesilmiş ashabının karşısında duruyor. Hüzünlü yürekler, *"Belki de bu haccımdan sonra bir daha haccedemem."* (Müslim, Hac, 310.) buyuran Allah Rasulü'nün sözlerini hafızalarına nakşetmek için dikkatle onu izliyor. O gün, Rebia b. Ümeyye'nin yüksek sesle tekrarlayarak kalabalığa duyurduğu (İbn Hişam, Siret, II, 605.) ve ashap arasında ağızdan ağza nakledilen o sözler, yüzyıllar sonra onun ümmetinin kulaklarından gönüllerine şöyle akıyor:

"(Ey insanlar!) *Bu (Zilhicce) ayınızda, bu* (Mekke) *şehrinizde bu* (arefe) *gününüz nasıl saygın ise kanlarınız, mallarınız ve ırzlarınız* (şeref ve haysiyetiniz) *da aynı şekilde saygındır* (dokunulmazdır)...*"* (Müslim, Hac, 147)

Sevgili Peygamberimiz, bu sözleriyle cahiliye karanlığından henüz kurtulan insanlara, insanın canıyla, kanıyla, mal ve ırzıyla mukaddes bir varlık olduğunu hatırlatıyordu. İnsanların kim olduklarını unuttukları, kendilerine yabancılaştıkları ve aynadaki suretlerini tanımakta zorlandıkları bir zamanda onları içine düştükleri girdaptan o çekip çıkarmıştı. Beşerin yırtıcılıkta sırtlanları geçtiği, insanın kanını dökmenin, malını yağmalamanın, onurunu ayaklar altına almanın fazilet olarak görüldüğü cahiliye zulmüne o son vermişti. İnsanın atalarından devraldığı soyun, gücün, zenginliğin, asabiyetin ve tüm diğer sahte övünç vesilelerinin hükümdarlığını o bitirmişti. Yirmi üç yıl süren nübüvveti boyunca insanoğluna kaybettiği değerlerini kazandırma mücadelesi veren Allah Rasulü, Veda Haccı esnasında da onun sahip olduğu dokunulmaz haklarına işaret etmiş ve insanın saygın bir varlık olduğunu vurgulamıştı. Muhataplarının gönüllerine iyice yerleşmesi için de kutsal sayılan diğer değerleri zikrederek sözlerine başlamıştı. Buna göre insanın kanı, malı ve ırzı tıpkı zilhicce ayı, arefe günü ve Mekke şehri gibi saygındı.

Kur’an’da ilk on günü üzerine yemin edilen, (Fecr, 89/2.) hakkında Hz. Peygamber’in, *“Salih amelin Allah katında* (zilhiccenin ilk) *on gün(ün)den daha sevimli olduğu hiçbir gün yoktur.”* (İbn Mace, Sıyam, 39.) buyurduğu zilhicce ayı, kan dökmenin ve savaşmanın yasaklandığı “haram aylar” arasındadır ve kutsaldır. Hac ibadetinin gerçekleştirildiği, Arafat’ta vakfeye duran hacıların günahlarından arındıkları gün olan arefe günü de Müslümanlar için özel zamanlardandır. Sevgili Peygamberimizin *“Allah’ın en hayırlı ve Allah’a en sevimli olan beldesi.”* (Tirmizi, Menakıb, 68.) olarak nitelediği Mekke, harem yani dokunulmaz bir mekândır. Mukaddes şehir Mekke’de kan dökülmez, Mekke’nin otu koparılmaz, ağacı kesilmez, hayvanı ürkütülmez, yitiğine el konulmaz. (Buhârî, Cenaiz, 76.)

Hadiste zikredilen tüm bu kutsal değerler gibi maddi ve manevi kişiliği ile insan da saygındır. Zira o, en güzel biçimde yaratılan (Tin, 95/4.), türlü nimetlerle rızıklandırılan (İsra, 17/70.), kâinatın hizmetine sunulduğu (Lokman, 31/20.), yeryüzünün en değerli varlığı, Rabbinin yeryüzündeki halifesidir. (Bakara, 2/30.) Bu yüzden insanın yaşama hakkını elinden almak, haksız bir şekilde onun kanını dökmek, büyük günahlar arasında zikredilmiştir. (Nesaî, Vesaya, 12.) Haksız yere bir insanı öldürenin, bütün insanları öldürmüş gibi olacağı bildirilmiş (Maide, 5/32.) ve bu fiili işleyenler için dünyevi ve uhrevi birtakım yaptırımlar belirlenmiştir. Allah Rasulü, Veda Hutbesi’nde Cahiliye Dönemi âdetlerinden olan kan davalarını ayaklarının altına alıp geçersiz kıldığını ilan etmiştir. (Müslim, Hac, 147.)

İnsanın yaşama hakkının yanında hayatını idame ettirebilmesi için mülkiyet edinme hakkı da bulunmaktadır ve tıpkı canı gibi malı da dokunulmazdır; her türlü haksız müdahaleye karşı koruma altına alınmıştır. Bu yüzden İslam hukukunda hırsızlık, gasp, faiz, kumar gibi haksız kazanç şekilleri yasaklanmış, helalinden kazanılan malın helal yollarda harcanmasına dair çeşitli hükümler konulmuştur.

Hadiste zikredilen, insanın saygı gösterilmesi gereken dokunulmaz değerlerinden biri de “ırz” kavramıyla ifade edilen manevi kişiliği ve onurudur. İnsanoğlu, sırf insan olma vasfını taşıdığından dolayı saygındır; ırkı, rengi, dili ne olursa olsun tüm insanlar bu hususta eşittir. Sevgili Peygamberimiz, Allah’ın kulu olmaları yönünden insanlar arasında bir fark bulunmadığını, üstünlüğün ancak takvada olduğunu bildirmiştir. (İbn Hanbel V, 411.)

İnsan, bizatihi saygın bir varlık olduğundan dolayıdır ki onun kanını dökme, ona maddi, manevi şiddet uygulama, iftirada bulunma, gıybetini

yapma, alay etme, küçümseme, taklidini yapma, hatta onunla ilgili eyleme dökülmemiş kötü zanlara sahip olma dahi onun onurunu inciteceğinden yasaklanmıştır. Zira o, kâinatın gözbebeği, âlemin zübdesidir. Onun gönlünü hoş tutmak, onu incitmemek en değerli ibadettir. Çalab'ın tahtı olan gönlü yıkma, nazargâh-ı İlahî olan kalbi kırma Kâbe'yi yıkmak kadar büyük bir suçtur. Haksız yere bir insanın onuruyla ilgili ithamda bulunmak, büyük günahların en büyüklerindendir. (Ebu Davud, Edeb, 40.) Allah, kulun (her türlü) hatasını bağışlar, ancak kul, ne zaman ki kardeşinin şeref ve şahsiyetine dokunacak bir iş yaparsa, işte asıl günah bu olur. (İbn Mace, Tıb, 1.)

Sevgili Peygamberimiz, yeryüzündeki en mükerrem varlığın kendi değerini muhafaza edip onurlu bir şekilde yaşamasına dair hayatın en ince noktalarına varıncaya kadar tavsiyelerde bulunmuştur. İnsanın Rabbine nasıl kulluk edeceği, insanlarla kuracağı ilişkileri, kalbini hastalıklardan nasıl koruyacağı, konuşma, yeme-içme, giyinme adabı ve daha pek çok hususta yol gösterici olmuştur. İnsanın onurlu bir varlık olarak hayatta duruşunun, bakış açısının nasıl olacağı ve onurunu kaybetmeden nasıl mücadele edeceğiyle ilgili tüm ilkeleri insanlığa sunmuştur. İnsanlığın bu ilkeleri hatırlamaya en çok da mukaddes değerlerinin çiğnendiği, dokunulmaz haklarının ihlal edildiği ve çetin bir onur imtihanından geçtiği bugün ihtiyacı vardır.

---

[2]. ***Rukiye Aydoğdu DEMİR***

أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ رضى اللهِ عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ: "مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلاَّ يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ ، فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ

يُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجِّسَانِهِ ...".

Ebû Hüreyre (r.a.)'den rivayet edildiğine göre, Allah Rasûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:
"Her doğan çocuk fıtrat üzere doğar. Sonra anne babası onu Yahudi, Hristiyan veya Mecusi yapar."

(Buhârî, Tefsîr (Rûm), 2.)

Her Doğan
Fıtrat Üzere Doğar[3]

Rabbimizin "*Yeryüzünde bir halife var edeceğim*." (Bakara, 2/30.) sözüyle başlamıştır insanın hayat serüveni. Ardından Yüce Allah, insanı "en güzel surette" yaratmış ve kendisini sabah akşam tesbih eden, günahtan masun meleklerine, onun önünde saygıyla eğilmelerini emretmiştir. (Bakara, 2/30-34.) Zira onu değerli kılmış ve yarattıklarının pek çoğundan üstün tutmuştur. (İsrâ, 17/70.) Yerde ve gökte ne varsa onun hizmetine sunmuş, ona dilediği her şeyi vermiştir. Böylesine değerli ve böylesine mükemmel yaratılmıştır insan. Ve bu yaratılışın tek bir amacı vardır: Yalnızca bir olan Allah'ı ilâh kabul etmek ve O'nun razı olacağı bir hayat sürmek. (Zâriyât, 51/56.) Bunun için kendisine gereken tüm imkânlar verilmiş ve her insan kâmil sıfatlarla donatılıp yeryüzünün halifesi olmaya layık bir insan olma potansiyeliyle dünyaya gönderilmiştir.

"Yaratılış, belli yeteneklere ve yatkınlığa sahip olma" anlamına gelen fıtrat, insanın, yaratılışındaki bu özü ifade eder. *"Her doğan çocuk fıtrat üzere doğar."* (Buhârî, Tefsir, 2.) diyen Rasûlüllah, ırkı, soyu, cinsiyeti ne olursa olsun, her insanın bu mükemmel yaratılışla, Allah'a inanma potansiyeliyle dünyaya geldiğini anlatmaktadır. Herkesin ancak kazandığının karşılığını alacağını ve hiç kimsenin bir başkasının günahını yüklenmeyeceğini ısrarla vurgulayan (En'am, 6/164.) İslâm inancına göre, her çocuk tertemiz ve günahsız olarak doğar. Çevreden gelen herhangi bir etkiye maruz kalmadan önce tertemiz bir yaratılışla dünyaya gelen insan, bu halini koruyabildiği sürece kendiliğinden iyiye yönelir. Zira onu türlü kabiliyetlerle donatan Yüce Allah, kendisine iyiyle kötüyü birbirinden ayırt edebilme yeteneği vermiş (Şems, 91/8.) ve onu iyiye eğilimli kılmıştır. Bu yüzdendir ki Rasûlüllah iyilik ve kötülüğün ne olduğunu soran Vâbısa b. Ma'bed adlı sahabiye "*İyilik, gönlü huzura kavuşturan ve içe sinen şeydir. Kötülük ise insanlar sana fetva verseler* (onaylasalar) *bile, gönlü(nü) huzursuz eden ve iç(in)de bir kuşku bırakan şeydir."* (Dârimî, Büyû', 2.) sözleriyle cevap vermiştir. Yine kendisine aksi bir yönlendirme bulunmadığı takdirde insan tevhide yakındır, Rabbini bir olarak bilmeye ve O'na inanmaya hazırdır. Zira ruhlar âleminde "*Ben sizin Rabbiniz değil miyim?*" dediğinde tüm ruhlarla birlikte "*Evet Rabbimizsin*." diyerek, bu Yüce Yaratıcı'nın ilâhlığına şahitlik etmiştir. (A'râf, 7/172.) Dünya hayatında da asıl sahibi olan bu Yüce Varlığı aramakta ve

Kur’an-ı Kerim’de ifade edildiği üzere, gönlü ancak O’nu anmakla huzur bulmaktadır. (Ra’d, 13/28.)

Tevhide aykırı olan hiçbir inanç ve yaşantı insanın fıtratına aykırı olduğundan kişiyi tatmin etmez. Tıpkı Hz. İbrahim’i tatmin etmediği gibi. Nitekim, bir zamanlar putlara tapan kavminin inançlarını ve yaşantısını benimseyemeyen Hz. İbrahim kendine bile faydası olmayan putlardan yüz çevirmiş ve bir arayış içerisine girmişti. Özünde var olan inanma ihtiyacını karşılayabilecek gerçek bir ilâh olması gerektiğine kanaat getirdi. Yaşadığı toplumda gök cisimlerinin insan hayatında etkin rolü olduğu inancı hâkimdi. Buradan çıktı yola ve bir yıldız gördü. Rabbi bu olabilir mi diye düşündü. Onun kaybolduğunu görünce aya çevirdi yüzünü. Belki de buydu asıl Rabbi. Ama hayır, o da batıyordu gün doğunca. Peki ya güneş, düşündüklerinin hepsinden daha büyüktü, Rabbi olmaya daha layık göründü gözüne. Fakat gün bitince onun da hükmü sona erdi. Bunların hiçbiri Rabbi olamazdı Hz. İbrahim’in. Bütün bunları yaratan, her daim yarattıklarıyla beraber olan, bütün varlığın hâkimi olmalıydı Rabbi. Böylece batıl inançlardan sıyrılıp hakka yöneldi, Rabbi de onu doğru yola iletti ve kendisini diğer insanlara peygamber olarak gönderdi. (En’âm, 74-79.)

Dinimizde tertemiz ve Hakk’a meyyal olan bu fıtratın korunması üzerinde önemle durulmuştur. Yüce Allah Kur’ân-ı Kerim’de “*Hakka yönelen bir kimse olarak yüzünü dine çevir. Allah’ın insanları üzerinde yarattığı fıtrata sımsıkı tutun. Allah’ın yaratmasında hiçbir değiştirme yoktur. İşte bu dosdoğru dindir. Fakat insanların çoğu bilmezler.*” (Rûm, 30/30.) buyurmuş, Hz. Peygamber de pek çok hadisinde fıtrattan gelen fiziksel özellikleri de olduğu gibi korumanın gereğine işaret etmiştir. Dinimizin vazettiği tüm emir ve yasaklar da insan fıtratına uygun bir yapı arz etmektedir.

Ne var ki insan, belirli bir çevrede dünyaya gelir, hali hareketleri, inancı ve yaşantısı çevresinin etkisiyle şekillenir. Hadisin devamında “*Sonra anne babası onu Yahudi, Hristiyan veya Mecusi yapar.*” sözüyle çocuğun, her şeyden önce içinde bulunduğu ailenin inancıyla yetişeceğini belirten Sevgili Peygamberimiz, onun bu işlenmemiş, saf haliyle her türlü yönlendirmeye açık olduğuna da dikkatleri çekmiştir. Allah’a inanma ve O’nun rızasına göre yaşama kabiliyetiyle yaratılan insanın bu potansiyeli açığa çıkarması ve kendini bu yönde geliştirebilmesi için desteğe ihtiyacı vardır. Yüce Allah dini bu nedenle var etmiş, peygamberlerini ve kitaplarını insanlara bu doğrultuda rehber olarak göndermiştir. Bu sözlerle anne ve babanın çocuğun dinî yaşantısındaki etkin rolüne işaret eden Hz. Peygamber, aynı

zamanda din eğitimi ve öğretimi konusunda ebeveyne önemli görevler düştüğünün de altını çizmektedir.

İnsanın bu hayattaki sınavı, kendisini en güzel ve değerli surette yaratan Rabbinin kendisine verdiği tertemiz fıtratı koruyarak geliştirmek ve Yaratıcı'sına kâmil bir mümin olarak dönmeyi başarabilmektir. Bunun için yine Rahman olan Rabbimize sığınarak, O'ndan yardım istememiz gerektiğini hatırlatan Sevgili Peygamberimiz, yatmadan önce şu duayı yapmayı tavsiye etmiştir: *"Allah'ım! Kendimi sana teslim ettim. İşimi sana havale ettim. Azabından korkup, sevabını umup sırtımı sana dayadım. Senden* (azabından) *korunmanın ve güvende olmanın tek yolu, ancak sana* (rahmetine) *sığınmaktır. İndirdiğin kitabına ve gönderdiğin Nebî'ye inandım. Beni öldürürsen* (bozulmamış) *fıtrat üzere öldür. Bu kelimeleri son sözlerim eyle."* (Buhârî, Deavât, 6.)

---

[3]. ***Elif ERDEM***

عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ

Abdullah b. Ömer (r.a.)'den nakledildiğine göre, Rasûlüllah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:
"Kim bir kavme benzerse, o da onlardandır."

(Ebû Dâvûd, Libâs, 4.)

Kimsin?[4]

Soru: Kimsin?
Cevap: …

Soru: Kimsin?
Cevap: …
…
Sustu… *(Susmak hiçbir zaman sadece susmak anlamına gelmez.)*
Bu soruyu bir başkası sorsaydı keşke. O zaman her şey çok daha kolay olabilirdi. Ama insanın içinden münasebetsiz zamanlarda, hiç beklemediği bir anda, apansız böyle soruların geçmesi ve yine insanın kendisinin bu sorulara cevap vermek, daha doğrusu sorunun sebep olduğu dipsiz boşluğu doldurmak zorunda olması pek de kolay değil.

Soru: Kimsin?
Durup düşünmeli, ölçüp tartmalı, aramalı bulmalıdır şimdi kendisini. Bunca yoğunluğun, işin gücün, hesabın kitabın arasında başını ellerinin arasına alıp her şeyi susturup cevap vermelidir kendisine. İnsanın derûnundan gelen ve adeta kendisini delip geçen, her şeye verilecek bir cevabı varken afallamasına, basamakları hızla çıkarken tökezlemesine sebep olan bu tür sorulara cevap bulmak kolay değildir. Çoktan seçmeli olsaydı soru belki durum daha farklı olabilirdi ya da kimliğinde yazanlar kim olduğunu hatırlamasına yetseydi daha kolaydı işi. Gurur kaynağı olan kabarık cv'sinin satırlarında da havalı özgeçmiş dosyasında da aradığını bulamadı.
Şöyle bir etrafına baktı. *(Aynı zamanda gördü.)*
HERKES birbirine ne kadar benziyordu. kendisine döndü baktı.
HERKESle ne kadar çok ortak noktası vardı.
Düşündürdü bu durum onu. *(Düşünmesi doğru yolda olduğuna işaret…)*
HERKESle aynı mekânlara takılıyor, HERKESin kafa yorduğu konular üzerinde aynı edayla konuşuyor, cümlelerinde aynı tonlamayla benzer noktaları vurguluyordu. HERKES gibi giyiniyor, HERKES gibi yürüyor, HERKES gibi okuyor, HERKES gibi yaşıyordu. Bir şeyi HERKES yaptığı için yapıyor, sevdiği için seviyor, bıktığı için bıkıyordu. HERKES kadar düşünceli, HERKES kadar hisli, HERKES kadar merhametli, HERKES

kadar hassasiyet sahibi idi. Bunun yanında HERKES kadar duyarsız, HERKES kadar hissiz, HERKES kadar doyumsuz ve bencil biriydi.

Şaşırdı. *(Şaşırması hala şaşırabildiğini gösteriyor. Üstelik kimse şaşırmazken bunu yapabilmesi harika!)*

Soru: Kimsin?

Kontrolünü asla kaybetmemesi gerektiğini düşündü. *(Oysa hayatının kontrolünü çoktan başkalarının eline vermişti.)* Profesyonel bir şekilde yaklaşarak bu soruyu cevaplayabilirdi. Bütün kostümleri, bütün maskeleri, bütün markaları, bütün mekân ve makamları denedi, yine olmadı. Bu kadar çok kılık değiştiren bir benliği tanıması haliyle olanaksızdı. Kendisine yeni bir "ben" lazımdı, mümkün olsa kendisine yeni bir "ben" alıp her şeye yeniden başlayacaktı. Kendisine şöyle bir baktı: BAŞKAlarının beğenileri, eleştirileri, zevkleri, tutkuları, alışkanlıkları o kadar işgal etmişti ki benliğini, bambaşka biri olup çıkmış, tam manasıyla başkalaşmıştı. Üzerinde BAŞKAlarına ait kostümler, kafasında BAŞKAlarına ait fikirlerle, dilinde BAŞKAlarının jargonu, ağzına yakışmayan devşirme kelimelerle, kendisinin ait olmadığı bir yerde BAŞKAlarına ait havayı teneffüs ediyor, bununla kalmayıp taa içine çekerek içselleştirmeye çalışıyor ve yeri geldiğinde kendisine ait olmayan tüm bu şeyleri ölesiye savunuyordu. Sahi ne yapıyordu? Kimdi, kimlerdendi?

Acıdı kendisine. *(Kalbi hala diri.)*

Ne kendisi ne BAŞKAsı olamamak hayatı boyunca bu arafta yaşamaya mahkum olmak ne acı. Kimsin dendiğinde sağına ve soluna bakmadan kim olduğunu ve dahi olmadığını anlayamamak ne acı. Ne acı geceyi gündüz gündüzü gece zannetmek. İnsanın zemininin ayaklarının altından kayıp gitmesi, zeminini hep BAŞKAlarına göre tayin etmesi ne acı. Ne acı insanın kendisini bulamaması, kendisi olamaması ve kalamaması… Gün be gün BAŞKAlarına benzerken gün gelip HERKESle aynı olacağını kestirememesi ne acı. Ne acı bir zamanlar benzemek korkusu yaşadığı şeylere benzediği için övünmesi…

Fark etti. *(Elhamdülillah…)*

Hızla yaklaşıyordu yaklaşmakta olan ve o, aynı hızla BAŞKAlarına benziyor, HERKESleşiyordu. Tehlike büyüktü. Kendi zevklerine, heveslerine, hayallerine, ideallerine hep başkalarına ait bir şeyler karışmıştı. Adı yüzünden yolunu yolu yüzünden adını değiştirmişliği çoktu. Böyle giderse ne adı ne yolu olacaktı. Yer-yön kabiliyetlerini yitirmeye başlamış

yersizlik ve yönsüzlük arasında sıkışıp kalmıştı. İstikrarlı bir şekilde başkalarına özenip başkalarına benzemek için yaşamıştı. Şimdi benliğinin ellerinden akıp gittiğini görüyor, zamanın kendiliğini hızla erittiğini fark ediyor, kendisine yabancılaşıyordu. Sınırları belirsizleşince, benzemekten korktuklarıyla ne kadar çok benzer yönünün olduğunu fark etti. "Benzemek" fiilinin insanın hayatını tüm kılcallarına kadar böylesine etkileyeceğini daha önce hiç düşünmemişti. Kim olduğu kadar önemliydi insanın kime benzediği. Aksi halde kendisini BAŞKAlarından farklı görmesinin hiçbir anlamı yoktu.

…

Dünya üzerinde gelmiş geçmiş tüm insanlar arasında benzenilmeye en layık olan, örneklerin en güzeli Peygamberi'nin (s.a.s.) şu sözü her şeyi özetliyordu aslında:

"Kim bir kavme benzerse, o da onlardandır." (Ebû Dâvûd, Libâs, 4.)

Artık kim olduğunu biliyordu.

Soru: Kimsin?

Cevap: Benzediğin…

---

[4]. ***Rukiye Aydoğdu DEMİR***

عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِ اللهِ الثَّقَفِيِّ قَالَ ... قَالَ (رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): "قُلْ آمَنْتُ بِاللهِ فَاسْتَقِمْ ".

Süfyan b. Abdullah es-Sekafî (r.a.)'den rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (s.a.s.) şöyle demiştir: "Allah'a iman ettim de, sonra da dosdoğru ol."

(Müslim, Îmân, 62.)

Müslümanca Yaşamanın Sırrı: İman ve İstikamet[5]

Muallim olarak gönderilmişti Hz. Peygamber. Bir yandan Rabbinden aldığı emirleri bildirirken bir yandan da kendi yaşantısıyla inananlara örneklik ediyor, söz ve fiilleri, hal ve hareketleriyle İslam'ı en güzel şekilde öğretmeye gayret ediyordu. Onun ağzından çıkan her şeyi dikkatlice dinleyerek muhafaza eden sahabiler ise bunların gereğini yapmak için adeta birbirleriyle yarışıyor, zihinlerini meşgul eden soruları kendisine yöneltmekten çekinmiyorlardı. Ashabın sorduğu sorular, başta kendi asırlarında olmak üzere tüm zamanlarda yaşayan Müslümanların hislerine tercüman oluyor, bu sorulara verilen cevaplar da nesiller boyu ümmetin yolunu aydınlatan nebevi kandillere dönüşüyordu. "Ey Allah'ın Rasûlü, bana İslam hakkında öyle bir şey söyle ki, senden başka kimseye bu hususta soru sormama gerek kalmasın." diyen Süfyan b. Abdullah es-Sekafî'ye verilen cevap da bunlardan biriydi: *"Allah'a iman ettim de, sonra da dosdoğru ol."* (Müslim, Îmân, 62.)

Rasûlüllah Efendimizin az kelimeyle çok kapsamlı manalara işaret ettiği hadislerinden (cevâmiu'l-kelim) biri olan bu özlü söz, müminlere İslam dinini yaşama konusunda temel bir ilke sunmaktadır: iman etmek ve istikamet sahibi olmak. Başka bir ifadeyle bir olan Allah'a inanmak ve ömür boyu bu inancın gereklerine uygun dosdoğru bir hayat sürmek.

"Dosdoğru olmak", hadis metnindeki orijinal ifadesiyle "istikamet üzere olmak", doğru ve düzgün hareket etmek, bir şeyi hakkını vererek yapmak demektir. Her türlü eğrilikten ve sapmadan uzak, dosdoğru bir yol takip etmek anlamına gelir. "Dosdoğru ol!" emri, öncelikle "Allah'a iman ettim" diyen kişinin tevhid inancında tereddütsüz, tutarlı ve kararlı olması gerektiğini ifade eder. İnancında istikamet sahibi olan kul, zayıf hallerinde acziyetinin farkındalığıyla "Rabbim büyüktür" dediği gibi bütün dünyaya hâkim olacak güçte iken de "Allah'tan başka üstün olan yoktur" sözünü haykırabilendir. Karun gibi servetiyle kendini müstağni görmek yerine ihtişamlı saltanatıyla dillere destan olan Hz. Süleyman gibi (Sâd, 38/30-32.) bu nimetleri Allah'ı anma vesilesi kılarak şükredebilen ve Rabbine çokça yönelendir. Yalnızca nimetlere erişince değil bu nimetlerden mahrum kalınca da "verenin de alanın da Allah" olduğu bilinciyle her haline şükredendir. Dolayısıyla imanda istikamet üzere olmak; bazen korku, bazen

açlık, bazen de mal veya can kaybı gibi (Bakara, 2/155.) türlü türlü imtihanlara tabi tutulduğu bu hayat serüveninde insanın, her hâlükârda inancını dipdiri koruyabilmesini gerektirir.

İstikamet sahibi olmak için sonraki aşama inancına uygun dosdoğru bir yaşam sürmektir. İnancında dosdoğru olmakla kişinin kalbinde kök salan iman, bütün azalarına hükmettiğinde kişi istikamete erer. Sözgelimi dili "dosdoğru" olunca yalancılık, iki yüzlülük ve iftiradan uzak dürüst bir yaşam sürer; verdiği sözde durur, emanetleri gözü gibi korur, "mümin" adına yaraşır şekilde "güven"in timsali olur. Eli dosdoğru olunca harama el uzatmaz, ayağı dosdoğru olunca harama adım atmaz, gözü dosdoğru olunca harama bakmaz. Yaşantısında dosdoğru olan kulun insanlarla olan ilişkilerinde dürüstlük ve samimiyet hakim olur; dedikodu yapmak, suizanda bulunmak, başkalarının özel hallerini araştırmak gibi samimiyeti zedeleyecek unsurlara yer kalmaz. Dinde istikamet sahibi olan kişi, Yüce Allah'ın her bir emrini emrolunduğu gibi dosdoğru ifa eder, ifrat ve tefrite (aşırılıklara) meyletmeden itidal üzere hareket eder; namazını dosdoğru kılar, zekatını dosdoğru verir... amellerinde ihlası düstur edinir. Dolayısıyla yaşamının her anında "iman ettim" sözüne sadık bir duruş sergiler.

Rasûlüllah'ın *"Allah'a iman ettim de, sonra da dosdoğru ol."* (Müslim, Îmân, 62.) sözüyle kısaca dile getirdiği talep aslında muhatabına ağır bir sorumluluk yüklemektedir. Çünkü "istikamet sahibi olmak", İslami hükümlerin tamamına uygun istikrarlı ve dengeli bir yaşam sürmeyi, itaatte devamlılığı öngörmektedir. İstikamette olmak; kendi aleyhine de olsa doğruluktan asla ayrılmamayı, kendi çıkarları uğruna adaletten sapmamayı, kalben sevmediği kimse de olsa her hak sahibine hakkını iade edebilmeyi zorunlu kılar. Darlıkta olduğu gibi bollukta da israf etmekten kaçınmayı, gelene gittiği kadar gelmeyenle de ilgilenmeyi, zenginlikte infakta bulunduğu gibi yoksulluk zamanında da elindeki bir lokmayı paylaşabilmeyi, az da olsa devamlı ibadet edebilmeyi, kısacası inişli çıkışlı hayat yolunda tökezlemeden dosdoğru yürüyebilmeyi gerektirir. Bu ise nefsani arzular ve şeytanın telkinleriyle mücadele etmek zorunda olan "insan" için hiç de kolay değildir. İstikametin zorluğundandır ki, «*Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!*" (Hûd, 11/112.) buyruğu, Rasûlüllah Efendimizin "*Beni yaşlandırdı*" dediği Kur'an ayetleri arasında yer almıştır. (Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 56; Beyhakî, Şuabü'l-Îmân, IV, 82.) Ancak önemli olan bu yolda gayret sarf etmek ve istikametten ayrılmamaya özen göstermektir.

Rasûlüllah Efendimizin Müslümanca yaşamanın yolu olarak gösterdiği istikamet, Rabbimizin bizden beklediği bir yaşam biçimidir. İman edip istikamet üzere olanları öven Rabbimiz, onların korku ve üzüntü yaşamayacaklarını bildirmiş (el-Ahkâf 46/13.) ve kendilerine şu müjdeyi vermiştir: *"Şüphesiz Rabbimiz Allah'tır' deyip sonra dosdoğru olanlar var ya, onların üzerine akın akın melekler iner ve derler ki: Korkmayın, üzülmeyin, size* (dünyada iken) *va'dedilmekte olan cennetle sevinin!"* (Fussilet, 41/30.) O halde namazlarımızın her rekatında, günde en az kırk defa, okuduğumuz Fatiha suresinde "*Bizi dosdoğru yola* (sırât-ı müstakîme) *ilet!*" (Fâtihâ, 1/6.) diyerek Rabbimizden istikamet talebinde bulunan bizler, bu yolda çaba göstermeli ve ömrümüz boyunca "iman ettim" sözüne sadık kalabilmeliyiz.

---

[5]. ***Elif ERDEM***

عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ قَالَ ثِنْتَانِ حَفِظْتُهُمَا عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ « إِنَّ اللهَ كَتَبَ الإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَىْءٍ

Şeddâd b. Evs (r.a.) şöyle dedi: Rasûlüllah'tan (s.a.s.) iki şey ezberledim.
O şöyle dedi:
"Allah, her işte ihsanı (güzel davranmayı) emretmiştir.

(Müslim, Sayd ve Zebâih, 57.)

İhsan:
Allah'a Kullukta
En Üstün Mertebe[6]

"İhsan", iyilikte bulunmak, bir işi en güzel şekilde layıkıyla yapmak ve Allah'a ihlasla kulluk etmek gibi anlamlara gelir. İslam'ın genel ilkelerinden biri olan ihsan, hayatımızın her alanını kuşatan ahlaki bir kavramdır. Muhsin olan Allah Teâlâ nasıl her şeyi ihsanla, güzelce yaratmışsa (Secde, 32/7.) en güzel biçimde yarattığı insandan da (Tin, 95/4.) her işte ihsan üzere davranmasını istemektedir. Nitekim ihsan derecesine yükselerek özünü Allah'a teslim eden kimseyi Rabbi katında bir mükâfat beklemektedir. Böyle kimseler için ne korku ne de üzüntü vardır. (Bakara, 2/112.) Allah'ın rahmeti onlara çok yakındır. (A'raf, 7/56.) Yüce Allah, iyilik eden kulları ile beraber olduğunu, (Nahl, 16/128.) onları sevdiğini (Bakara, 2/195; Âl-i İmran, 3/134; Maide, 5/93.) ve mükâfatlarını asla zayi etmeyeceğini her daim bildirmektedir. (Tevbe, 9/120; Hud, 11/115.)

Kur'an-ı Kerim'de farklı türevleriyle çokça zikredilen ihsan kavramının en güzel tanımını Hz. Peygamber (s.a.s.) yapmıştır. O, "Cibril hadisi" diye meşhur olan rivayette insan suretine bürünerek kendisine gelen Cebrail (a.s.)'in "İman nedir?", "İslam nedir?" sorularının ardından "İhsan nedir?" sorusuna şöyle cevap vermiştir: *"İhsan, Allah'ı görür gibi ibadet etmendir. Sen O'nu görmüyor olsan da O seni görmektedir…"* (Buhârî, Tefsir, (Lokman) 2.) Buna göre ihsan, ihlas ve murakabe yani her an Allah'ın gözetiminde olduğunun bilincinde olma anlamlarını da içermektedir. Hadisin sonunda Allah Rasulü "Bu Cibril'dir, insanlara dinlerini öğretmek için geldi." buyurmuştur. Dolayısıyla ihsan, iman ve ameli tamamlayan dinin temel bir unsurudur. Bu çerçevede Sevgili Peygamberimiz'in *"Allah, her işte ihsanı* (güzel davranmayı) *emretmiştir."* sözünün önemi daha da belirginleşmektedir. Çünkü ihsan, müminin yalnızca Allah ile olan ilişkilerini değil, anne babasından başlamak üzere yakın çevresiyle, diğer insanlarla ve hatta canlı-cansız bütün mahlukatla olan ilişkilerini de kapsayan ve böylece insanı olgunlaştıran, kemale erdiren bir haslettir.

Yüce Allah Nahl suresinin 90. ayetinde kullarına önce adaleti, ardından da ihsanı emretmiştir. İhsan adaletin üstünde bir erdemdir. Çünkü adalet kişinin gerektiği kadarını verip hakkını almasıdır. İhsan ise gerekenden

daha fazla verip hakkından vazgeçmesi veya daha azına razı olmasıdır. Bu yüzden adaleti gözetmek vacip, ihsanı gözetmek ise mendup (bağlayıcı olmayan) ve isteğe bağlıdır. (Ragıb el-İsfehani, el-Müfredat, s. 400.) Bununla birlikte Allah kullarına nasıl ihsanda bulunuyorsa, onlardan da aynı şekilde ihsan üzere davranmalarını beklemektedir.

Rabbimiz kendisine kulluktan sonra anne-babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, arkadaşa, yolcuya ve insanların ellerinin altında bulunanlara ihsanı emretmiştir. (Nisa, 4/36.) Bir evliliğin yürütülemeyip boşanmanın gerçekleşmesi hâlinde bile ihsan üzere davranmayı emretmiştir. (Bakara, 2/229.) Rabbimiz hikmetle dolu Kitabımızın bir hidayet ve rahmet olarak indirilmiş ayetlerinde (Lokman, 31/2-3.) muhsin kimseleri şöyle nitelendirmiştir: Onlar bollukta da darlıkta da malını Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir. Çirkin bir iş yaptıklarında ya da kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı hatırlayıp hemen günahlarının bağışlanmasını isteyenler ve bile bile işledikleri günahta ısrar etmeyenlerdir. (Âl-i İmran, 3/134-135.)

Allah Rasulü de borç alıp verme hususunda *"Sizin en hayırlınız, borcunu ihsan ile* (en güzel şekilde) *ödeyeninizdir."* (Buhârî, İstikraz, 7.) buyurmuş, aile içi ilişkiler konusunda erkeklere hanımlarının yeme-içme ve giyinme ihtiyaçlarını en güzel şekilde karşılamalarını tavsiye etmiştir. (Tirmizi, Rada, 11.) "İnsanlar iyilik yaparlarsa biz de iyilik yaparız, zulmederlerse biz de zulmederiz; diyen zayıf karakterli kimseler olmayın. Bilakis iyilik yaptıklarında insanlara iyilik yapmayı, kötülük yaptıklarında ise onlara zulmetmemeyi alışkanlık hâline getirin." (Tirmizi, Birr ve Sıla, 63.) buyurarak gerçek iyiliğin karşılık beklemeden sırf Allah rızası için yapılacağını bildirmiştir.

İnsanlarla ihsana dayalı ilişkiler kurmanın gerekliliğini ortaya koyan bu kadar emir ve tavsiyeden sonra *"Allah, her işte ihsanı* (güzel davranmayı) *emretmiştir..."* (Müslim, Sayd ve Zebaih, 57.) hadisi, ihsanın insan hayatını kuşatan genel bir ilke olduğunu açıkça ifade etmektedir. Buna göre mümin, insanlarla olumlu ya da olumsuz her türlü ilişkisinde, ihsanı gözetmek durumundadır. Savaş gibi hiç istenmeyen bir durumda bile bu geçerli bir ilkedir. Bu nedenle İslam'da canlılara işkence yasaklandığı gibi ölülere yapılan işkenceyi ifade eden "müsle" de yasaklanmıştır. İhsanı gözetme yükümlülüğü bir halka daha genişletildiğinde insanlara olduğu kadar diğer canlılara da güzel muamele etme sorumluluğu karşımıza çıkmaktadır.

Nitekim hadisin devamında bir hayvanı keserken dahi bunun eziyet etmeden güzelce yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

İslam'ın genel ilkelerinden birini sunan bu hadise göre ihsan, iman ve ibadeti tamamlayan bir haslet olarak Allah'a kullukta en üstün mertebeyi temsil eder. Bu üstün mertebeye erişen mümin, yaratılışından sahip olduğu güzelliğe uygun davranışlar sergileyerek bizzat kendisi kazanır ve neticede Rabbinin şu müjdesine nail olur: *"Güzel iş yapanlara* (karşılık olarak) *daha güzeli ve bir de fazlası vardır. Onların yüzlerine ne bir kara bulaşır, ne de bir zillet. İşte onlar cennetliklerdir ve orada ebedî kalacaklardır."* (Yunus, 10/26.)

---

[6]. Hale ŞAHİN

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا أَخْطَأَ خَطِيئَةً نُكِتَتْ فِى قَلْبِهِ نُكْتَةٌ سَوْدَاءُ فَإِذَا هُوَ نَزَعَ

وَاسْتَغْفَرَ وَتَابَ سُقِلَ قَلْبُهُ وَإِنْ عَادَ زِيدَ فِيهَا حَتَّى تَعْلُوَ قَلْبَهُ وَهُوَ

الرَّانُ الَّذِى ذَكَرَ اللهُ (كَلاَّ بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ)

Ebû Hureyre (r.a.)'den nakledildiğine göre Resulullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kul bir günah işlediği zaman kalbinde siyah bir nokta oluşur. Bundan vazgeçip tövbe ve istiğfar ettiği zaman kalbi parlar. Günahtan dönmez ve bunu yapmaya devam ederse siyah nokta artırılır ve sonunda tüm kalbini kaplar. Allah'ın (Kitabında) 'Hayır! Doğrusu onların kazanmakta oldukları kalplerini paslandırmıştır.' (Mutaffifîn, 83/14.) diye anlattığı pas işte budur."

(Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 83.)

Kalb-i Selim[7]

Kalplerin katılaştığı hatta taşlardan da sert olduğu bir zamandı. İçinden ırmaklar fışkıran, yarılıp ortasından sular çıkaran, Allah korkusuyla yuvarlanan, Allah'ın rahmetiyle bağrı filizlenen taşlar vardı oysa. (Bakara, 2/74.) Ancak çöl sıcağını emerek yanan, yandıkça kararan, katılaşan kalpler, taşlardan daha da sert durumda idi. İman nedir, takva nedir, Allah aşkıyla atmak nedir bilmeyen bu kalplerin her biri, bir esfel-i safilînin göğsünde atıyordu şimdi. Küfür, inkâr ve isyan ile dolup taşan, cahiliye taassubunu yüklenen kalplere paslı kilitler vurulmuştu. İşte kalplerin kin ve nefret yüklendiği, kibirle küçüldüğü, hasetle kavrulduğu, türlü günahlarla karardığı böyle bir zamanda mübarek bir el geldi, her bir kalbin üzerindeki kilidi açtı. Yüreklerindeki kirden, pastan, hastalıklardan kurtulmaları için Tabîbü'l-kulûb (s.a.s.), insanlara çeşitli devalar sundu ve buyurdu ki:

"Kul bir günah işlediği zaman kalbinde siyah bir nokta oluşur. Bundan vazgeçip tövbe ve istiğfar ettiği zaman kalbi parlar. Günahtan dönmez ve bunu yapmaya devam ederse siyah nokta artırılır ve sonunda tüm kalbini kaplar. Allah'ın (Kitabında) *'Hayır! Doğrusu onların kazanmakta oldukları kalplerini paslandırmıştır.'* (Mutaffifîn, 83/14.) *diye anlattığı pas işte budur."* (Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 83.)

Kalplerdeki pasa işaret etmişti Nebî. Buna göre her bir günah ile siyah bir nokta beliriyordu insanın kalbinde. Kişinin söylediği her yalan bir leke bırakıyordu geride. (Muvatta, Kelâm, 7.) Harama her tenezzül ile kin, nefret, kibir ve nifak ile biraz daha kararıyordu kalpler. Bencillik, cimrilik, haset ve her bir kötülük siyah bir nokta demekti kalpte. Bir nokta, sonra bir nokta daha… Zamanla alışıyordu insan kalbindeki siyahlıklara. Şeytan da sinsi telkinleriyle kişi ile kalbinin arasına girince, günahlar daha masum, daha sevimli hatta süslü görünüyordu insana. Artık gözlerinde perde, kalbinde mühürle, karanlıklara alışan insanın gözü görmüyordu yüreğindekileri. Üstelik rahatsız da olmuyordu kaçırdığı iyiliklerden, yaptığı kötülüklerden pişmanlık duymadığı gibi. Böylelikle her bir siyah nokta büyüdü, çoğaldı ve insanın özünü, masumiyetini, insanlığını yutan kara delikler haline geldi. İşte böyle kalpler, Kur'an'ın ifadesiyle, kördü (Hac, 22/46.), kilitliydi

(Muhammed, 47/24.), mühürlüydü (Câsiye, 45/23.), hastalıklıydı (Hac, 22/53.), perdeliydi (Bakara, 2/88.) ve taşlardan bile daha sertti. (Bakara, 2/74.)

Kalplerdeki hastalıkların yanında, onların şifa kaynağına da işaret ediyordu Kutlu Nebî. Buna göre kalpler kaskatı kesilmeden, gözlere perdeler inmeden yani kalbi ölmeden kul, Rabbinin huzuruna vararak samimiyetle, ihlâsla, kalbindeki lekelerden utanarak, günahlarının o ağır yükünü boynunda hissederek O'ndan af dilerse ve tekrar dönmemek üzere günahlarına tövbe ederse işte o zaman kendisini arındırmış olur. Zira kendisine iyilik ve kötülük ilham edilmiş olan insan (Şems, 91/8.), hidayete de dalâlete de meyyal bir yapıya sahiptir. Her insan günah işleyebilir ancak Hz. Peygamber'in ifadesiyle, günah işleyenlerin en hayırlıları tövbe edenlerdir. Hatta tövbe ederek kalbini temizleyen kişi, hiç günahı olmayan kimse gibidir. (İbn Mâce, Zühd, 30.)

Esasında insanın kalbi, yapısı itibariyle değişkendir; halden hale, renkten renge bürünebilmektedir. Bu durumu Allah Rasûlü şöyle izah eder: *"Kalbe kalp denilmesinin sebebi, onun çok değişken olmasıdır. Kalbin misali çöldeki bir ağacın üzerinde asılı kalan kuş tüyünün misali gibidir. Rüzgâr onu bir oraya bir buraya savurur."* (İbn Hanbel, IV, 409.) Kalplerin bu özelliğinden dolayıdır ki Sevgili Peygamberimizin *'Ey kalpleri hâlden hâle çeviren Rabbim! Benim kalbimi de dinin üzere sabit kıl.'* duasını sıkça tekrarladığını çevresindekiler nakletmişlerdir. (Tirmizî, Deavât, 89.) Hatta Rasûl-i Ekrem, kalbinin perdelenmesinden dolayı her gün yüz defa Rabbinden bağışlanma dilemiş (Müslim, Zikir, 41.) ve O'ndan günahlarından arınmış, temiz bir kalp istemiştir: *"Allah'ım! Günahlarımı kar ve dolu suyu ile yıka ve beyaz elbiseyi kirden temizler gibi kalbimi hatalardan arındır."* (Buhârî, Deavât, 39.)

Allah Rasûlü, insanların ölü kalpler taşıdığı bir zamanda onların kalplerini imanla diriltmiş; takvayla, merhametle, muhabbetullahla, Kalplerin Sahibi ile tanıştırmış ve yüreklerin saffetini korumaya dair tavsiyelerde bulunmuştur. Hz. Peygamber'in torununu öpüp kokladığına şahit olan Akra' b. Hâbis bu durumu hayretle karşılayıp "Sizler çocuklarınızı öper misiniz, hâlbuki biz onları öpüp okşamayız." dediğinde ona *"Allah senin kalbinden merhameti çekip almışsa ben ne yapayım?"* diyerek sitem etmiştir. (Buhârî, Edeb, 18.) Kalbinin katılığından şikayetçi olan birine yüreğinin yumuşaması için fakirin ihtiyacını karşılamasını ve yetimin başını okşamasını tavsiye etmiştir. (İbn Hanbel, II, 264.) Kendisine iyilik ve kötülüğün ne olduğunu soran Vâbisa b. Ma'bed'in göğsüne mübarek elleri ile

dokunarak kalbine danışmasını tavsiye etmiş ve safiyetini koruyan kalbin iyi ve kötüyü işaret eden bir pusula, bir mihenk noktası olduğunu ifade eden şu sözleri söylemiştir: *"İyilik, kalbinin huzur bulduğu ve içine sinen şeydir; kötülük ise insanlar ona onay verseler bile gönlünü huzursuz eden ve içinde bir kuşku bırakan şeydir."* (İbn Hanbel, IV, 227.) Buna göre siyah lekelerle kararmamış, ferasetini kaybetmemiş, tövbelerle paslarından arındırılmış bir kalp, hakikatin aynası olabilmektedir.

O halde, bizler de Allah Rasûlü'nün öğrettiği şekilde şuur, vicdan, idrak ve imanın merkezi, Rahman'ın nazargâhı olan gönül hanelerimizi mamur kılalım. Şefkatle yumuşasın, merhametle tanışsın kalplerimiz, sevgi bağı ile birbirine bağlansın, Allah'ı anmakla huzur bulsun. Nasuh tövbelerle temizleyelim gönüllerimizi, yetimlerin yüzlerine tebessümler kondurarak silelim kara lekelerimizi, paylaşmanın sevinciyle aklayalım kalplerimizi. Çorak yüreklerimizi hüzün yağmurlarıyla, başkaları için döktüğümüz gözyaşlarımızla yeşertelim. Rasûl'ün sığındığı gibi Rabbimize sığınalım Allah'tan korkmayan kalplerden. Elinden, dilinden ve kalbinden selamette olunan insanlar olalım. Kalplerimizden kimseye zarar gelmeyeceğinden emin olalım. El, dil, kulak, göz ile birlikte kalplerimizde biriktirdiklerimizin de ortaya konacağı o günde huzura kalb-i selîm ile varalım. Zira *"O gün, ne mal fayda verir ne de evlat. Ancak Allah'a kalb-i selîm ile gelenler müstesna."* (Şu'arâ, 26/89.)

---

[7]. Rukiye Aydoğdu DEMİR

عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ قَالَ سَمِعْتُ جُنْدُبًا الْعَلَقِىَّ قَالَ قَالَ رَسُولُ

اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ « مَنْ يُسَمِّعْ يُسَمِّعِ اللَّهُ بِهِ وَمَنْ يُرَائِى

يُرَائِى اللَّهُ بِهِ »

Seleme b. Küheyl şöyle dedi: Cündüb (b. Abdullah) el-Alakî'den işittiğime göre Rasûlüllah (s.a.s.) şöyle dedi:
"Kim duyulsun diye iyilik yaparsa, Allah (onun bu niyetini herkese) duyurur. Kim gösteriş için iyilik yaparsa, Allah da (onun bu riyakârlığını herkese) gösterir."

(Müslim, Zühd, 48.)

Riya:
Kimi Kandırıyoruz?[8]

Beğenilmek, takdir edilmek, övülmek, parmakla gösterilen, görünen, bilinen olmak… İnsan olarak hepimizin kalbinin bir köşesinde bu duygular az ya da çok vardır. Kimi gerçekten takdir edilesi davranışlar sergiler, bu yönüyle ön plana çıkmak istemese de bir şekilde yaptıkları kendisini görünür kılar. Buna rağmen tevazu göstermeyi elden bırakmaz. Kimi de aslında âdeti olmadığı halde sırf beğenilme duygusunu tatmin etmek için başkalarının gözü önünde takdirle karşılanacak davranışlarda bulunur. İnsanlar nezdinde görünür, bilinir ve konuşulur olduğunu fark ettikçe bundan haz duyar. İnandırıcılığıyla herkesi kendine hayran bıraktığını düşünerek bir kez daha kendisine hayran olur. Gün gelip de gerçek ortaya çıktığında duyacağı pişmanlığı aklının ucuna bile getirmeden etrafını kandırmaya devam eder. O, her ne kadar başkalarını aldattığını zannederek cesaretle rolünü oynamayı sürdürse de aslında en başından beri kendini kandırdığının farkına varamayacak zavallı bir kimsedir.

Allah Rasûlü *“Kim duyulsun diye iyilik yaparsa, Allah* (onun bu niyetini herkese) *duyurur. Kim gösteriş için iyilik yaparsa, Allah da (onun bu riyakârlığını herkese) gösterir.”* (Müslim, Zühd, 48.) buyurur. İnsanın içini sinsice kemiren riya hastalığına karşı ikaz eder hepimizi. Başkalarının gözünü boyadığını zannederek kimse kendini kandırmasın ister. Zira er ya da geç, bu dünyada ya da âhirette riyakârın gerçek niyeti, kalplerde olanı hakkıyla bilen Yüce Allah (Teğâbün, 64/4.) tarafından ortaya çıkarılacaktır. Rızasının gözetilmediği, samimiyetten uzak ve ihlâssızca yapılan hiçbir amel O’nun katında kıymet ifade etmeyecektir. Amellerin karşılığının verileceği hesap gününde Allah (cc) riyakârlara şöyle seslenecektir: *“Dünyada kendilerine gösteriş yaptıklarınızın yanına gidin! Bakalım onlardan bir hayır görebilecek misiniz?”* (İbn Hanbel, V, 429.)

Kıyamet günü hesaba çekilecek üç kulun tasvirine dair başka bir hadiste Hz. Peygamber, amellerindeki gerçek niyetlerinin ortaya çıkmasıyla riyakârların nasıl hüsrana uğradıklarını daha da somut bir şekilde anlatır: Öncelikle Allah uğrunda şehit olduğunu düşünen bir adam huzura getirilir. Kendisine verilen nimetler sayılır, o da hepsini hatırlar. Allah Teâlâ bu nimetlere karşılık ne yaptığını sorar ona. “Şehit düşünceye kadar senin uğrunda savaştım.” der. Ancak onun asıl niyetini bilen Yüce Allah, “Yalan

söylüyorsun, sen sana ‘cesur’ desinler diye savaştın. Nitekim bu da söylendi.” buyurur. Bunun üzerine adam yüzükoyun sürüklenerek cehenneme atılır. İkinci olarak ilim öğrenip öğretmiş ve güzel Kur’an okuyan bir adam huzura getirilir. Kendisine verilen nimetlere karşılık ne yaptığı sorulur. O da öğrendiği ilmi başkalarına öğrettiğini ve Allah için Kur’an okuduğunu söyler. Fakat Allah (cc) kendisine ‘alim’ desinler, ‘güzel Kur’an okuyor’ desinler diye bunları yaptığını yüzüne vurur ve o da aynı şekilde cehenneme atılır. Son olarak kendisine Allah’ın her türlü maldan bolca verdiği zengin bir adam huzura getirilir. Bütün bu nimetlere karşılık ne yaptığı sorulunca o, “Malımı sırf senin uğrunda, senin istediğin yollarda harcadım.” der. Onun maksadını da çok iyi bilen Yüce Allah, yalan söylediğini, kendisine “cömert” desinler diye böyle yaptığını ve emeline ulaştığını buyurur. O da sürüklenerek cehenneme atılır. (Müslim, İmâre, 152.)

İnsanı yaratılmışların en değerlisi kılan, yerde ve gökte ne varsa her şeyi onun hizmetine amade eden, onu yeryüzündeki halifesi ilan eden Yaratan’ın, bahşettiği bunca nimete karşılık ondan istediği tek bir şey vardır: “Dini Allah’a has kılarak kulluk etmek.” Bu konuda en ufak bir ortaklık imasına dahi tahammülü yoktur. Riya olgusuna bu açıdan yaklaşıldığında insanın ne denli bir tehlike içinde olduğunu anlamak zor değildir. Nitekim yaptığı herhangi bir ibadet ya da iyilikte Allah’ın rızası yerine kulların beğenisini kazanma düşüncesinde olan riyakâr kişi, gizliden gizliye şirke bulaşmaktadır. Bu nedenle Hz. Peygamber, namazını başkası görüyor diye güzelleştirerek kılan kimsenin misalinden hareketle riya ve gösterişi “gizli şirk” olarak niteler. (İbn Mâce, Zühd, 21.) Yüce Allah’ın şirk karşısında kuluna muamelesi ise gayet nettir: *“Ben şirk konusunda kendisine ortak koşulanların en uzak* (ve yüce) *olanıyım. Her kim bir amel işler de benimle birlikte başkasını ona ortak ederse onu şirkiyle baş başa bırakırım.”* (Müslim, Zühd, 46.)

Riya, imanla asla bağdaşmayan kötü bir tutumdur. İnanan bir insanın gerek Allah ile gerekse diğer insanlarla ilişkilerinde samimi ve dürüst olması gerekir. Aksi takdirde münafıklara benzeme tehlikesiyle karşı karşıya kalır. Kur’an-ı Kerim’de münafıklar namaz, zekât ve sadaka gibi ibadetleri sırf gösteriş olsun diye yaptıkları için ciddi anlamda eleştirilirler. (Nisâ, 4/36-38, 142; Mâûn, 107/4-6.) Mallarını samimiyet ve ihlâstan uzak gösteriş maksatlı harcamaları nedeniyle onlar, üzerinde biraz toprak bulunan ve şiddetli yağmura maruz kaldığında çıplak kalan bir kayaya benzetilirler. (Bakara, 2/264.)

Neredeyse hayatlarının tümü ikiyüzlülük ve riya üzerine kurulu olan münafıklara benzememek ve şirk tuzağına düşmemek için yaptığımız her işte Allah'ın rızasını gözetmeliyiz. Zira amelleri sırf Allah rızası için yapmak, kalbi hile ve aldatma duygularından salim kılar. (İbn Mâce, Sünnet, 18.) Her durumda ihsan bilinciyle hareket etmeli, Yüce Allah'ın her an bizi gördüğünü ve bizimle beraber olduğunu unutmamalıyız. Riya yaparak kimi kandırıyoruz aslında? Bu soru üzerinde defalarca düşünmeliyiz. Ve kalbi sinsice ele geçiren bu illetten korunmak için Sevgili Peygamberimizin şu duasıyla Rabbimize sığınmalıyız: *"Allah'ım fakirlikten, küfürden, şirkten, nifaktan ve görsün duysunlar diye yapılan amelden sana sığınırım."* (İbn Hibbân, Sahîh, III, 300.)

---

[8]. Hale ŞAHİN

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ رضى اللهِ عنه أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

قَالَ مَثَلُ الْمُؤْمِنِ كَمَثَلِ خَامَةِ الزَّرْعِ ، يَفِىءُ وَرَقُهُ مِنْ حَيْثُ أَتَتْهَا الرِّيحُ

تُكَفِّئُهَا فَإِذَا سَكَنَتِ اعْتَدَلَتْ ، وَكَذَلِكَ الْمُؤْمِنُ يُكَفَّأُ بِالْبَلاَءِ ، وَمَثَلُ

الْكَافِرِ كَمَثَلِ الأَرْزَةِ صَمَّاءَ مُعْتَدِلَةً حَتَّى يَقْصِمَهَا اللهُ إِذَا شَاءَ

Ebu Hüreyre (r.a.)'den nakledildiğine göre, Rasulüllah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:
"Mümin, yeşil ekine benzer. Rüzgâr hangi taraftan eserse onu o tarafa yatırır (fakat yıkılmaz), rüzgâr sakinleştiğinde yine doğrulur. İşte mümin de böyledir; o, bela ve musibetler sebebiyle eğilir (fakat yıkılmaz). Kâfir ise sert ve dimdik selvi ağacına benzer ki Allah onu dilediği zaman (bir defada) söküp devirir."

(Buhârî, Tevhid, 31.)

Rüzgâr ve Mümin[9]

Yol uzun, yolculuk zordu. O ise bir garip yolcuydu. Omuzunda eski heybesi, yüreğinde ömründen uzun emelleri, yola koyulmuştu. Aslında biliyordu kendisini bekleyenleri, yolculuk meşakkat demekti. Musibetlere, kazalara, belalara, iptilalara rastladı yol boyu; kimi zaman güneş yüzünü gösterse de çoğu kere karanlıklarda yönünü kaybetmemek için çabaladı. Yağmur, fırtına demeden menzile varmaktı derdi ve bunun için büyük bir mücadele verdi. Günahlar ve isyanlar, türlü tuzaklar kurdular ona, her biri birer dev misali yolunu kesti. Ancak o, günah kuyularına her düştüğünde tövbe ipine sarıldı, sabrın elinden tuttu, fırtınalı gecelerde tevekkül limanına sığındı. Kendisini yoldan çıkarmak isteyen rüzgârlarla boğuştu, soğuk poyrazlara göğsünü siper etti. Eğilmemek için, kırılmamak için, esen her rüzgâra kapılmamak için büyük bir mücadele verdi, çünkü o, mümin idi.

Ona çetin rüzgârlarla mücadele etmeyi Peygamberi öğretmişti. Çölün inkâr, asabiyet, cehalet rüzgârlarını göğüsleyen, rüzgâra İlahî bir mesaj fısıldayarak çağlar ötesinde inanan gönüllerle buluşturan Nebi (s.a.s.), müminlere şöyle yol göstermişti:

"Mümin, yeşil ekine benzer. Rüzgâr hangi taraftan eserse onu o tarafa yatırır (fakat yıkılmaz), *rüzgâr sakinleştiğinde yine doğrulur. İşte mümin de böyledir; o, bela ve musibetler sebebiyle eğilir* (fakat yıkılmaz). *Kâfir ise sert ve dimdik selvi ağacına benzer ki Allah onu dilediği zaman* (bir defada) *söküp devirir."* (Buhârî, Tevhid, 31.)

Rüzgârlara boyun eğmeyen mümin, bu hâliyle bir varlık mücadelesi vermekteydi. Onun engellere karşı mücadeleci tavrı, aslında hayata karşı onurlu bir duruş, bir meydan okuyuştu. Zaten mümin, hayata duruşuyla bir anlam katan insan demekti. Türlü imtihanlarla sınansa da imanından aldığı güçle hayat yolculuğuna isyan etmeden, yıkılmadan, inançla, azimle, sabırla devam eden kişi mümindi. Kişinin imanının kalitesi ise sadece güneşli günlerde değil; karanlıklarda, karamsarlıklarda, çaresizliğin belini büktüğü o zor zamanlarda da Rabbini anabilmesinde gizliydi. Fırtınalı bir denizde dalgalarla mücadele ederken de sağ salim karaya ulaşınca da insanın Rabbine sığınabilmesi, onun imanındaki istikrarının bir göstergesiydi. (Yunus, 10/22-23.) "Kahrın da hoş lütfun da hoş" diyebilme olgunluğunu

gösterip acıyı bal eyleyen kimseler, yüzünü ekşitmeden bela balını yiyebilenler, sabır imtihanını hakkıyla verenlerdi. Bazen sabırla sınandı insan, bazen şükürle. Varlık da bir imtihandı insan için yokluk da. Mesele ne varlığa sevinmek ne yokluğa yerinmek, sadece O'nun rızasını dileyebilmekti.

İnsanlar arasında en çok mihnet ise peygamberlere verildi. Âdem (a.s.), ebedîlik arzusuyla sınandı, ölümsüz olma isteği Hz. Âdem'in imtihanıydı. Habil, Kabil'le sınandı, kıskançlık Habil'in imtihanıydı. İbrahim (a.s.), İsmail'le sınandı, evlat sevgisi Hz. İbrahim'in imtihanıydı. Yakup (a.s.), Yusuf'la sınandı; Yusuf (a.s.), Züleyha ile. Eyyüp (a.s.) ise taşları çatlatan bir sabır imtihanından geçti yüzünün akı ile. Müslümanlara kendisinin yaşadıklarına bakarak güçlü olmalarını tavsiye eden (Muvatta', Cenâiz, 14.) Hâtemü'n-Nebî ise imtihan rüzgârları karşısında nasıl ayakta kalınabileceğini bizzat yaşayarak öğretti. Onun imtihanı, Kureyşli bir yetim iken peygamberlik yükünü omuzlayabilmesiydi. Onun imtihanı, bir eline güneşi, diğerine ayı verseler dahi yolundan dönmemesiydi. Onun imtihanı Taif'te taşlandığı hâlde dudaklarından muhataplarına rahmet dileyen dualar dökülmesiydi. Bedir'de bir avuç müminle müşrik ordusunun karşısına çıktığında mübarek ellerini açıp Rabbine *"Allah'ım! Şu bir avuç İslam toplumunu helak edersen* (korkarım) *yeryüzünde sana ibadet eden kimse kalmayacak."* (Tirmizi, Tefsiru'l-Kur'an, 8.) diye seslenmesiydi. Açlık, yokluk, ihanet ve iftiralar, belini büken, taşımakta zorlandığı ağır yükler, neredeyse kendisini helak etmesine sebep olacak hassasiyetler… Nice mihnet ve külfetler her biri Nebî'nin (s.a.s.) omuzundaydı; ancak o, her belanın ve her nimetin imtihan olduğunun bilincinde olarak hep Rabbinin yanındaydı.

Sevgili Peygamberimiz, ekin misali rüzgârla mücadele etmeyi bildi. Ya bizim en hafif esintide kırılıveren bünyelerimiz? Musibetlerde ortaya çıkan kalitemiz? İmtihan rüzgârları karşısında Efendimiz nerde biz nerdeyiz?

Belki dünyaya bu kadar düşkün olmasaydık kalbimiz rahatlayacaktı. Dünyada garip bir yolcu olduğumuzu unutmasaydık eğer, azıcık aşımız bizi mutlu etmeye yetecekti. Belki bir yetimi güldürdüğümüzde dünyalar bizim olacaktı ve o vakit, imtihanlar karşısında biz çok daha güçlü olabilecektik.

Bizim imtihanımız aslında miraç günü Ebu Bekir olabilmekte gizli. Peygamber'e sıdk ile bağlanmak bizim imtihanımız.

Bizim imtihanımız, içimizdeki sarp yokuşlarımızı aşabilmekte gizli. yetimi gözetip yoksulu doyurmak bizim imtihanımız.

Bizim imtihanımız kötülüklere karşı kalkmayan ellerimiz, konuşmayan dillerimiz, buğzetmeyen kalplerimiz…

Bizim imtihanımız, vermeyen ellerimiz, kaçmayan uykularımız, sevmeyen yüreklerimiz...

Varamadığımız secdeler, tutamadığımız oruçlar, malımızdan geçip de veremediğimiz sadakalar bizim imtihanımız… Bencilliklerimiz, hırslarımız ve dahi ihtiraslarımız hep bizim imtihanımız… Içerisine düşüp de bir türlü çıkamadığımız mal, mülk, makam, itibar, şan, şöhret kuyuları ile sınanıyoruz. Yol uzun, yolculuk zor, heybemiz omuzumuzda… Ve biz, hangi rüzgâra kapılmış gidiyoruz?

---

[9]. Rukiye Aydoğdu DEMİR

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

لَوْ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَوَكَّلُونَ عَلَى اللهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ لَرُزِقْتُمْ كَمَا تُرْزَقُ

الطَّيْرُ تَغْدُو خِمَاصًا وَتَرُوحُ بِطَانًا

Ömer b. el-Hattâb (r.a.)'ın naklettiğine göre, Rasûlüllah (s.a.s.) şöyle buyurdu:
"Eğer siz Allah'a gereği gibi tevekkül etmiş olsaydınız, tıpkı sabahleyin kursakları boş olarak çıkıp (akşam) dolu olarak dönen kuşların rızıklandırıldığı gibi sizler de rızıklandırılırdınız."

(Tirmizî, Zühd, 33.)

Tevekkül…
Kuşlar gibi[10]

Her sabah olduğu gibi bu sabah da tan yeri ağarırken yuvalarından aç havalandı her biri… Huzurlu, umutlu hevesli… Sonra hiçbir beklenti içine girmeden kanatlarıyla göğü kucaklayıverdi. Sadık, içten, samimi… Keyifle süzüldüler beyaz bulutların arasında, kanatlarını rüzgâra bırakıp neşeyle dans ettiler, göğü delip en derinine indiler… Görenler onları gökyüzünün efendisi zannederdi oysa onlar, gökyüzünü sahiplenmeden sadece onun içinden geçmekteydi. Onların uçmasını sağlayan, gökyüzüne umut bağlamadan ümitvar olabilmek, rızkı gökten değil göğün sahibinden beklemekti…

Göğümüzden kuşlar geçiyordu, biz yürüyorduk. Kaldırdık başımızı, onlar hep yükseklerdeydi, masmavi gökyüzüydü onların evi. Heveslendik, imrendik, kıskandık belki…

Başladık koşmaya, nefes nefese kaldık… Oysa koşmakla uçmak bir değildi, bilemedik… Onlar iki kanatla uçarken, iki kolla bizi uçmaktan alıkoyan neydi? Evet, kanatlarımız olmalıydı bizim de, sadece iki tane değil; üç, dört, beş hatta daha da fazla… Hesabımızı yapıp, ölçüp, tartıp garantilemeliydik her şey gibi uçma işini de! Bütün ihtimaller ince ince hesaplandı, istatistikler yapıldı, riskler sıfırlandı. Her şey tamamdı ancak olmadı, bir türlü o zevki tadamadık.

- Kanadımız var değil mi?
- Evet fazlasıyla!
- Peki neden uçamıyoruz?
- Çünkü ruhumuzun kanadı kırık!
- Ruhu kanatlandıran nedir peki?
- Tevekkül!

Gökleri tanıyan, göklerden haber getiren Nebî söylüyor bunu. Tevekkül ederek kuşlarla birlikte kanat çırpabileceğimizi, onlar gibi kendimizi özgür hissedebileceğimizi… Kuşların izini sürersek ayaklarımızın yerden kesilebileceğini bildiriyor. Bizi yere doğru çeken ağırlıklarımızdan kurtularak yücelebilmemiz için kuşlardan öğrenecek çok şeyimizin olduğuna işaret ediyor, onları bize örnek gösteriyor ve diyor ki:

“Eğer siz gereği gibi Allah’a tevekkül etmiş olsaydınız, tıpkı sabahleyin kursakları boş olarak çıkıp (akşam) *dolu olarak dönen kuşların rızıklandırıldığı gibi sizler de rızıklandırılırdınız.’”* (Tirmizî, Zühd, 33.)

Kuşlara benzemek tevekkül edenlerin işi… Tevekkül de derdi gök olanların, derdi uçmak olanların meşgalesi… Durmak değil, uçmaktır tevekkül. Gözü yücelerde olanların eylemidir. Hayalleri, idealleri, gayeleri büyük olup da “en büyük” olana, Ekber olana dayananların işidir. Karıncaları, balıkları, kuşları kim rızıklandırıyorsa bizi de doyuranın O olduğunun bilincine varmaktır. Bu yüzden inanamamış, güvenememiş, adanamamış ruhlar hissedemez onun lezzetini… İnançsızlığın miskinliğini yaşayanlar, O’na dayanmayı tembellik sananlar bilemez tevekkülün bütün benliğiyle insanı nasıl harekete geçirdiğini… Ellerini semaya açanlar tadabilir ancak tevekkülü… Göklerden haber getiren elçilere uyanlar bilir onun tadını… Yedi kat göğün yegâne sahibini tanıyanlar ancak tevekkülle yücelebilir. Gök ehlinin meşgalesidir bu yüzden tevekkül, *esfel-i safilîn*in değil…

Ayakları yerden bir türlü kesilmeyenler uçmak nedir ne bilsin? Bin bir çeşit prangayla yere bağlananlar nasıl kımıldayabilsin? Yeryüzünün türlü dertleriyle dertlenenler göklerden nasıl nasiplensin? Bencillikleri, hırsları, bitmeyen savaşları onların kendilerinden başka bir varlığa güvenmelerine nasıl müsaade etsin? Etmez! Bu durumda gündüz de birdir, gece de… Şüphelerin, korkuların tutsağı olur insan. Her şeyin bir hâkimi olduğunu unutup her şeye hâkim olabilmek için kıvranır durur. Sükûnet onu sessizce terk eder, gürültüler yağmalar içini. Cevapsız soruların ardı arkası kesilmez. Rızık endişesi, geçim kaygısı, dünya meşgalesi yakasını bırakmaz bir türlü. Kendisini zehirleyen kuşkuların, evhamların, beklentilerin, ihtimallerin, acabaların, keşkelerin, belkilerin sonu gelmez. Felaket senaryolarının girdabında kaybolur gider… O’na inanmadan kalbi sükûnete ermez ki insanın. O’na tevekkül etmeden huzur nedir bilemez. O’na güvenmeden kendini güvende hissedemez.

Güvenmeye ihtiyacımız var, inanmaya, sığınmaya ihtiyacımız var. Çünkü aciziz. Ömrümüz, hayatımız, mematımız ve dahi rızkımız O’nun elinde. Buna iman edip O’na dayandığımız zaman tevekkülün tadına varabiliriz. O zaman gereksiz yüklerin hamallığından kurtulup hafifleyebiliriz. Belimizi büken ağırlıklarımızdan, taşımak zorunda olmadığımız fazlalıklarımızdan ancak işimizi O’na bıraktığımız zaman kurtulabiliriz. Her şeyin sahibi

olamayız, her şeyi kontrol altında tutamayız, bütün ihtimalleri hesaba katamayız, acizliğimizi, kulluğumuzu unutup da ilahlığa soyunamayız. Terazilerin sadece maddeyi tartmadığını, muhasebenin sadece rakamlara terkedilmeyeceğini, hesabın sadece aritmetikle yapılmayacağını anlamak zorundayız. Gökyüzünü dünyamızdan çıkarmaya çalışıyoruz, kendimize sadece yeryüzünde bir dünya kurmak amacımız. Uçsuz bucaksız gökler dururken kendimizi yere mahkûm ettiğimizin farkında bile değiliz; kafamızı kaldırıp huzurla uçan kuşlara şöyle bir baktığımız yok. Bir türlü doymamak, doymak bilmemek, hakkına razı olmamak bizi kuşlardan ayırıyor; bir türlü uçamıyoruz. Bunca varlıkla gönlümüzün darlığını gideremiyoruz. İçimizdeki boşluğun maddeyle dolmayacağını anlayamıyoruz. Oysa *"Bana Allah yeter. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben ancak O'na tevekkül ettim. O, yüce arşın sahibidir."* (Tevbe, 9/129.) diyenden daha huzurlu kimse var mıdır? *"…Kim Allah'a tevekkül ederse, O kendisine yeter..."* (Talâk, 65/3.) ayetinin hafifliğini insana başka ne yaşatabilir? *"Göklerde ve yerde ne varsa Allah'ındır."* ; *"…Dilediğini yüceltir, dilediğini alçaltır, her şey O'nun elindedir"* (Teğâbün, 64/1; Âl-i İmrân, 3/26.) diyebildikten sonra insanı yücelmekten ne alıkoyabilir? Sadece başını kaldırıp kuşları izlemesi yeterli, bir küçük serçe, bir güvercin ya da hüdhüd kendisine yol gösterecektir.

Peygamber (s.a.s.) kuşları örnek gösterdi bize, kuşlara örnek olabilecek var mı içimizde?

---

[10]. Rukiye Aydoğdu DEMİR

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مِنْ حُسْنِ إِسْلاَمِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لاَ يَعْنِيهِ

Ebû Hüreyre (r.a.)'den nakledildiğine göre, Rasûlüllah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:
"Kendisini ilgilendirmeyen şeyleri (mâlâyâniyi) terk etmesi, kişinin Müslümanlığının güzelliğindendir."

(Tirmizî, Zühd, 11.)

Vakti Müslüman Eylemek[11]

Evvelden ahire uzanan zamanlardan birinde, kimimiz zaman dolduruyor, kimimiz zaman geçiriyordu.

Birileri bize zaman tanırken, çoğumuz çoktan zamana uymuştu.

Aslında aramızda zaman kaybedenler olduğu kadar zaman kollayanlar da vardı.

Ancak zaman su gibi akarken, pek azımız zaman ile yarıştığının farkındaydı ve en çok zaman sıkıntısı çekenler, en iyi zaman öldürenlerdi.

Oysa hepimizin kolunda saatler vardı, hepimiz için zaman en kıymetli hazineydi, hepimiz az zamanda önemli işler yapabilme derdindeydik ve hep bir yerlere yetişebilmek için acele etmek zorundaydık. Hep bir koşuşturma içinde, nefes nefese zamanı yakalamak için çabalıyorduk. Hızlandırılmış bir filme benziyordu hayatımız, görüntüler vardı ancak işitilenler sadece anlamsız seslerden ibaretti. Kubbemizde bâki kalan hoş bir seda yerine işte bu garip seslerdi.

Hal böyleyken, zamanı idrak edemeyen bizler, asrı nasıl idrak edecektik?

Kitabımızı açtık, Rabbimizin güneşin ve ayın, gecenin ve gündüzün üzerine, asrın üzerine yeminler ettiğini gördük. Kendisine bahşedilen zamanın hakkını veremeyen kulların, “Keşke toprak olaydım” diye hayıflanmalarına şahit olduk. Pişmanlık içerisinde Rabbinden bir ömürlük hayat hakkı daha isteyerek çırpınanları, bu kendisine lütfedildiği takdirde samimi bir kul olma sözleri vererek yalvaranları gördük…

Müslümanız işittik, itaat ettik. Evet biz Müslümanız, peki ya saatimiz?

Vaktimizi nasıl Müslüman eyleyebiliriz?

Hız sarmalında ömrü tükenen, ömrünü malayani ile geçirenin saati nasıl Müslüman olur?

Nebî’ye kulak verdik, buyurdu ki: *“Kendisini ilgilendirmeyen şeyleri* (mâlâyâniyi) *terk etmesi, kişinin Müslümanlığının güzelliğindendir.”* (Tirmizî, Zühd, 11.)

Boş konuşmalar, gereksiz soru ve cevaplar, niteliksiz alışkanlıklar, insanın kendisini ilgilendirmeyen nafile uğraşlar, fuzuli meraklar, ne dünyaya ne ahirete faydası olacak tüm beyhude eylemleri kapsayan bir tabir: “Malayani”

Malayaniyi, bizi ilgilendirmeyen, bize hiçbir faydası olmayan, incir çekirdeğini doldurmayan, bununla birlikte farkında olmadan ömürleri işgal

eden tüm boş işleri terk etmek… Ve tüm bunlardan uzaklaştığımız ölçüde İslam'la güzelleşmek…

Nebî'nin işaret ettiği üzere Müslümanlığımızın güzelliği, malayani ile olan mesafemiz ile ilişkili. Sevgili Peygamberimize göre malayaniye olan uzaklığımız kadar Müslümanlığımız güzel ve kaliteli. Zaman malayani ile geçerken, zamanı Müslüman bilinciyle yaşamıyorken yani vaktimiz Müslüman değilken ise Müslümanlığımız eksik, Müslüman bilincimiz yaralı. Müslümanlar olarak ancak fikrimizi, sözümüzü, bilincimizi, vicdanımızı, ahlakımızı ve vaktimizi Müslüman kıldığımız zaman sağlıklı bir Müslüman kimliğine sahip olmak mümkün.

Hayatımıza Rasul-i Ekrem'in "malayani" tabirini dâhil etmemizle, ışık hızıyla içinden geçtiğimiz hayatımızda bir duraksama olmalı, bir hız sarmalı haline getirilen hayatımız yavaşlamalı, zamanın ne içinde ne dışında yaşayan biz ahir zaman Müslümanları şimdiye kadar geçirdikleri ömürlerini şöyle bir sorgulamalı. Zamanın ruhunu iliklerinde hissederek, hayatlarına nebevi bir disiplin kazandırmak adına saatlerinin ne kadar Müslüman olduğunu kendilerine sormalı: Ziyada başlayıp ziyada biten, huzurlu, hafif günler mi yaşadığımız; yoksa geceyi gündüze katıp saadeti az, meşakkati çok, bulanık renkli günlerin içinden mi geçiyoruz? Gözlerimizi nurlu sabahlara açıp hanelerimize seher bereketini mi dolduruyoruz, ne yaptığımız bilmez bir halde akrep ve yelkovanları yakalamaya mı çalışıyoruz? Yaşadığımız çağın ânı yaşamak telkinlerine boyun eğip zamandan sürgün edildiğimizin ne kadar farkındayız? Hayatı dolu dolu yaşadığımız vehmine kapılıp aslında malayani istilasına maruz kaldığımızı, böylelikle hayatı ve dahi hakikati ıskaladığımızı neden bir türlü fark edemiyoruz? Çağımız endüstrisinin gözlerimiz, zihinlerimiz, kalbimiz, bilincimiz için özenle ürettiği malayani malzemelerine neden bu kadar rağbet gösteriyoruz? Gerçek şu ki, bu tuzaklara kapılıp zaman idrakini yitirdiğimizde ruhsuz gezen bedenler halinde faniliğe mahkûm edilmiş oluyoruz. Yıllar yılı saatimiz işliyor ancak biz duruyoruz. Ufuklarda olması gereken gözlerimiz gaflete yenik düşmüş durumda. Yüz çevirmemiz gereken "malayani" uğraşlarımızı her gün yeni bir şevkle, iştiyakla, heyecanla icra ediyoruz. İki günü birbirine denk olan zararda iken hangi günümüzü diğerinden bereketli kılıp kendimizi aşmak için çaba sarf ediyoruz? İyiliğe vesile olup kötülüğü engellemek adına hangi adımı atıyoruz? Huzura ak yüzlerle varabilmek için yüzümüzü ağartacak hangi işleri yapıyoruz?

Elimiz, dilimiz, kalbimiz malayani ile meşgulken dünyadaki tüm acıların son bulmasını bekliyoruz. Sadece cılız temennilerde bulunuyoruz çoğu zaman kendimizin dahi işitmediği: İnsanların barış içinde yaşadığı bir dünya istiyoruz. Çocuklar ölmesin istiyoruz. Zulüm dursun istiyoruz. Musa'nın firavunları dize getirmesini, ebabillerin filleri yenmesini diliyoruz. Biz, yardım için kimseye elimizi uzatmazken Rabbimizin inayetini üzerimize indirmesini istiyoruz. Malayani işlerin kıskacında ömrümüz beyhude geçerken, göklerden mucizeler inmesini bekliyoruz. Bizim kendi mucizemizin gafletten, bencillikten, tembellikten, nafile meşgalelerden arınmak olduğunun farkına varamıyoruz.

Oysa Müslümanlar olarak vakit duyarlılığı kazanıp zamanda deruni yolculuklara çıkabildiğimizde, zamandan yeni zamanlar devşirebildiğimizde "Müslüman" vasfını hak etmiş olacağız. İşte o zaman başımızdaki kara bulutlar dağılacak ve çok daha farklı bir dünyaya gözlerimizi açacağız. Kendimizi ve vaktimizi Müslüman eyleyebildiğimiz zaman…

---

[11]. Rukiye Aydoğdu DEMİR

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنهُما قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ: "نِعْمَتَانِ مَغْبُونٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ: الصِّحَّةُ وَالْفَرَاغُ."

İbn Abbâs (r.a.)'ın naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:
"İki nimet vardır ki insanların çoğu (onları değerlendirme hususunda) aldanmıştır: Sağlık ve boş zaman."

(Buhârî, Rikâk, 1.)

Değerini Bilemediğimiz İki Eşsiz Nimet: Sağlık Ve Boş Zaman[12]

Kur'an-ı Kerim'deki pek çok ayetiyle bizlere lütfettiği sayısız nimetlerine işaret eden Rabbimiz, bir yandan bunların farkında olarak kendisine şükretmemizi isterken bir yandan da bu nimetlerin göz alıcılığına kapılmamamız için bizi uyarır: *"Ey insanlar! Şüphesiz Allah'ın vaadi gerçektir. Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın."* Ömrümüzün geçiciliğini ve tüm nimetlerden hesaba çekileceğimiz bir günün geleceğini hatırlatırken bunu unutturmaya çalışan düşmanlarımıza karşı da teyakkuzda olmamızı ister: "*Sakın çok aldatıcı* (şeytan), *Allah hakkında sizi aldatmasın.*" (Fâtır, 35/5) Mal mülk, makam mevki, şan şöhret ve saltanat gibi geçici dünya zevklerine aldanan kimselerin hem dünyadaki hem de ahiretteki acıklı durumlarından örnekler vererek aynı hatalara düşmememiz için sık sık öğütlerde bulunur. Zira aldananların aldandıklarını anlayacakları ve aldanmışlıkların ortaya konacağı gün (yevmü't-teğâbün) olan kıyamet günü kişinin anne babasına bile faydası olmayacağı gibi onların da kendisine bir yararı dokunmayacaktır. (Lokmân, 31/33.)

Dünya hayatında rehberimiz olan Rasûlüllah Efendimiz dünyada aldandığımız, kıymetini idrak etmekte zorlandığımız pek çok nimetten özellikle ikisine dikkatimizi çekiyor: *Sağlık ve boş zaman*. Dünyevi yaşantımızı sürdürebilmek için hayati nitelik taşıyan bu iki nimet aynı zamanda ahiret hayatımızı imar edebilmek için de vazgeçilmezdir. Zira Rabbimize iman edebilmemiz için öncelikle akıl sağlığımızın yerinde olması gerekirken O'nun emirlerini yerine getirip yasaklarından kaçınmak da yine fiziksel ve ruhsal bakımdan sıhhat ve afiyet içinde olmamıza bağlıdır ve bütün bunlar ancak, bizlere dünyadayken bahşedilen zaman dilimi içerisinde yapıldığında anlamlıdır.

Sağlık, önemine her ortamda çeşitli vesilelerle atıf yapılan buna rağmen en çok ihmal edilen nimetlerin başında gelir. Her gün amansız hastalıkların pençesine yakalanan milyonlarca insanın varlığından habersiz olmadığımız gibi bir o kadar insanın ömrünün sonlandığını da müşahade ederiz. Bu kişilerin çok yakınımızdaki insanlar olması bizi bir müddet kendimize çeki düzen verip sağlığımıza dikkat etmeye itse de bu bilinci devamlı canlı

tutmak kolay değildir. Hüsnü zannımız galip gelir çoğunlukla, bu hastalıkların bize hiç uğramayacağını düşünür, ne kadar yaşlansak da ölümün hep çok uzaklarda olduğuna inandırırız kendimizi. Dünyada rahat ve huzurlu bir ömür sürme telaşıyla çalışıp didinirken, ailemizin geleceği için ter döküp yorulurken ihmal ederiz sağlığımızı; bazen de sadece pervasızca günlük zevklerimizi tatmin etmek için zarara uğratırız bu en kıymetli hazineyi. Hâlbuki sağlığımızı ihmal ederek sahip olduğumuz hiçbir güzellik bize onun tattırdıklarını yaşatamaz. Yıllarca sağlığımızı kaybetme pahasına elde ettiğimiz serveti sağlığımızı düzeltmek için bir çırpıda harcayabilir, mutlu bir gelecek kurmayı düşlediğimiz çocuklarımızı kendilerini her şeyden daha mutlu edecek sağlıklı anne babalardan mahrum edebiliriz.

Dünya ve ahiret saadetimiz için sağlığımıza dikkat etmemiz oldukça mühimdir. Hz. Peygamber'in sağlıklı ve dengeli beslenmekten (Tirmizî, Zühd, 47.) spora (Beyhakî, Şuabü'l-Îmân, VI, 401.), ağız ve diş temizliğinden (Ebû Dâvûd, Tahâret, 25.) beden bakımına (Müslim, Cum'a, 9.), yiyecek ve içecek kaplarının temizliğinden (Müslim, Eşribe, 93.) çevre temizliğine (Tirmizî, Edeb, 41.) kadar hayatımızın her anını kuşatan sağlığı korumaya yönelik tavsiyeleri, mümin olarak bizlerin sağlığımızı koruma konusunda ne kadar hassas davranmamız gerektiğini gösterir. Zira insanın, fıtratı gereği vücut bakımına dikkat etmesi gerektiğini bildiren (Buhârî, Libâs, 63.) Rasûlüllah, *"Her yedi günde bir yıkanmak, Yüce Allah'ın Müslüman üzerindeki hakkıdır."* (Müslim, Cum'a, 9.) diyerek vücut temizliğinin kişisel tercihlerin ötesinde dinî bir yükümlülük olduğuna dikkatleri çekmektedir. Ayrıca, gündüzlerini oruçla gecelerini ibadetle geçirerek bitap düşen Abdullah b. Amr'a *"Böyle yapma. Oruç tut fakat iftarını da yap. Gece ibadet et ama uykunu da al. Çünkü vücudunun sende hakkı var, gözünün sende hakkı var…"* diyen Efendimiz, insanın hangi niyetle olursa olsun bedenine karşı olan görevlerini ihmal etmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Çünkü bedenimiz, Rabbimizin bizi, ahirette onu nasıl kullandığımızdan sorumlu tutacağı bir emanetidir.

Değerini bilemediğimiz diğer bir nimet "zaman"dır. Rabbimiz bizleri *"Hangimizin daha güzel amel yapacağını sınamak için"* belirli bir süreliğine dünyaya göndermiştir. (Mülk, 67/2.) Ne var ki dünyanın çekiciliği unutkanlığımızla birleşerek bu kaçınılmaz sonu düşünmemize mani olur çoğu zaman. Ne kadar ömrümüzün olduğunu bilmeden "erteleme" alışkanlığına bırakırız bütün işlerimizi; kendimize, ailemize, topluma ve hatta Rabbimize karşı olan sorumluluklarımızı. Daha da ileri giderek

dinimizin gereklerini öğrenmeyi, yaşam rehberimiz olan Kur'an'ı okumayı, Rasûlüllah'ı tanımayı bile erteleriz bazen. Bu halimizi bilen Allah Teâlâ dünya hayatının geçiciliğini bizlere tekrar tekrar hatırlatmış, dünyanın kendisinin de bir sonu olduğunu vurgulamış ve "zaman"ın (asr) üzerine yemin ederek (Asr, 103/1.) onun ne kadar değerli olduğunu anlatmıştır. İnsana sunulan yegane zaman dilimi olan ömrü iyi değerlendiremeyen kullar cehenneme atıldıklarında dünya hayatına tekrar dönüp salih ameller işlemek isteyecek, ancak şu cevapla karşılanacaklardır: *"Sizi, düşünüp öğüt alacak kimsenin düşünüp öğüt alabileceği kadar yaşatmadık mı? Size uyarıcı da gelmişti..."* (Fâtır, 35/37.) O halde mümin olarak bize düşen bize lütfedilen zaman nimetini en güzel şekilde kullanarak ömrümüzü Rabbimizin rızasını kazanacak fiillerle doldurmak ve asla boşa harcamamaktır. Mümini *"Boş ve gereksiz şeylerden yüz çeviren kişi"* olarak tanımlayan (Müminûn, 23/3.) Rabbimizin "*Bir işi bitirince hemen bir başkasına koyul.*" emri (İnşirah, 94/7.) doğrultusunda her anımızı iyi değerlendirmektir. Yalnızca iyi ve kötü amellerimizin değil, diğer nimetlerle birlikte bize bahşedilen "zaman"ı nasıl kullandığımızın da hesabını vermekle yükümlü olduğumuzu unutmamalıyız.

Ömrümüze yeni bir sayfa eklediğimiz bugünlerde geriye dönüp değerlendirme yapmalı, her şeyden önce sağlığımızı ve zamanımızı nasıl kullandığımızı gözden geçirmeli ve hatalarımız varsa bunların telafisini yapmak için hala zamanımız olduğuna sevinip şükretmeli ve bundan sonra sahip olduğumuz bu iki eşsiz nimeti daha özenli kullanmanın yollarını aramalıyız.

---

[12]. Elif ERDEM

عَنْ أَنَسٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا أَوَى إِلَى

فِرَاشِهِ قَالَ « الْحَمْدُ لِلهِ الَّذِى أَطْعَمَنَا وَسَقَانَا وَكَفَانَا وَآوَانَا فَكَمْ

مِمَّنْ لاَ كَافِىَ لَهُ وَلاَ مُئْوِىَ »

Enes b. Mâlik (r.a.)'ten nakledildiğine göre, Rasûlüllah (s.a.s.) yatağına uzandığında şöyle dua ederdi:
"Bizi yedirip doyuran, bizi içirip kandıran, (her konuda) bize yeten ve bizi sığındıran Allah'a hamdolsun. İhtiyaçlarını karşılayacak durumu ve sığınacak bir yeri olmayan nice kimseler vardır!"

(Müslim, Zikir, 64)

Günün Şükrünü Eda Edebilmek[13]

Allah Rasûlü yatağına uzandığı zaman geçirdiği günün şükrünü bu duayla eda ederdi. Zira huzuru yerinde, bedeni sağlıklı ve günlük yiyeceği yanında olarak bir gün geçirmek, dünya nimetlerine sahip olmakla eş değerdi onun nezdinde. (Tirmizî, Zühd, 34.) Kulluğun gereği olan şükür (Bakara, 2/172; Nahl, 16/114.) vahye muhatap kılındığı yirmi üç yıl boyunca defalarca hatırlatılan hasletlerden biriydi. Hz. Peygamber'in Rabbine şükreden bir kul olabilmek gayesiyle geceleri ayakları şişinceye kadar namaz kılması, (Buhârî, Teheccüd, 6.) yatıp kalkarken, yiyip içerken, yeni bir nimete kavuştuğunda dilinden "elhamdülillâh" tesbihini düşürmemesi, (Buhârî, Deavât, 8; Müslim, Zikir, 64; Tirmizî, Deavât, 55; Ebû Dâvûd, Libâs, 1.) sevindirici bir haber aldığında ya da kendisine bir müjde verildiğinde şükür secdesine gitmesi (Ebû Dâvûd, Cihâd, 162.) hep bu yüzdendi.

İnsanın kimseye muhtaç kalmadan karnını doyurması, kendisini türlü tehlikelerden güvende hissedeceği bir mekâna sahip olması gibi temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi şükretmek için yeterli sebeplerdir. Ne var ki çoğu zaman insan elindeki bu nimetlerin kıymetinin farkında bile değildir. Hatta bunların zorunlu bir şekilde sahip olması gerektiğini düşünür ve kendini şükretmekten müstağni görür. Halbuki kendilerine karşı sonsuz iyilik sahibi olduğu halde insanların çoğunun şükretmediğini bildiren Yüce Allah, (Mü'min, 40/61.) kullarının nankörlük gafletine düşmelerini asla istemez. (Bakara, 2/152.) Onlara istedikleri her şeyi verdiğini hatırlatarak saymakla bitmeyecek nimetlerini (İbrâhîm, 14/34.) şöyle zikreder: O hiçbir şey bilmez halde dünyaya gelen insana kulaklar, kalpler ve gözler vermiş, (Nahl, 16/78.) onu yaratılmışların birçoğundan üstün kılmıştır. (İsrâ, 17/70.) Ona yeryüzünde imkân ve iktidar tanımış, geçim vasıtaları vermiştir. (A'râf, 7/10.) Göklerde ve yerde ne varsa hepsini, (Lokmân, 31/20.) geceyi ve gündüzü, güneşi ve ayı, bütün yıldızları ona amade eylemiştir. (Nahl, 16/12.) Yağmurun müjdecisi olan rüzgârları göndermiş, (Rûm, 30/46.) yağmurla hayat verdiği ölü topraktan meyvelerinden yemesi için nice hurma bahçeleri, üzüm bağları yaratmış ve içlerinden pınarlar fışkırtmıştır. (Yâsîn, 36/33-35.) Denizleri onun emrine vermiş, (Nahl, 16/14.) bazısını susuzluğu giderecek şekilde içimi kolay, bazısını da tuzlu ve acı yaratmıştır. (Fâtır, 35/12.) Geçiminde birçok fayda sağlayan hayvanları ona boyun eğdirmiştir. (Yâsîn, 36/71-73.) Onun için evini

huzur ve dinlenme yeri kılmış, dağlarda barınaklar var etmiş, kendisini sıcaktan koruyacak elbiseler ve savaşta koruyacak zırhlar vermiştir. (Nahl, 16/80-81.)

Allah Teâlâ, insana bahşettiği bütün bu nimetlere karşılık ona gösterdiği doğru yolda iki tercih sunar. İnsan dilerse şükreder dilerse nankörlük eder. (İnsân, 76/3.) Bununla birlikte kendisinden beklenen, bütün bu nimetleri bahşeden Rabbine nankörlük etmeyip şükretmesidir. (Bakara, 2/152.) Yüce Allah şükrün karşılığını muhakkak vereceğini (Nisâ, 4/147.) ve nimetlerini daha da arttıracağını vaad eder. (İbrâhîm, 14/7.) Şükreden ancak kendisi için şükretmiş olur, nankörlük eden de bilmelidir ki Allah'ın hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. (Neml, 27/40.) Şükre ihtiyacı olan Allah değil, kuldur. İnsan şükrettiği sürece elindeki nimetlerin gerçek sahibinin idrakinde olur ve kulluk bilincini muhafaza eder.

İnsanoğlu elindeki nimetin kıymetini çoğunlukla onu kaybettiğinde anlar. Hatta elindekine sahip olduğu sürece nefsi daha da fazlasını istemeye sevk eder kendisini. Ancak nefsin isteklerinin sonu yoktur. Rasûlüllah insanın bu zaafını *"Âdemoğlunun bir vadi dolusu altını olsa, iki vadi olmasını ister! Onun ağzını ancak toprak doldurur."* (Buhârî, Rikâk, 10.) hadisiyle ifade eder. O, kişinin hep daha fazlasını isteyip halini mali imkânlar bakımından ve bedenen kendinden daha iyi durumda olanlarla kıyaslamasından ziyade kendisinden daha kötü durumda olanlara bakmasını tavsiye eder. (Buhârî, Rikâk, 30.) Nitekim Allah'ın verdiği nimetleri küçümsememek ve onların kıymetini bilmek adına en uygun davranış budur. (Müslim, Zühd, 9.)

Allah Rasûlü'nün beyan ettiği üzere yemek, içmek, barınmak gibi ihtiyaçlar her ne kadar günlük hayatta zorunlu ve sıradan karşılansa da aslında bunların her biri şükretmeyi gerektiren nimetlerdir. Biz farkında olmasak da etrafımızda bu en temel ihtiyaçlarla imtihan edilen nice insanlar var. Fakirlik, kuraklık ya da savaşlar nedeniyle bir lokma ekmeğe muhtaç olan, içecek bir damla su için feryat eden, sığınacak bir çatı altı, gölgelik bile bulamayan birçok kimse var. Şükredilmesi gereken bu kadar nimete sahipken onları göz ardı edip küçümsemek, kendimize yapacağımız en büyük kötülük ve Rabbimize yapacağımız en büyük nankörlük olur. Günlük hayat telaşesinde böyle bir gaflete düşme ihtimali herkes için söz konusudur. Bu nedenle Sevgili Peygamberimiz ve önceki peygamberler gibi şükredenlerden olabilmek (Zümer, 39/65-66.) ve şükür duygusunu yitirmemek için şu dua ile Rabbimizden yardım talep etmeliyiz: *"Allah'ım, seni*

zikretmek, sana şükretmek ve sana güzelce ibadet etmek için bana yardım et!” (Ebû Dâvûd, Vitr, 26.)

---

[13]. Hale ŞAHİN

عَنْ أَبِى مُوسَى رضى اللهِ عنه قَالَ: قَالَ النَّبِىُّ صَلَّى اللهُ

وَالْمَيِّتِ". عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَثَلُ الَّذِى يَذْكُرُ رَبَّهُ وَالَّذِى لاَ يَذْكُرُ مَثَلُ الْحَيِّ

Ebû Mûsâ el-Eş’arî (r.a.) tarafından rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:
“Rabbini zikreden kimse ile zikretmeyen kimsenin hâli, diri ile ölünün hâline benzer.”

(Buhârî, Deavât, 66.)

Dirilişin Sırrı: Zikir[14]

"İman edenlerin Allah'ı zikretmekten ve inen haktan dolayı kalplerinin saygıyla ürpermesinin zamanı gelmedi mi?" (Hadid, 57/16.) diye soruyor Alemlerin Rabbi. Geldi de geçiyor bile. Zira Rabbimize verdiğimiz kulluk sözünü unutmaya başladık gün geçtikçe. Hayat telaşesi bizi kıskıvrak yakalayıverdi, her gün bir başka bahaneyle erteler olduk O'nu anmayı, zikrinden an be an uzaklaşır olduk. *"Beni anın ki ben de sizi anayım."* (Bakara, 2/152.) demişti oysa Yaratan. Televizyon ve bilgisayar karşısında akıp giden zamana aldırmayan, telefonla konuşmak uğruna bütün işini bırakan bizler, O'nu anmaya vakit bulamadık. Kısalttıkça kısalttık ibadetlerimizi, azimetleri terkedip ruhsatlarla yetinir olduk. Heyhat, onlara da gereken özeni gösteremedik. Kendimizi veremedik Rahman'a bir namaz süresince, huşuya eremedik.

"Ey iman edenler! Mallarınız ve evlatlarınız sizi, Allah'ı zikretmekten alıkoymasın." (Münafikûn, 63/9.) buyurmuştu Rabbimiz. Malların ve evlatların yanı sıra akrabalarımız, arkadaşlarımız, işimiz ve aşımız, makamımız da alıkoydu bizi Rahman'ı anmaktan. Her biri O'nun ikramıydı bu dünya nimetlerinin, bizi Rabbimize daha da yakınlaştırması, zikrimizi şükrümüzü artırması gerekirdi aslında. Ama bu nimetlerle öylesine meşgul olduk ki biz, nimeti vereni unuttuğumuz gibi teşekkürü de hatırlamadık; olanı azımsadık, hep daha fazlasını aradık. Hani "Allah ve Rasûlü'nü herşeyden daha fazla" sevecektik ya mümin olarak, bu ikisi dışındakilerin sevgisi ağır basmaya başladı içimizde. Dünyalıklara meylettikçe onların sevgisi kök saldı gönlümüzde ve gün geldi bu sevgi hayatımıza yön veren yegane rehber oldu.

"…(Kulum) Beni andığında onunla beraberim… O bana bir karış yaklaşırsa, ben ona bir arşın yaklaşırım... (Buhârî, Tevhîd, 15.) diye müjdelemişti bizi Yüceler Yücesi Rabbimiz. O, kendisine yaklaşmamız için türlü vesileler sıralamış ve kendi rızası için yaptığımız her işi ibadet saymışken biz, görmezden geldik bütün bunları. *"Bana dua edin, duânıza cevap vereyim."* (Mü'min, 40/60.) çağırısına da kulak vermedik, hep başka yerlerde aradık devayı. Nihayetinde biz O'ndan uzaklaştıkça O da uzaklaştı bizden. Kalbimizden çekti nurunu, karanlıklar içinde bıraktı. Hakk'a kapanan kalbimizin üzerini gaflet örtüsü bürüdü. Sevgi, merhamet gibi latif

duyguların barınağı olmaktan çıktı kalbimiz, nefsani ve şeytani duyguların odağı oldu. İnceliğini, rikkatini kaybedip sertleşti, kaskatı kesildi. Hissedemez olduk böylece: samimiyetimizi yitirdik, bencilleşip cimrileştik, hep nefsimizi önceledik, günah işlemek artık bizi hiç rahatsız etmedi. Kalbimizin mahiyeti bozulunca azalarımız da terketti görevini. Hakkı göremedi gözlerimiz, yeryüzünü baştanbaşa kaplayan Rabbani ayetleri göremedik yanı başımızdaki yoksulu göremediğimiz gibi. Rahmani çağrılara kapandı kulaklarımız, vicdanımızın sesini duyamadık, tıpkı mazlumun feryadını işitemediğimiz gibi. Hayra uzanamadı ellerimiz, ayaklarımız hayır kapılarına varamadı. Ruhsuzlaştık böylece, hayatımız anlamını kaybetti. Sonuçta yaşayan bir ölüden farkımız kalmadı.

Rabbimizi anmanın vakti çoktan geldi. Baharla canlanan ölü toprak gibi zikirle dirilmenin zamanı şimdi. Ne kadar günahkar olsak da varalım Mevla'nın kapısına, için için ağlayıp halimizi arzedelim. Tövbe edelim günahlarımıza bıkmadan, yorulmadan. Gizli ve aşikar yakarışlarla O'nun engin rahmetine sığınalım, günde belki yüz belki bin kere *istiğfar i*le günahlarımızı dökelim, kendimizi affettirelim.

İbret nazarıyla bakalım hayata. Esen rüzgardan yağan yağmura, göklerin ve yerin yaratılışına nazar edelim. Hayatı siyah beyaz görmeyi bırakıp "Allah'ın boyasıyla" boyanan bu kainatı temaşa edelim. Her yerde O'nu görelim, her eseriyle birlikte O'nun başka bir esmasını farkedelim. Farkettikçe hayretimiz artsın O'nu hep tesbih ve takdis edelim. Hayran olalım O'na, tekbirlerle, tehlillerle imanımızı tazeleyelim.

Besmeleyle başlayalım her işimize. Yeni güne başlarken, elbisemizi giyerken, ağzımıza ilk lokmayı koyarken, aracımıza binerken... O'nu analım ki her işimizde O'nu her an yanımızda bulalım. Hamdedelim Alemlerin Rabbine, aldığımız nefesten başlayıp saymakla bitmez nimetler için şükretmeye devam edelim. Kadrini bilelim her birinin, bizden muhtaç durumda olanları görüp halimize binlerce şükrü çok görmeyelim.

El açıp yalvaralım Rabbimize, dua edelim. Sayısız nimetlerinden hangisini istiyorsak çekinmeyip ihtiyacımızı dile getirelim. Yalnızca O'na dayanalım, O'na sığınalım her türlü şerden, *istiaze* getirelim. Korkularımzı, üzüntülerimizi, sıkıntılarımızı paylaşalım onunla, yalnızca kötü zamanlarda değil refaha erince de unutmayalım O'nu anmayı. Sevincimizi, coşkumuzu yine O'nunla paylaşalım. Mevlamızı dost edinelim ki O da bizim dostumuz olsun veliyyullah olalım.

Rasûlüllah'ın tavsiyesi üzere *"Dilimiz her daim yaş kalsın"* Rabbimizin zikriyle. (Tirmizî, Deavât, 4.) Tevbe ve istiğfarla, tesbih ve takdisle, tekbir ve tehlille, şükür ve dua ile zikredelim O'nu. O'nu analım her vesileyle, yaratılmışların ahengine eşlik edelim, kainattaki canlı cansız herşey gibi biz de zikredelim O'nu daima. Zikredelim ki kalbimizden gaflet perdesi insin. Dilimizin zikri kalbimize insin, kirini pasını silsin de onu Hakk'ın nuruyla doldursun. Hakikate ayna olsun yeniden kalplerimiz, tefekkürle coşsun. Rahman'ı anmakla aradığı huzuru bulsun. (Ra'd, 13/28.) Kalbimizi besleyen zikir azalarımıza da hayat versin sonra. Gözlerimiz hakikati görsün, kulaklarımız hayır kulağı olsun. Zikrimiz fikrimize yön versin, ne yaparsak "Allah için" yapalım, O'nun rızasından başka kaygı taşımayalım. Bütün duyularımızla hissedelim varlığımızı, hayatı dolu dolu yaşayalım. Velhasıl zikirle tutunalım hayata, zikrullahla diri kalalım ve Rasûlüllah'ın şu manidar sözlerini hiç unutmayalım: *"Rabbini zikreden kimse ile zikretmeyen kimsenin hâli, diri ile ölünün hâline benzer."* (Buhârî, Deavât, 66.)

---

[14]. Elif ERDEM

عَنْ أَنَسِ بْنِ سِيرِينَ قَالَ سَمِعْتُ جُنْدَبًا الْقَسْرِىَّ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ

اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ « مَنْ صَلَّى صَلاَةَ الصُّبْحِ فَهُوَ فِى ذِمَّةِ

اللهِ . . .»

Enes b. Sîrîn (r.a.) şöyle dedi:
Cündeb el-Kasrî'den işittiğime göre, Rasûlüllah (s.a.s.) şöyle dedi:
"Her kim sabah namazını kılarsa o kimse Allah'ın koruması altındadır."

(Müslim, Mesâcid, 262.)

Allah’ın Korumasını Hak Etmenin Yolu: Sabah Namazı[15]

Allah ile kulu arasındaki iletişimin ve bağın en somut göstergesidir namaz. İnananlara belirli vakitlerde farz kılınan bu ibadet, (Nisa, 4/103.) Rasulüllah’a ve ümmetine Miraç Gecesi’nin armağanıdır. Onu vaktinde ve hakkını vererek kılanların cennetle müjdelendikleri (Ebu Davud, Salat, 9.) eşsiz bir kulluk görevidir. “Namazlarını muhafaza etmek” (Müminun, 23/9.) ve “namazlarına devam etmek” (Mearic, 70/23.) müminleri niteleyen övgüye değer hasletlerdendir. Bununla birlikte kendisini muhafaza edip devam ettirme bakımından en çok zorlandığımız ibadet, sabah namazıdır. Yeni bir güne başlarken insanın sorumlu kılındığı bu ilk ve en önemli görev, türlü bahanelerle çoğu kez ihmal edilmektedir.

Hz. Peygamber şöyle buyurur: *“Her kim sabah namazını kılarsa o kimse Allah’ın koruması altındadır.”* (Müslim, Mesacid, 262.) Buna göre Allah Teâlâ, namazını ihlasla eda ettiği sürece kulunu hem dünyada hem de ahirette karşılıksız bırakmayacağının güvencesini vermektedir. Kul namazını terk etmediği takdirde Allah ile aralarındaki ahde hiçbir zarar gelmeyecektir. Sabah namazına hasredilen bu güvence, onun diğer namazlara kıyasla daha külfetli oluşundan kaynaklanır.

Henüz gün aydınlanmamışken, çoğu kimse sıcak yatağında rahatça uyurken Rabbinden gelen davete icabet etmek kolay değildir, ağır gelir insanın nefsine. Minarelerden yükselen “es-Salatü hayrun mine’n-nevm (Namaz, uykudan hayırlıdır)” nidasını işitse de kulakları, en tatlı yerinde uykusundan vazgeçmekte zorlanır insan. Başlangıçta “Beş dakika daha uyusam ne çıkar.” diyerek yaptığı küçük ertelemeler tekrarlanıp alışkanlık hâline gelince, uykuya yenik düşen göz kapakları çoğu zaman güneşin ışıklarıyla birlikte açılır. O anda Rabbine verdiği sözü tutamamanın pişmanlığı içini yaksa da zamanı geri çevirmek mümkün değildir artık.

Kimi zaman günlük hayatın meşgaleleri yüzünden yorgun düşmekten, kimi zaman televizyon karşısında boşa harcanan saatler sonrasında geç yatmaktan, kimi zaman da sabah namazının önemini hakkıyla idrak edememekten kaynaklanan bu gaflet hâlini her insan yaşayabilir. Böyle zamanlarda üzerimize düşen, bu durumu kanıksayarak türlü bahanelerle

sabah namazını kılmamayı alışkanlık hâline getirmek yerine, Rabbimize karşı sorumluluğumuzu yerine getirememenin üzüntüsünü ve pişmanlığını yürekten hissederek daha sonraki günlerde de aynı hataya düşmemek için gayret sarf etmek olmalıdır. Zira münafıklara en ağır gelen iki namazdan biri olan sabah namazı, (Buhârî, Ezan, 34; Müslim, Mesacid, 252.) Allah'a imanımızı ve O'na duyduğumuz samimiyeti ispat etmemiz bakımından da büyük önem arz etmektedir. Kaldı ki Sevgili Peygamberimiz genel anlamda namazı terk etmenin, küfürle imanı birbirinden ayıran ince çizgiye tekabül ettiğine dikkat çekmektedir. (Tirmizi, İman, 9.)

Uykunun en tatlı anından feragat etmeyi gerektiren sabah namazı, Allah katında ve Rasulü'nün nezdinde bir o kadar paha biçilmez değere sahiptir. Güneşin zevalinden gecenin karanlığına kadar belli vakitlerde namaz kılmayı emreden Yüce Allah, *"Bir de sabah namazını kıl. Çünkü sabah namazı şahitlidir."* (İsra, 17/78.) buyurarak sabah namazının önemine ayrıca işaret eder. Rasulüllah ise serinlik vakti kılınan iki namazdan biri olarak nitelediği sabah namazını kılan kimseyi cennetle müjdeler. (Buhârî, Mevakit, 26.) Sabah namazı onun nezdinde öylesine kıymetlidir ki, farzından önce kılınan iki rekâtlık sünnete bile ayrı bir değer atfeder. Nitekim o, bu iki rekât sünnetin dünyadan ve dünyadaki her şeyden daha hayırlı olduğunu ifade etmiştir. (Müslim, Müsafirin, 96.) Sabah namazının vaktinde eda edilememesi hâlinde ise sünnetiyle birlikte kaza edilmesini tavsiye etmiştir. (Ebu Davud, Salat, 11.)

Sabah namazını kılarak Allah'a olan borcunu ödemiş ve O'nun güvencesini hak etmiş olmanın verdiği huzurla güne başlamanın ayrı bir önemi vardır Müslümanın hayatında. O vakitte Rabbinin huzuruna varan kimseye gece ve gündüz melekleri birlikte şahitlik eder. (Müslim, Mesacid, 246.) Bununla birlikte sabah namazı, ölümün kardeşi olan uykudan sonsuz kudreti sayesinde uyanıp sabaha erişmemizi sağlayan Yüce Allah'a (Tirmizi, Deavat, 13.) günün ilk şükrünü eda etmenin en güzel ve en anlamlı şeklidir. Allah Rasulü benzer şekilde daha farkında olmadıkları birçok faziletini bilmeleri hâlinde, insanların sabah namazına gitmek için ne kadar çaba göstereceklerini şöyle beyan eder: *"Eğer* (insanlar) *yatsı ve sabah namazlarındaki fazileti bilselerdi, sürünerek de olsa o ikisini cemaatle kılmaya gelirlerdi."* (Buhârî, Ezan, 9; Müslim, Salat, 129.)

Günün en bereketli anından ve Rabbimizin korumasından mahrum kalmamak adına sabah namazı müminlere sunulan en güzel fırsattır. Geçerli ya da geçersiz çeşitli mazeretlerle diğer farz namazlara oranla daha çok

ihmal edilmekle birlikte sabah namazına kalkma alışkanlığını edinmek için gayret göstermek her Müslümanın kulluk görevidir. Nitekim namaza kalktıklarında üşengeç davranan ve ibadetlerine riya karıştıran münafıklardan (Nisa, 4/142.) müminleri ayırt eden en önemli iki namazdan biri sabah namazıdır. Rabbimize olan samimiyetimizi ispat noktasında mihenk taşı olan böyle bir ibadeti vaktinde ve hakkını vererek eda edebildiğimiz takdirde nihayetinde Allah'ın rızası, koruması ve cennetini hak etmek zor olmayacaktır.

---

[15]. Hale ŞAHİN

عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ أَخْبَرَنِى أَبُو الزُّبَيْرِ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ

يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ « بَيْنَ الرَّجُلِ

وَبَيْنَ الشِّرْكِ وَالْكُفْرِ تَرْكُ الصَّلاَةِ »

İbn Cüreyc (r.a.) şöyle dedi: Ebu'z-Zübeyir'in Câbir b. Abdullah'tan işittiğine göre Rasûlüllah (s.a.s.) şöyle demiştir: "Kişi ile şirk ve küfür arasında (engel olarak) namaz vardır (ve namazın terk edilmesiyle bu engel kalkar)."

(Müslim, Îmân, 134.)

İmanla Küfür Arasındaki Engel: Namaz[16]

Hz. Âdem'den beri bütün peygamberlerin ve onlara iman edenlerin Rablerine karşı ilk ve en önemli sorumluluğu namazdır. Hz. İbrahim'in Yüce Allah'a duasıdır kendisini ve soyundan gelenleri namazı dosdoğru kılanlardan eylemesi. (İbrâhîm, 14/40.) Rabbinin hoşnutluğunu kazanan Hz. İsmail'in ailesine emridir namaz. (Meryem 19/55.) Hz. Lokman'ın oğluna öğüdüdür namazını hakkıyla kılması. (Lokmân, 31/17.) Rasûlüllah'ın ise savaşta ölümle burun buruna iken dahi ihmal etmeyeceği kadar değerlidir gözünün nuru namaz. (Nesâî, Işratü'n-nisâ, 1.) Bilerek terk edilmesine gönlünün asla elvermediği bu ibadetin imanla küfrü birbirinden ayıran çok ince bir çizgi oluşuna şöyle dikkat çeker Allah Rasûlü: *"Kişi ile şirk ve küfür arasında* (engel olarak) *namaz vardır* (ve namazın terk edilmesiyle bu engel kalkar)*."* (Müslim, Îmân, 134.)

Müminlerin fert fert yükümlü kılındığı, sorumluluğu hiç kimseye hiçbir şekilde devredilemeyen bir ibadet olarak namaz, kıyamet günü kulun ilk hesaba çekileceği ameldir. (Tirmizî, Salât, 188.) İslam'ın üzerine bina edildiği beş esastan ilki olan Allah'a ve Rasûlü'ne imanın ardından "dinin direği" namaz gelir. (Tirmizî, Îmân, 8.) (Buhârî, Îmân, 2; Müslim, Îmân, 1.) Zira Allah Teâlâ *"İman eden kullarıma söyle namazı kılsınlar."* (İbrâhîm, 14/31.) buyurur. Kulun Rabbine samimiyetini gösteren, tevhid inancını amele dönüştüren namaz, sözlü ve fiilî bakımdan Allah'a kulluğu en güzel ifade eden ibadettir.

İmanı kalbine gerçekten yerleştirmiş olan bir mümine namaz kılmak asla zor gelmez. (Bakara, 2/45.) Çünkü o namazla huzur bulur ve daha da yakınlaştığı Rabbinin yardımını her an yanında hisseder. "Haydi namaza! Haydi kurtuluşa!" nidasını işittiği anda dünyalık meşgalelerin hepsinden sıyrılarak bedeni, zihni ve kalbiyle bir ve tek olan Rabbiyle buluşacak olmanın heyecanını yaşar. Hz. Peygamber'in ifadesiyle evinin önünde akan bir ırmakta günde beş kez yıkanıp kirlerinden temizlenmesi misali, beş vakit namaz sayesinde günah ve kötülüklerden arınır. (Buhârî, Mevâkît, 6; Müslim, Mesâcid, 283.) *"Namazı dosdoğru kıl"* (Ankebût, 29/45.) emri gereği namazını her bir rüknünün hakkını vererek huşû ile eda eder. Bilir ki *"hırsızların en kötüsü namazından çalandır."* (Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 56.)

Münafıkların tutumundan hareketle imanla namazın dinin birbirinden ayrılmaz iki esası olduğu daha kolay anlaşılır. Nitekim müminin miracı

namaz, inancında ikiyüzlü davranan münafık için katlanması güç bir külfettir. Münafık inanmadığı halde sırf çeşitli dünyevi menfaatleri elde etme uğruna riya yapar. Namaza kalktığı zaman üşengeç davranır, (Nisâ, 4/142; Tevbe, 9/54.) namazı tek başına kılıyorsa vaktin sonuna kadar geciktirir. (Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 293.) En çok da sabah ve yatsı namazlarını kılmaya üşenir. (Buhârî, Ezân, 34; Müslim, Mesâcid, 252.) Çünkü en tatlı anında uykusunun bölünmesini ve günün sonunda rahatının bozulmasını istemez. Ve sonunda kan ve irinle büyüyen bir çıban gibi kalbinde büyüttüğü nifak tohumu onu namazı terk etmeye ve inkârını ilana sevk eder. Bu yüzden Allah Rasûlü Medine'de münafıklarla birlikte yaşadıkları dönemde onlarla aralarındaki güvencenin namaz olduğunu yani namaz kıldıkları sürece Müslüman muamelesi göreceklerini; namaz kılmayı terk ettiklerinde ise inkârlarının ortaya çıkacağını dolayısıyla buna göre muamele göreceklerini ifade etmiştir. (Tirmizî, Îmân, 9.)

Hz. Âdem, Hz. Nuh, Hz. İbrahim ve Hz. Yakub hepsi de namaz emredilen peygamberlerdi. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de onlardan sonra namazı zayi eden, bu nedenle de şehvet ve dünyevi tutkularının peşine düşen bir nesil geldiğinden bahseder ve bu tutumlarından dolayı onların büyük bir azaba çarptırılacaklarını bildirir. (Meryem, 19/59.) Nitekim cennettekilerin cehennemdekilere neden orada olduklarını sormaları üzerine alacakları cevaplardan biri de *"Biz namaz kılanlardan değildik."* cümlesi olacaktır. (Müddessir, 74/ 40-43.) Hâlbuki namaz âhiret kazancı ve mutluluğunu sağlayacak en önemli ibadetlerden biridir. Bu yüzden Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: *"Namaz, devam eden kimse için kıyamet gününde nur, delil ve kurtuluş sebebi olur. Namaza devam etmeyenin ise kıyamet günü nuru, delili ve kurtuluşu olmayacaktır."* (Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 169.)

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de inanmadığı, hafife aldığı, unuttuğu ya da ihmalkâr davrandığı için namazı terk eden kimseler bulunmaktadır. Bunlardan en acı olanı inanmadığı için namaz kılmamak yani Allah Teâlâ'yı ve emrini inkâr etmektir ki sonu ebedi azaptır. Bununla birlikte bazı Müslümanların çeşitli bahanelerle namazı terk etmeleri de üzüntü verici ve sorgulanması gereken bir tutumdur. Belki de birçok Müslüman imanla küfür/şirk arasındaki en büyük engel olan namazın terk edilmesi halinde nasıl bir tehlikeyle karşı karşıya kalınacağının farkında bile değildir. Hâlbuki namazı terk etmek, onun insanı hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyması, Allah'ı hatırlatması, kişinin yaşantısına istikamet vermesi ve iç huzuru sağlaması gibi pek çok faydasından da mahrum kalmak demektir.

Hem dünya hem de âhiret mutluluğumuzun anahtarını kaybetmemek ve Rabbimizin rızasına kavuşabilmek için Hz. İbrahim'in duasını dilimizden hiç düşürmemeliyiz: *"Rabbim! Beni namaza devam eden bir kimse eyle. Soyumdan da böyle kimseler yarat. Rabbimiz! Duamı kabul eyle!"* (İbrâhîm, 14/40.)

---

[16]. Hale ŞAHİN

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

" إِنَّ أَسْوَأَ النَّاسِ سَرِقَةً الَّذِي يَسْرِقُ صَلَاتَهُ".

Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.)'den rivayet edildiğine göre Rasûlüllah (s.a.s.) şöyle demiştir:
"Hırsızların en kötüsü namazından çalandır."

(Ahmed b. Hanbel, Müsned, III/56.)

Hırsızlığın En Kötüsü: Namazdan Çalma[17]

Allah Rasûlü'nün yaşamında namazın bambaşka bir yeri vardı. Namaz onun için yalnızca bir yükümlülük değil, her halini Rabbine arz etmenin en güzel yoluydu. O'na duyduğu derin saygıyı ve muhabbeti, varlığını kuşatan şükran duygusunu namazla gösterir; korkusunu, telaşını, ihtiyacını namazla dile getirirdi. Hz. Bilâl'e, *"Kalk namaza (çağır da) bizi namazla rahatlat!"* (Ebû Dâvûd, Edeb, 78.) diye boşuna seslenmiyordu Hz. Peygamber. Namaz sıkıntılarını giderip onu huzura kavuşturan, manevi iklimde Rabbiyle buluşturan çok özel bir ibadetti. Bu yüzden namazdaki her bir hareketi özenle yapar, huzur-u İlâhîde huşuyu bozacak hiçbir düşünce ve fiile yer vermemeye dikkat ederdi. Kıyamda dimdik durur (İbn Mâce, İkâmetü's-Salavât, 15.), uzun uzun ve tane tane Kur'an okurdu. (Müslim, Müsâfirîn, 118.) Rükûda sırtı dümdüz, başı ne aşağıda ne yukarıda ortada olurdu. (İbn Mâce, İkâmetü's-Salavât, 16.) Rükûdan iyice doğrulmadan secdeye gitmez, secdeden iyice doğrulup oturuncaya kadar da ikinci secdeyi yapmazdı. (Müslim, Salât, 240.) Bunların arasında bir müddet sükûnetle beklerdi. Öyle ki görenler rükûdan kalktığında secdeyi, secdeden doğrulduğunda ise ikinci defa secde etmeyi unuttuğunu zannedebilirlerdi. (Müslim, Salât, 195.) Onun gece namazını anlatırken "Kıldığı namazların güzelliğini ve uzunluğunu sorma!" diyen (Buhârî, Menâkıb, 24.) Hz. Âişe gibi kendisini görenler namazdaki haline hayran kalırlardı. Allah Rasûlü ashabından da kendisini dikkatle izleyerek onun kıldığı gibi namaz kılmalarını ister ve her bir rüknü güzelce yerine getirmeleri gerektiğinin altını çizerdi. Bu konuda onları sık sık uyaran Hz. Peygamber bir defasında şöyle demişti: *"Hırsızların en kötüsü namazından çalandır."* Bu ifade karşısında hayrete düşen sahabiler "Ey Allah'ın Rasûlü, kişi namazından nasıl çalar?" diye sorduklarında Rasûlüllah (s.a.s.) bunu şöyle açıkladı: "*Namazın rükûunu ve secdesini tam yapmaz* (ise namazından çalmış olur)." (Ahmed b. Hanbel, Müsned, III/56.)

Namaz, ayetlerde ve hadislerde önemine ısrarla vurgu yapılan ve "dinin direği" kabul edilen eşsiz bir ibadettir. Namazda sergilenen her bir davranış kulluğun farklı yansımalarını oluşturur. Tekbir getirerek ellerini kaldıran kişi, dünyalık meşgaleleri terk edip bütün varlığıyla Rabbine yöneldiğini gösterir. Kıyamda O'nun huzurunda saygıyla durur, kıraatte O'nunla konuşur, rükûda yalnız O'nun önünde eğildiğini gösterir ve O'nun yüceliği

karşısında secde ederek Rabbiyle en yakın olma halini yaşar. Namaz içerisindeki tesbih, tekbir, zikir ve dualarla da Rabbinin yüceliğini itiraf eder, O'na sığınır, O'ndan yardım diler. Dolayısıyla namaz, baştanbaşa Yüce Allah'a kulluğun nişanesi, O'nunla yakınlık kurmanın en iyi yoludur. Bu nedenle her bir rüknü oldukça önemlidir. Bunlardan herhangi birinin yapılmaması durumunda namaz olmayacağı gibi, eksik yapılması da namazda eksikliğe neden olur ki Hz. Peygamber bunu "namazdan çalmak" olarak nitelendirmiştir. Hadiste "rükû ve secdeler"e vurgu yapılması, bu iki rüknün Rabbe kulluğun en güzel sembolleri olması, aynı zamanda en aceleci davranılan rükünler olmasından kaynaklanmaktadır. Günlük hayatın telaşesi içerisinde daha kıraati bitirmeden rükûa gitmek, rükûa tam eğilmeden doğrulmak, tam olarak ayakta durmadan secdeye varmak, secde için başımızı yere koyar koymaz kaldırmak -ki rivayetlerde bu davranış karga gagalamasına benzetilmiştir (Ebû Dâvûd, Salât, 143, 144.)- gibi sergilediğimiz pek çok aceleci tutum "namazdan çalma"nın kapsamına girer. Oysaki ciddiyetten uzak bu tür davranışlar, namazın huşû içerisinde eda edilmesini engelleyerek onun boş bir amele dönüşmesine sebebiyet verir. Allah Rasûlü, müminleri bu tehlikeden uzak tutmak için namazın rükünlerini dosdoğru ve kıvamında yerine getirmek, yani ta'dîli erkâna riayet konusunda pek çok uyarıda bulunmuştur. Yanı başında ta'dili erkâna riayet etmeden namaz kılan bir şahsa *"Dön ve yeniden namaz kıl; çünkü sen namaz kılmış olmadın!"* dedikten sonra namazın nasıl kılınacağını şöyle tarif etmiştir: *"Namaz kılacağın zaman* (önce) *tekbir getir. Sonra Kur'an'dan kolayına gelen yerlerden oku. Ardından rükûa git ve yeterli olduğuna kanaat getirinceye kadar* (mutmain oluncaya kadar) *bekle. Sonra tam olarak ayağa kalk. Peşinden secdeye git ve yeterli olduğuna kanaat getirinceye kadar bekle.* (Secdeden) *kalktığında* (belini) *iyice doğrult ve yeterli olduğuna kanaat getirinceye kadar bekle. Sonra* (tekrar) *secdeye var ve yeterli olduğuna kanaat getirinceye kadar bekle. Sonra namazın bütününü bu şekilde kıl."* (Buhârî, Ezân, 122.)

Rasûlüllah (s.a.s.)'ın kendi kıldığı namazda olduğu gibi bu tarifinde de görüldüğü gibi namaz kılarken her bir rükünde bu rüknü hakkıyla yerine getirdiğine kani olacak kadar kalmak oldukça önemlidir. Böyle yapılmadığı takdirde namazın vaciplerinden biri kabul edilen ta'dîli erkân yerine getirilmemiş olduğundan namaz dosdoğru kılınmış olmaz, eksik kalır. Hâlbuki Yüce Allah, birçok ayette namazın "dosdoğru" kılınmasını istemiş (Nisâ, 4/103 vd) ve müminlerin sıfatlarını sayarken onların "namazlarını

dosdoğru kılan kimseler” olduklarını beyan etmiştir. (Neml, 27/3 vd) “*Kişi vardır, namazını kılar bitirir de kendisine namaz sevabının ancak onda biri yazılır. Kişi vardır; namaz sevabının ancak dokuzda birini, sekizde birini, yedide birini, altıda birini, beşte birini, dörtte birini, üçte birini yahut yarısını alır.*” (Ebû Dâvud, Salât 122, 123.) diyen Hz. Peygamber, herkesin kıldığı namazın tamlığına göre sevap kazanacağını bildirmiş ve namazı eksik kılanların ahiretteki durumunu şöyle açıklamıştır: “*Kıyamet gününde insanların ilk sorguya çekilecekleri amel namazdır. Allah (c.c.*) *kulun namazlarını tam mı yoksa noksan mı kıldığına bakılmasını emreder. Eğer namazları tamsa sevabı tam olarak yazılır. Eğer* (farz) *namazlarında eksiklik varsa nafile olarak kıldığı namazlarına bakılmasını emreder. Şayet nafile namazları varsa, bunlarla farz namazların tamamlanmasını emreder. Sonra kul diğer amellerinden hesaba çekilir.*” (Tirmizî, Salât 306.)

Rabbimizin “*hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar*” (Ankebût, 29/45.) diyerek ısrarla kılmamızı istediği namaz, ancak ta’dili erkân gözetilerek ve huşû ile kılındığında amacına ulaşır, kişiyi arındırıp günahlarına kefaret teşkil eder. Rabbin rızasına uygun olarak ihlasla kılınan bu namazlar, dünyada müminin miracı ahirette cennetin anahtarı olur.

---

[17]. Elif ERDEM

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ يَبْلُغُ بِهِ النَّبِىَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ « لاَ تُشَدُّ

الرِّحَالُ إِلاَّ إِلَى ثَلاَثَةِ مَسَاجِدَ مَسْجِدِى هَذَا وَمَسْجِدِ الْحَرَامِ

وَمَسْجِدِ الأَقْصَى »

Ebû Hüreyre (r.a.)'nin Hz. Peygamber (s.a.s.)'e ait olduğunu belirterek naklettiği bir hadiste şöyle buyrulmuştur: "Ancak üç mescide (ibadet maksadı ile) gitmek üzere yolculuğa çıkılabilir: Benim şu mescidim (Mescid-i Nebevî), Mescid-i Harâm ve Mescid-i Aksâ."

(Müslim, Hac, 511.)

Üç Faziletli Mescit[18]

Kulun Rabbiyle buluşmasının en güzel vesilesidir namaz. Ve bu buluşma esnasında kulun Rabbine en yakın olduğu an secde ânıdır. (Müslim, Salât, 215.) Namazın her bir rüknü ayrı ayrı anlam ifade etmekle birlikte kulluğu, Allah'a itaati, teslimiyeti ve acizliği en güzel ifade eden rükün secdelerimizdir. Bu özel buluşma ânına mekan kılınan "mescit" de ismini secdeden alır.

İslam'ın en önemli sembollerinden olan mescitler, tarih boyunca Müslümanların gerek ibadet gerekse sosyal hayatlarında önemli rol üstlenmiştir. Medine'ye hicretin ardından ilk iş olarak mescit yapımıyla ilgilenen Hz. Peygamber, mescitlerin Allah katında en makbul mekanlar (Müslim, Mesâcid, 288.) ve Allah'ın evleri olduğunu belirtir. (Müslim, Mesâcid, 282.) *"Allah'ın mescitlerini, ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan, namazı dosdoğru kılan, zekatı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar eder."* (Tevbe, 9/18.) ayeti gereği mescitlerin hem maddi anlamda imarına yani inşaı ve bakımına, hem de manevi anlamda imarına yani mescide sürekli gidilmesine önem verir ve teşvik eder. Alınların secdeye değdiği, inananlara birlik ve beraberlik şuuru kazandıran mescitlerin her biri çok değerli olmakla birlikte Allah Rasûlü şu üç mescit hususunda Müslümanların daha bilinçli davranması gerektiğine dikkat çeker: *"Ancak üç mescide* (ibadet maksadı ile) *gitmek üzere yolculuğa çıkılabilir: Benim şu mescidim* (Mescid-i Nebevî)*, Mescid-i Harâm ve Mescid-i Aksâ."* (Müslim, Hac, 511.)

Yapımı esnasında temeline ilk taşı bizzat Hz. Peygamber tarafından konulan Mescid-i Nebevî, Yesrib'i Medine'ye dönüştüren, medeniyetle buluşturan özel bir mekandır. Daha ilk günden takva üzerine kurulan bu mescit, (Tevbe, 9/108.) Medine'nin kalbinde bir ilim ve irfan merkezi olarak Müslümanlara hizmet etmiştir.

Rasûlüllah kendi mescidinde kılınan namazın, Mescid-i Harâm dışında herhangi bir mescitte kılınan bin namazdan daha hayırlı olduğunu bildirir. (Tirmizî, Salât, 126.) Bu yüzdendir ki "cennet bahçelerinden bir bahçe" diye nitelediği eviyle minberi arasındaki alanda (Muvatta', Kıble, 5.) namaz kılabilmek için inananlar adeta birbirleriyle yarışırlar. Bununla birlikte Mescid-i Nebevî'ye yapılan yolculuk Hz. Peygamber'i göremeyen sonraki

nesillerin onun mübarek kabrini ziyaret ederek teselli bulmalarına da vesiledir.

Yeryüzünde bilinen en eski mescit (Âl-i İmrân, 3/96.) Müslümanların kıblesi Mescid-i Harâm müminler tarafından giderek artan bir ilgiyle asırlardır ziyaret edilen en faziletli mescittir. Yoluna gücü yetenlerin onu ziyaret ederek hac ibadetini ifa etmesi, Yüce Allah'ın kulları üzerindeki hakkıdır. (Bakara, 2/203.) Onu ziyareti engellemek ise büyük günahtır. (Bakara, 2/217.) Allah Teâlâ'nın emniyetli ve saygın bir mekan kıldığı Mescid-i Harâm'ı ziyaret geleneği, oğlu İsmail (a.s.) ile birlikte Kâbe'yi inşa eden Hz. İbrahim'den (a.s.) sonraki nesillere kalan en güzel mirastır. Asırlardır Müslümanlar gece gündüz demeden günün her saatinde Mescid-i Harâm'ın feyzinden istifade etmeye ve Allah'a layık daha iyi bir kul olmaya gayret gösterirler. Dünyanın her yerinden hac ibadeti için gelen farklı ırk, dil ve renkteki müminler Mescid-i Harâm'da birlikte Allah'a kulluk etmenin mutluluğunu ve heyecanını yaşarlar.

Allah Rasûlü'nün ziyaret edilmesini teşvik ettiği son mescit Mescid-i Aksâ, mukaddes ev Beytülmakdis'tir. Hz. Süleyman'dan yadigâr kalan bu kutsal mescit Müslümanların ilk kıblesidir. Hz. Peygamber miraca çıkmadan önce geceleyin Mescid-i Harâm'dan çevresi mübarek kılınan Mescid-i Aksâ'ya getirilmişti. (İsrâ, 17/1.) Orada Hz. İbrahim, Hz. Musa ve Hz. İsa'nın da aralarında bulunduğu önceki peygamberlere namaz kıldırmıştı. (Müslim, Îmân, 259.)

Önceki ümmetlerin kıblesi olarak geçmişten emanet alınan ve İslam kültüründe çok daha değerli bir konuma yükselen Mescid-i Aksâ bugün yalnız bırakılmıştır. Hz. Ömer, Selahaddin Eyyûbî ve Osmanlılar zamanında huzurla ibadet edilen, ecdadımızın hacca ve umreye giderken uğramayı ihmal etmedikleri bu mukaddes emanete sahip çıkılamamış, hak ettiği değerden uzak kalmıştır. Bir zamanlar içerisinde eda edilen namazların huşûuyla dökülen gözyaşları artık zulüm, baskı ve çaresizlikten duyulan acı ve üzüntü nedeniyle dökülmektedir.

Mescid-i Nebevî, Mescid-i Harâm ve Mescid-i Aksâ, her biri peygamberler tarafından inşa edilen ve bize miras kalan çok kıymetli üç emanettir. İslam'ın en kutsal mescitleri olan bu özel mekanların ayrıcalığının farkında olmak ve onları hem maddi hem de manevi bakımdan mamur kılmak ve ayakta tutmak Müslümanlar olarak hepimizin sorumluluğundadır. Allah'ın mescitlerinde cemaatle kılınan namazların evde tek başına kılınan namazlardan sevap açısından üstünlüğüne (Buhârî,

Ezân, 30; Müslim, Mesâcid, 249.) dikkat çeken Sevgili Peygamberimiz, Mescid-i Nebevî, Mescid-i Harâm ve Mescid-i Aksâ'da kılınan namazların da evde ya da diğer mescitlerde kılınan namazlardan daha faziletli olduğunu zikretmiştir. (İbn Mâce, İkâmetü's-Salavât, 198.) Onun teşviki doğrultusunda her Müslümanın imkân elde ettiği takdirde bu üç güzide mescidi ziyaret edip ibadetlerinin sevabına nail olabilmesi duamızdır.

---

[18]. Hale ŞAHİN

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ – رضى اللهِ عنه – قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : "الصِّيَامُ جُنَّةٌ ".

Ebû Hüreyre (r.a.)'den nakledildiğine göre Rasûlüllah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:
"Oruç kalkandır."

(Müslim, Sıyâm, 162.)

Oruç Kalkandır[19]

Her yıl, büyük bir özlemle beklediğimiz on bir ayın sultanını karşılarken yeni bir heyecan kaplar yüreğimizi. Sahurlarıyla, iftarlarıyla farklı birlikteliklere vesile olan, gündüzlerini oruçla gecelerini teravihle süsleyeceğimiz ibadet dolu günleri ve bin aydan hayırlı Kadir Gecesi'yle Rabbimize daha yakın olma fırsatı sunan bu rahmet ikliminden en güzel şekilde istifade edebilmeyi arzularız. Mahyalarla donattığımız camiler misali gönül dünyamızı iman nuruyla, ihlâs ve samimiyetle, muhabbetullahla donatmak, Ramazan-ı şerifin her anını dolu dolu yaşamak isteriz. Bu nedenle kendimize göre hazırlıklar yapar, yılda bir ay yerine getirmekle yükümlü olduğumuz oruç ibadetini eksiksiz ve hatasız bir şekilde tamamlama ümidiyle orucu bozan ve bozmayan şeylere dair kuralları tekrar gözden geçirme ihtiyacı duyarız. Bu noktada orucu anlamak, sorumluluğumuzu yerine getirmenin ötesinde bu ibadetin ruhuyla bütünleşerek onun bizi Rabbimizin rızasına eriştirmesini sağlamak için her oruç tutacağımızda hatırlamamız gereken bir hadis vardır: "*Oruç kalkandır.*" (Müslim, Sıyâm, 162.) Orucun anlamını, önemini, nasıl tutulması gerektiğini ve hatta maksadını oldukça özlü bir şekilde ifade eden bu hadis-i şerif, Sevgili Peygamberimizin oruçluya yol gösteren hikmetli bir sözüdür.

"*Oruç kalkandır.*" Peki ama neye/kime karşı? Oruç, Rabbimizin belirlediği süre boyunca yeme, içme ve cinsel ilişkiden uzak durmaktır. Bu tanımdan hareketle diyebiliriz ki oruç; öncelikle, kişinin nefsanî arzularına karşı bir kalkandır. Her ne kadar hem iyiliği hem de kötülüğü ilham etmişse de Yüce Yaratan, "*Nefisler kıskançlığa ve bencil tutkulara hazır* (elverişli) *kılınmıştır.*" (Nisâ, 4/128.) Dolayısıyla başıboş bırakıldığında nefis, süflî arzuların peşine düşerek insana hep kötülüğü emreder (nefs-i emmâre). Açgözlü ve oldukça hâris davranır, kendi çıkarları söz konusu olduğunda kimseyi tanımaz, haktan hukuktan uzaklaşır. Başkalarının haksızlığa uğraması pahasına kendi istekleri (heva) doğrultusunda yaşamasını ister insanın ve böyle yaşadığında çok mutlu olacağını söyler ona. Hâlbuki devamlı nefsini besleyen insanın ruhu aç kalır. Zira bencillikle, cimrilikle, kibir ve gururla azgınlaşan nefis, insanı insan yapan diğerkâmlık, fedakârlık, cömertlik ve tevazu gibi ulvî duyguların kalbe yerleşmesine mani olur. Oysaki ruh, bu latif duygularla beslenir, olgunlaşır. İnsan da ancak cismani ve ruhani yönlerini dengede tutabildiği zaman mutmain olur.

Bu nedenle hevasına uyarak yaşayan, Kur'an-ı Kerim'in tabiriyle "hevasını kendisine ilah edinen" (Furkân, 25/43.) kişi aslında kendi kendisine zulmetmiş, haksızlık etmiş olur. İşte bu yüzden Allah Rasûlü, akıllı insanın nefsine hâkim olup ölümden sonrası için çalışan kimse olduğuna dikkatleri çekmiş (Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyâme, 25.) ve şu sözleriyle nefisle mücadeleyi bir tür cihad kabul etmiştir: "*Mücâhid, Yüce Allah'a itaat yolunda nefsinin isteklerine karşı mücadele eden kimsedir.*" (İbn Hanbel, VI, 22.) Oruç, bu kutsal mücadelede insana destek olan eşsiz bir ibadettir. Çünkü oruç, koyduğu yeme, içme gibi yasaklarla nefsin beslendiği en önemli kaynakları, bir süreliğine yok ederek onun güçsüz kalmasını sağlar. Azgınlaşarak kendisini doğru yoldan saptırmasına engel olur. Bu özelliğinden dolayı Rasûlüllah, evlenme imkânı bulamayan gençlere oruç tutmayı tavsiye etmiş ve orucun şehveti kıran bir araç olduğunu dile getirmiştir. (Buhâri, Savm, 10.) Dolayısıyla kurallarına uygun bir şekilde oruç tutan kişi nefsine karşı bir kalkan edinmiş olur.

"*Oruçlu, saygısızlık yapmasın, ahlâksızca konuşmasın. Eğer biri kendisiyle dövüşmeye veya sövüşmeye kalkışırsa, iki defa, 'Ben oruçluyum.' desin.*" (Buhârî, Savm, 2.) diyen Sevgili Peygamberimiz orucun günahlara ve şeytanın telkinlerine karşı da bir kalkan olduğunu bildirmektedir. Oruçlu kişi, Rabbine ibadet halinde olduğu bir günlük zaman diliminde O'nun hoşlanmayacağı her şeyden uzak durur. Sadece büyük günahlara düşmekten çekinmekle kalmaz; gündelik hayatta umursamadan işleyebildiği günahları bile, ibadetine zarar vereceği endişesiyle terk eder. Böylece oruç, kişinin günah işlememe konusundaki hassasiyetini geliştirir. Müminin elini harama uzanmaktan, dilini yalana ve gıybete alet olmaktan, kalbini kötü duygularla kararmaktan korur. Helal olan yiyecekleri yemesine bile izin vermediğinden haram olanlara yaklaşmasını imkânsız kılar.

Müminin nefsine (nefs-i emmâreye), günahlara ve şeytana karşı kalkan olmakla oruç, aslında "yalnızca Allah' a kul olarak" yaşamayı öğretir insana. Onu bu yolda eğitir, geliştirir. Zira oruç tutan insan, Rabbinin rızasını tercih ederek nefsinin isteklerine gem vurur ve onu hâkimiyeti altına almayı öğrenir. Normal yaşantısında gün boyu yemeden içmeden duramazken, yalnızca iki öğünle beslenmeye başladığında, aslında ihtiyacının ne kadar fazlasını tükettiğini anlar. Böylece nefsinin "zaruri" olarak dayattığı bazı şeylerin "ihtiyaç"tan ziyade, "isteğe bağlı tercihler" olduğunu fark eder; azla yetinmeyi, şükretmeyi öğrenir. Sabırla tanışarak nefsini terbiye eder. Oruçla gün boyu ibadet halinde olan insan, her an

Allah ile birlikte olduğunu tekrar hatırlar ve O'nun sınırlarını aşmama konusunda daha dikkatli davranır. Şeytanın telkinlerine karşı daha uyanık olur ve günahlara dalmadan helal sınırlar içerisinde yaşamanın zevkine varır. Belki de varlığını bile unuttuğu iradesinin farkına varır, onu diriltip güçlendirir. Nefsinin esiri olmaktan kurtulduğu gibi şeytanın esiri olmaktan da kurtularak sağlıklı düşünmeye başlar ve Rabbinden gelen hakikatleri daha iyi anlamaya hazır hale gelir. O'na karşı sorumluluklarının bilincinde olarak yaşama gayretinde olur ve böylece Yüce Allah'ın razı olacağı kâmil bir mümin olma yolunda ilerler. Zaten, birtakım emir ve yasaklara uymakla tutulan orucun nihai hedefi de inananları bu seviyeye eriştirmektir. Rabbimiz oruç yükümlülüğümüzü bildiren ayetinde bunu açıkça beyan etmiştir: "*Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı.*" (Bakara, 2/183.)

Oruç, kalkan olma vasfıyla iradeyi kuvvetlendirerek, müminin bu kalkanı kalıcı bir korumaya dönüştürmesine yani takva zırhına bürünmesine yardımcı olduğunda, asıl amacına ulaşmıştır. "*Yalanı ve yalana göre hareket etmeyi terk etmeyenin yemeyi içmeyi bırakmasına Allah'ın ihtiyacı yoktur!*" (Buhârî, Savm, 8.) diyen Rasûlüllah bu hususa dikkatleri çekmiş ve böyle olmadığı takdirde orucun değerini yitireceğini şu sözleriyle ifade etmiştir: "*Oruç tutan nice kimseler vardır ki oruçtan nasibi sadece aç kalmaktır.*" (İbn Mâce, Sıyâm, 21) Ne mutlu orucu nefsine, şeytana ve nihayetinde cehenneme karşı kalkan edinerek Reyyân kapısına ulaşanlara!

---

[19]. Elif ERDEM

عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ قَالَ ذَكَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّارَ ،
فَتَعَوَّذَ مِنْهَا وَأَشَاحَ بِوَجْهِهِ ، ثُمَّ ذَكَرَ النَّارَ ، فَتَعَوَّذَ مِنْهَا ، وَأَشَاحَ
بِوَجْهِهِ – قَالَ شُعْبَةُ أَمَّا مَرَّتَيْنِ فَلاَ أَشُكُّ – ثُمَّ قَالَ « اتَّقُوا النَّارَ
وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ ، فَإِنْ لَمْ تَجِدْ فَبِكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ »

Adî b. Hâtim (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.s.) cehennemden bahsederek ondan Allah’a sığındı ve yüzünü çevirdi. Sonra yine cehennemden bahsetti ve ondan Allah’a sığınarak yüzünü çevirdi. Sonra şöyle buyurdu:
“Yarım hurma ile de olsa kendinizi ateşten koruyun! Bunu bulamayan ise en azından güzel sözle kendini korusun!”

(Buhârî, Edeb, 34.)

Her İyilik Sadakadır[20]

Zorlu hicret yolculuğunun ardından Medine'deydi artık Allah Rasûlü. Rânûnâ Vadisi'nde toplanan Müslümanlar heyecanla bekledikleri Peygamberlerinin önderliğinde ilk Cuma namazını eda edeceklerdi. Hz. Peygamber kalabalığın arasında ayağa kalktı. Allah'a hamd ve sena ettikten sonra *"Ey insanlar,* (âhirete gitmeden) *önceden, kendiniz için bir şeyler gönderin."* diyerek hutbesine başladı. Kıyamet günü insanoğlunun Rabbinin huzuruna çıkınca yaşayacağı dehşeti ve tedirginliği anlattı. Ardından cehennemden bahsetti. Cehennem ateşini o an hissediyormuş gibi birkaç defa yüzünü sakındı ve şöyle dedi: *"Yarım hurma ile de olsa kendinizi ateşten koruyun! Bunu bulamayan ise en azından güzel sözle kendini korusun!"* (Buhârî, Edeb, 34; İbn Hişâm, Sîret, III, 30.)

Müslümanların imanları ile sınandıkları hicret sürecinin hemen akabinde Allah Rasûlü'nün daha ilk hutbesinde ashabını sadaka vermeye teşvik etmesi anlamlıdır. Çünkü Allah'ın hoşnutluğunu kazanma vesilesi olan sadaka aynı zamanda imanın amele yansımasının, samimiyet ve dürüstlüğün en önemli göstergesidir. Rasûlüllah'ın ifadesiyle *"Sadaka, delildir."* (Müslim, Tahâre, 1.) Kıyamet günü kişi malını nereye harcadığından sorguya çekildiğinde sadakaları delil olarak bu soruya en güzel cevabı teşkil edecektir. Sadaka, nefsin arzu ettiği şeylerle kuşatılan cehenneme karşı kalkan; nefsin hoşlanmadığı şeylerle kuşatılan cennete ise vesiledir. Doymak bilmeyen nefsin engellemelerine rağmen paylaşmayı öğreterek insanı eğiten ve karşılık beklemeden yardım etme duygusunu pekiştiren en önemli amellerden biridir.

Peygamber Efendimiz her Müslümanın sadaka vermesi gerektiğini şöyle beyan eder: *"Güneşin doğduğu her gün, insanın bütün eklemleri için sadaka vermesi gerekir."* (Müslim, Zekât, 56.) Buna göre Rabbimize şükür vesilesi olan sadaka, günlük hayatımızın her an içinde yer alması gereken bir sorumluluk olarak ağırlığını omuzlarımızda hissettirmektedir. Ancak burada her gün sadaka vermeye herkesin mali durumunun yetip yetmeyeceğine dair bir soru akla gelebilir. Bu durumda Allah Rasûlü'nün konuyla ilgili diğer hadisleri göz önünde bulundurulacak olursa, sadakanın yalnızca maddi yardımları değil her türlü hayırlı söz ve davranışı da içeren çok kapsamlı bir kavram olduğu ortaya çıkar.

Rasûlüllah'ın nezdinde her iyilik bir sadakadır. (Buhârî, Edeb, 33.) İnsanlara güler yüzlü davranmak, güzel söz söylemek, selam vermek, iyiliği tavsiye edip kötülükten sakındırmak, misafire ikramda bulunmak, ilim öğrenmek ve ilmini Müslüman kardeşiyle paylaşmak, iki kişinin arasını düzeltmek, kaybolana yol göstermek, kötülükten uzak durmak, gelip geçerken insanlara zarar veren bir şeyi yoldan kaldırmak, ailesinin geçimini sağlamak, bir engelliye yardımcı olmak, meyvesinden faydalanılması için ağaç dikmek, su ikram etmek gibi davranışların hepsini sadaka olarak nitelendirir Hz. Peygamber. (Bkz. Buhârî, Meğâzî, 12; Müslim, Zekât, 55-56; Tirmizî, Birr, 36; İbn Mâce, Sünnet, 20; İbn Hanbel, V, 285.) Hayır işleyip Allah'ın rızasına nail olmak isteyene hayır yollarının ne kadar çok ve kolay olduğuna dikkat çeker. Yarım hurmayı misal göstererek samimiyetle yapılan küçük bir yardımın bile cehennem ateşinden korunmaya vesile olacağını ifade eder. Zira Yüce Allah sadakanın azlığı ya da çokluğundan ziyade gücü yettiğince, samimiyetle ve helal maldan verilmesine değer verir. Bu nedenle Allah Rasûlü sadakanın az diye küçümsenmemesi gerektiğini, hayır namına yapılan sözlü ya da fiilî her şeyin, en basitinden güzel bir sözün bile Allah katında değer bulacağını zikreder. Sadakaları kabul eden Allah'ın lokma büyüklüğündeki bir sadakanın sevabını Uhud Dağı kadar büyütebileceği (Tirmizî, Zekât, 28.) örneğinden hareketle sırf az diye sadaka vermekten kaçınmanın isabetli bir tutum olmadığına vurgu yapar.

Sadaka hem dünyada hem de âhirette en değerli mükâfat olan Rabbimizin rızasını kazanmaya vesile olduğu gibi, insanoğlunun ahlâken gelişimini de sağlar. En kötü hastalıklarından biri olan cimriliği ve dünya malına düşkünlüğü yenmek onunla mümkündür. "Malım, malım!" diye hayıflanıp duran kimse unutmamalıdır ki insanın bu dünyada yiyip tükettiği, giyip eskittiği ve sadaka verip önceden âhirete gönderdiği dışında hiçbir kârı yoktur. (Müslim, Zühd, 3.) İhtiyaç sahibine yapılan yardım dışında her türlü iyi söz ve davranışı da kapsayan sadaka, dayanışma ve yardım duygularını pekiştirerek insanlar arası ilişkilerin gelişmesine katkı sağlar. Bu bağlamda kardeşine göstereceği güler yüz dahi olsa hiçbir iyiliği küçümsememek gerekir. (Müslim, Birr, 144.)

Rabbinin rızasını gözeten kimse iyilik yapmak istediği müddetçe kendisini hayra ulaştıracak birçok yol vardır. Bunlardan biri de sadakadır. Rasûlüllah'ın belirttiği üzere her iyilik sadaka olduğuna göre azlığı, küçüklüğü gibi türlü bahanelerle sadakanın ihmal edilmesi doğru değildir. Allah (cc) yapılan herhangi bir iyiliği zerre ağırlığınca da olsa görür ve

karşılıksız bırakmayacağını vaad eder. (Zilzâl, 99/7.) Ufacık bir yardımı bile esirgeyip iyiliğe engel olanların tutumlarını ise sert bir üslupla eleştirir. (Mâûn, 107/7.) Yapılan her iyiliğin sadaka yerine geçtiği bilinci içerisinde samimiyetle hareket edildiği takdirde kişiyi her adımda cennete daha da yaklaştırıp cehennem ateşinden uzaklaştıran en ufak iyiliğin bile küçümsenmemesi gerekir.

---

[20]. Hale ŞAHİN

عَنْ أَبِى أُمَامَةَ بْنِ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ قَالَ كُنَّا يَوْمًا فِى الْمَسْجِدِ جُلُوسًا

وَنَفَرٌ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالأَنْصَارِ فَأَرْسَلْنَا رَجُلاً إِلَى عَائِشَةَ لِيَسْتَأْذِنَ

فَدَخَلْنَا عَلَيْهَا قَالَتْ دَخَلَ عَلَىَّ سَائِلٌ مَرَّةً وَعِنْدِى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَرْتُ لَهُ بِشَىْءٍ ثُمَّ دَعَوْتُ بِهِ فَنَظَرْتُ إِلَيْهِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ
صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ « أَمَا تُرِيدِينَ أَنْ لاَ يَدْخُلَ بَيْتَكِ شَىْءٌ وَلاَ يَخْرُجَ
إِلاَّ بِعِلْمِكِ » . قُلْتُ نَعَمْ . قَالَ « مَهْلاً يَا عَائِشَةُ لاَ تُحْصِى فَيُحْصِىَ اللهُ

عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْكِ »

Ebû Ümâme b. Sehl b. Huneyf (r.a.) anlatıyor: Bir gün mescidde ensar ve muhacirlerle birlikte otururken Hz. Âişe ile görüşmek üzere izin alması için bir adamı gönderdik. Yanına girdiğimizde o şöyle dedi: Bir defasında bana bir dilenci geldi. Yanımda da Rasûlüllah (s.a.s.) vardı. Dilenciye bir şey verilmesini emrettim, verilecek şeyi getirttim ve ona baktım. Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.s.) şöyle dedi: "Evine senin haberin olmadan hiçbir şeyin girip çıkmasını istemiyorsun öyle mi?" Ben de: "Evet" dedim. Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.s.) şöyle dedi: "Ey Âişe, yavaş ol! Sayma, sayarak verme! Yoksa Allah da sana sayarak verir."

(Nesâî, Zekât, 62.)

Mülkün Gerçek Sahibi Karşısında Haddi Aşmamak[21]

Kimsenin geri çevrilmediği Peygamber kapısına bir dilenci gelmişti. Medine'nin en bereketli evinden verilecek sadakanın getirilmesini bekliyordu. Çok geçmeden sadaka getirildi. Müminlerin annesi Hz. Âişe dilenciyi yanına çağırarak ona ne verildiğine baktı. O sırada Allah Rasûlü de oradaydı. Hz. Âişe'ye *"Evine senin haberin olmadan hiçbir şeyin girip çıkmasını istemiyorsun öyle mi?"* dedi. Hz. Âişe de "Evet." diyerek cevap verdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber sevgili eşine şu uyarıda bulundu: *"Ey* Âişe*, yavaş ol! Sayma, sayarak verme! Yoksa Allah da sana sayarak verir."* (Nesâî, Zekât, 62)

Hz. Peygamber müminlerin annesi Hz. Âişe'yi sayarak vermemesi konusunda uyarmıştı. Çünkü sayarak vermek cimrilere mahsus bir davranıştı. Kullarına sayısız nimetler bahşeden, hesapsız lütuf ve ikramda bulunan, mülkün gerçek sahibi Rabbinin cömertliği karşısında bu dünyaya imtihan için gönderilen insanın sahip olduğu mal ve servetle şımararak hesap yapıp cimrilik etmesi yakışık almazdı. Allah (c.c.) kullarına nasıl ihsanda bulunduysa O'na iman eden kullarına düşen de aynı şekilde ihsanda bulunmaktı. (Kasas, 28/77.) İmanla dolu bir kalpte cimrilik asla yer bulamamalıydı. (Nesâî, Cihâd, 8.) Rasûlüllah'ın ifade ettiği üzere önceki ümmetleri günaha iterek helâka götüren cimrilik sakınılması gereken bir hastalıktı. (Ebû Dâvûd, Zekât, 46.)

İnsanların en cömerdi olan Allah Rasûlü, kendisinden bir şey istendiği zaman asla "yok" demezdi. (Müslim, Fedâil, 50, 56.) Öyle ki sırtındaki hırkasını isteyen bir sahabiyi kırmayıp ona hediye gönderecek kadar düşünceli ve merhametliydi. (İbn Mâce, Libâs, 1.) Evinde kesilen bir koyunun ön kolu hariç etinin tamamının komşularına dağıtıldığını öğrendiğinde "(Demek ki) *ön kolu hariç tamamı* (bize sevap olarak) *kalmıştır."* diyebilecek kadar erdemliydi. (Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyâme, 33.) Cömertliğiyle insanları kendine hayran bırakır, imandan yoksun en katı kalpleri bile İslam'a ısındırırdı. (Buhârî, Zekât, 50; Tirmizî, Zekât, 30; İbn Hanbel, III, 107, 303.) Yüce Allah'ın kullarına karşı çok cömert olduğunu hatırlatır (Tirmizî, Edeb, 41.), cimrilik illetinden de yalnızca O'na sığınırdı. (Buhârî, Deavât, 37.)

İnfakın yani Allah rızası için yapılan harcamaların ölçüsü bellidir. Rabbimiz *“İnfak et, ben de sana infak edeyim.”* buyurur kudsî bir hadiste. (Buhârî, Tefsîr, (Hûd) 2; Müslim, Zekât, 36.) Bu takdirde verdiğinin hesabını yapma gafletine düşmemek gerekir. Zira Yüce Allah hayır olarak verilen ne varsa yerine bir başkasını vereceğini (Sebe’, 34/39.) ya da karşılığının tam olarak verileceğini ve infakta bulunan kimsenin asla haksızlığa uğratılmayacağını vaad eder. (Bakara, 2/272.) Hatta mallarını Allah yolunda harcayanların durumunu, yedi başak bitiren ve her başağında yüz tane bulunan bir tohuma benzeterek dilediğine kat kat vereceğini müjdeler. (Bakara, 2/261.)

Malını Allah yolunda harcamakla yükümlü kılınan insanoğlu karşılığında kat kat mükâfatla müjdelense de kimi zaman zorlanır sahip olduklarını başkalarıyla paylaşmaya. Nitekim yaratılıştan kıskançlık ve bencilliğe elverişli kılınan insan (Nisâ, 4/128.) büyüdükçe beraberinde mal sevgisi de büyümektedir. (Buhârî, Rikâk, 5.) Bu sevgi dizginlenemez bir hâl alıp Allah sevgisi, cömertlik, paylaşma ve ikram gibi ulvi duyguların önüne geçtiğinde ise cimrilik hastalığına yakalanmak artık kaçınılmazdır. Hal böyle olunca Yüce Allah’ın *“De ki: Rabbimin rahmet hazinelerine eğer siz sahip olsaydınız, tükenir korkusuyla cimrilik yapardınız.”* (İsrâ, 17/100.) uyarısında bulunması oldukça manidardır. Bu durumda infak erdemini kazanmak insanın hem kendi iyiliği hem de nefsinin cimriliğinden korunması için gereklidir. (Teğâbün, 64/16.) Buna rağmen cimrilik yapan ancak kendi zararına cimrilik yapmış olur. (Muhammed, 47/38.) Cimriliğin kendileri için hayırlı olduğu yanılgısına kapılanlar, cimrilik ettikleri şeyin kıyamet günü boyunlarına dolanacağı (Âl-i İmrân, 3/180.) uyarısını da unutmamalılardır.

Allah Rasûlü mal hırsının cömert ile cimri insan psikolojisi üzerindeki etkisini demir zırh benzetmesiyle şöyle ifade eder: *“Cimri ile Allah yolunda harcama yapan kimsenin hâli, üzerlerinde demirden birer zırh bulunan iki adamın haline benzer: Cömert olan bir hayırda bulunmaya niyet ettiğinde üzerindeki zırh öyle genişler ki* (önceki dar halinden kalma) *izler bile silinir gider. Cimri bir hayırda bulunmak istediğinde ise üzerindeki zırh büzüşür, elleri köprücük kemiklerine yapışacak gibi sıkışır ve zırhın her halkası yanındaki halkayı sıkıştırır.”* (Müslim, Zekât, 77.) Cömert, malını başkalarıyla paylaşmanın verdiği iç huzuruyla rahatlar ve insanlar üzerinde bıraktığı olumlu intiba sayesinde de başka bir kusuru varsa bile artık gizli kalır. Buna karşılık cılız da olsa hayırda bulunma isteği hisseden cimri her defasında bundan vazgeçer ve insanlar üzerinde bıraktığı olumsuz intiba nedeniyle

kusuru daha da belirgin hale gelir. Vicdanen içinde bulunduğu çıkmazın ve mal hırsının dayanılamaz ağırlığı altında ezildikçe ezilir.

Sadaka verirken, yardımda bulunurken verdiğinin hesabını yapmak ve hesapçılığı alışkanlık haline getirmek insanı malının kölesi eder. Malına köle olan kişi artık iflah olmaz bir hastalık olan cimriliğin pençesine düşmüş demektir. Hâlbuki mülkün gerçek sahibi Allah'tır. İnsan ise O'nun bahşettiği sayısız nimetin yalnızca emanetçisi konumundadır. Bu durumda insana düşen, emanetin gerçek sahibi karşısında haddini aşmadan malını O'nun rızasına uygun şekilde harcamaktır.

---

[21]. Hale ŞAHİN

عَنْ أَبِى مُوسَى الأَشْعَرِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " مَثَلُ

الْمُؤْمِنِ الَّذِى يَقْرَأُ الْقُرْآنَ مَثَلُ الأُتْرُجَّةِ رِيحُهَا طَيِّبٌ وَطَعْمُهَا طَيِّبٌ وَمَثَلُ

الْمُؤْمِنِ الَّذِى لاَ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ مَثَلُ التَّمْرَةِ لاَ رِيحَ لَهَا وَطَعْمُهَا حُلْوٌ وَمَثَلُ

الْمُنَافِقِ الَّذِى يَقْرَأُ الْقُرْآنَ مَثَلُ الرَّيْحَانَةِ رِيحُهَا طَيِّبٌ وَطَعْمُهَا مُرٌّ وَمَثَلُ

الْمُنَافِقِ الَّذِى لاَ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَمَثَلِ الْحَنْظَلَةِ لَيْسَ لَهَا رِيحٌ وَطَعْمُهَا مُرٌّ".

Ebû Musâ el-Eş’arî (r.a.)’den nakledildiğine göre Rasûlüllah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:
“Kur’an okuyan mümin turunç gibidir; kokusu da güzeldir tadı da güzeldir. Kur’an okumayan mümin hurma gibidir; kokusu yoktur ama tadı güzeldir. Kur’an okuyan münafık reyhan otu gibidir; kokusu güzeldir ama tadı acıdır. Kur’an okumayan münafık ise Ebucehil karpuzuna benzer; kokusu olmadığı gibi tadı da acıdır.”

(Müslim, Müsâfirîn, 243.)

İnsana Güzellik Katan Mucize: Kur’an[22]

İnsanın asıl değerini Rabbine olan yakınlığı belirler. Rabbiyle arasındaki ilişki ne kadar canlıysa o kadar değerlenir ve güzelleşir insan. Bu ilişkinin en iyi göstergesi ise Kur’an’dır. Zira Kur’an okuyan Rabbiyle konuşur, Kur’an’a uyan Rabbin rızasına kavuşur. Peygamber Efendimiz bu hadisiyle bizlere, Kur’an’la olan ilişkimizin yaşantımıza etkisini çarpıcı bir şekilde anlatmaktadır.

Allah’a dosdoğru inanan ve imanının gereğini yaşamaya gayret eden müminin Kur’an ile ilişkisi diğer insanlar gibi olamaz, olmamalıdır. Onun Kur’an’a bakışı diğer insanlardan farklıdır. Kur’an, onun için, ne olduğu bilinmeden okunup tekrar edilen, sıradan sözlerden oluşmuş bir kitap değil, çok değerli ve sağlam bir kitaptır. Ne önünden ne ardından batıl, ona yaklaşamaz. Hüküm ve hikmet sahibi, övülmeye lâyık olan Allah tarafından indirilmiştir. (Fussilet, 41/41-42.) Bu yüzden de hikmet doludur. İnsanların doğru yolu bulmaları için her bir mesajı nakış nakış işlenmiş, âyetleri genişçe açıklanmış, birbirinden güzel öğütleri, kıssaları ve hükümleri defalarca tekrarlanmış bir hidayet rehberi; müjdeleyici ve uyarıcı bir kitaptır. (Zümer, 39/23.) Mümin bu bilinçle okur Kur’an’ı. Bir an önce bitirme hevesiyle değil, Kur’an okumanın bir ibadet olduğunun farkında olarak, vakarla okur. Okuduğu her bir harf için on sevap kazanacağını bilerek (Tirmizî, Fedâilü’l-Kur’ân, 16.), harfleri yutmadan, açık seçik okur. Böylece o, Rasûlüllah’ın “*Kur’an’ı gerektiği şekilde güzel okuyan kimse, vahiy getiren şerefli ve itaatkâr meleklerle beraberdir.*” (Müslim, Müsâfirîn, 244) müjdesine nail olur.

Kur’an’ı devamlı okuyan mümin, onu okumakta gösterdiği özeni anlamakta ve yaşamına geçirmekte de gösterir. Çünkü o, Kur’an’ın insan için bir yaşam rehberi olduğunu bilir. Kur’an’ı okurken Rabbinin “*Bu, âyetlerini düşünsünler ve akıl sahipleri ibret alsın diye sana indirdiğimiz mübarek bir kitaptır.*” (Sâd, 38/29.) sözlerine şahit olur. O’nun Kur’an’ı bir yol gösterici (hüdâ) (Lokman, 31/2-39), hak ile batılı ayırt etmesine yarayan bir rehber (furkân) (Bakara, 2/185), inananların hep birlikte sımsıkı sarılmasını istediği “Allah’ın ipi” (hablullah) (Âl-İmrân, 3/103.) ve kopmak bilmeyen “sapasağlam bir kulp” (el-urvetu’l-vüskâ) (Bakara, 2/256.) olarak tanımladığını görür. Ona sımsıkı sarılır, onun gösterdiği sınırları gözetmeye gayret eder. Böylece Rasûlüllah’ın “*Size öyle bir şey bıraktım ki ona sımsıkı sarılırsanız sapıtmazsınız: Allah’ın Kitabı.*” (Müslim, Hac, 147.) sözleriyle belirttiği üzere,

yolunu şaşırmaz ve istikamet üzere yaşar. Âyetleri onar onar öğrenen, öğrendiklerinin mânasını iyice kavrayıp kendileriyle amel etmeden diğer âyetlere geçmeyen sahâbe (Taberî, Tefsîr, I/80.) gibi hayat boyu Kur'an'ı yaşama gayretinde olur**.** Böylece her geçen gün Kur'an'ın nuruyla nurlanır, onun ahlâkıyla ahlâklanır. Tıpkı örnek aldığı Peygamber'i gibi. Zira Hz. Aişe validemizin ifade ettiği üzere "Rasûlüllah'ın (s.a.s.) ahlâkı Kur'an idi." (Ebû Dâvûd, Tatavvu', 26.) Bununla da bitmez müminin Kur'an ile bağı. Okuduklarını anlayıp, anladıklarını yaşamına geçirirken bir yandan da etrafındakilere aktarır bu güzellikleri. Kısacası *"Kur'an okuyan mümin turunç gibidir; kokusu da güzeldir tadı da."*

Gönlünde iman, dilinde Kur'an ile içi de dışı da tatlı olan turunç gibidir mümin. Ku'ran ile bütünleşmiş hal ve hareketleriyle turunç gibi hoş ve sevimli görünür herkese. Göz alıcı rengiyle insanları kendine doğru çeker. Güzel kokular saçan turunç gibi, sözleri ve fiilleri, örnek yaşantısıyla etrafına iyilik ve güzellikler saçar. Turuncun lezzet ve şifa kaynağı olması gibi o da insanların oturup konuşmaktan zevk aldığı, birlikte olduğu kişilerin kendisinde hayat bulduğu hayırlı bir arkadaş olur.

Mümin olduğu halde Kur'an'a gerektiği önemi vermeyen, onu devamlı okuyup onunla yeterince amel etmeyen kimse, Rasûlüllah'ın ifadesiyle "*hurma gibidir; kokusu yoktur ama tadı güzeldir."* Tadı güzeldir, çünkü iç dünyası güzeldir, kalbi imanla doludur. Kur'an'ın İlâhî kelâm olduğunu bilir, onu okur ama okumayı *düzenli ve devamlı bir alışkanlık haline getirememiştir.* Dolayısıyla *âyetler* üzerinde düşünme ve onlarla amel etme noktasında daha çok eksiği vardır. İmanını Kur'an ile besleyemediğinden onunla hemhal olamamış, imanının güzelliğini hayatına aktaramamış, başkalarına da yansıtamamıştır. *İşte bu yüzden kokusu* olmayan hurmaya benzer. Nitekim, *"Kur'an'ı öğrenin, onu okuyun ve okutun."* buyuran Peygamber Efendimiz, Kur'an'ı öğrenen, okuyan ve gereğini yapan kimseyi her tarafa koku yayan misk dolu bir kaba benzetirken, Kur'an'ı öğrenen fakat çevresine yaymayan kimseyi kapağı kapalı, koku yaymayan bir misk kabına benzetmiştir. (Tirmizî, Fedâilü'l-Kur'ân, 2.)

Münafıkların Kur'an ile ilişkileri daha farklıdır. Rasûlüllah'ın deyimiyle *"Kur'an okuyan münafık reyhan otu gibidir; kokusu güzeldir ama tadı acıdır."* Zira münafık okuduğu Kur'an ile insanları etkileyebilir, sözleri ve güzel davranışlarıyla etrafında sevilen biri olabilir. Çünkü Allah'ın kelâmı olan Kur'an, kendisini okuyandan bağımsız olarak, sözlerin en güzeli ve en doğrusudur. Fakat münafığın okuduğu Kur'an, onun dudaklarından öteye

geçemez, özüne inemez. Çünkü o, Kur'an'ın ruhunu arındırmasına, kalbini yumuşatmasına izin vermez, dolayısıyla onun bereketine eremez. Diliyle söylediklerine kalbiyle inanmadığı için ikiyüzlüdür. Belki söylediklerinin gereğini yerine getirir ama bununla Allah'ın rızasını değil, insanların beğenisini kazanma arzusundadır. Bunu başarması da mümkündür, tıpkı reyhan otunun hoş kokusuyla insanları etkilediği gibi. Hatta sözleri ve fiileriyle belki başkalarına faydası da dokunur. Fakat yaptığı güzel ameller kendisine hiçbir fayda sağlamaz. Zira din, samimiyeti gerektirir (Müslim, Îmân, 95.) ve *"Allah, ancak samimiyetle ve kendi rızası gözetilerek yapılan ameli kabul eder."* (Nesâî, Cihâd, 24.)

"Kur'an okumayan münafık ise Ebucehil karpuzuna benzer; kokusu olmadığı gibi tadı da acıdır." Kuran okumayan münafığın ikiyüzlü olduğu daha aşikârdır. Onu sevimli kılacak güzel sözlerden, amellerden mahrum olduğu için sözleri, hal ve hareketleri, samimiyetsiz tavırlarıyla rahatsız eder insanları. *İ*manın tadına eremediğinden kendisine de faydası olmaz, mutsuz ve huzursuzdur.

Rasûlüllah, bu hadisiyle bizleri, Kur'an ile, dolayısıyla Rabbimizle ilişkimizi değerlendirmeye sevk ediyor. Dört çeşit insanın durumunu tasvir ederken, bunlardan hangisi olmak istiyorsak ona göre davranmamız gerektiğini öğütlüyor usulca, kırmadan, incitmeden. O halde biz de ona kulak verelim ve şu duayı dilimizden eksik etmeyelim: *Allahümme zeyyinnâ bizîneti'l-Kur'ân (Allah'ım! Bizi Kur'ân süsü ile süsle)!*

---

[22]. Elif ERDEM

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : " الدُّعَاءُ

مُخُّ الْعِبَادَةِ".

Enes b. Mâlik (r.a.)'ten nakledildiğine göre Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:
"Dua, kulluğun özüdür."

(Tirmizî, Deavât, 1)

Kulluğun Özü: Dua[23]

Çağırmak, seslenmek, yardım istemek anlamına gelen dua, en yalın haliyle, kulun en yüce varlık karşısında kendi acizliğini itiraf etmesi, O'na her haliyle muhtaç olduğunu beyan etmesidir. Kendisini her an gören ve gözeten, işiten, hiçbir şeye muhtaç olmayıp her şeyin maliki olan bir yaratıcıya seslenmesi, O'nu her daim yanında bulacağını bilmesidir. Karşılaştığı sorunların üstesinden ancak O'nun yardımıyla geleceğinin ve beklentilerini ancak O'nun karşılayabileceğinin farkında olmasıdır. Dolayısıyla dua, kulun yalnızca Rabbine «kul» olduğunun bilincinde yaşadığının bir göstergesi, Allah'a olan iman ve teslimiyetinin, tevekkül ve samimiyetinin ifadesidir. Rasûlüllah'ın veciz ifadesiyle "*Dua, kulluğun özüdür.*" Rabbine kulluk etmek için yaratılan insan (Zâriyât, 51/56.), kulluğunu gerçekleştirdiği ölçüde O'nun katında değer kazanır. İşte bu yüzden Yüce Allah, şöyle buyurur: «*(Ey Muhammed!) De ki: "Duanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin!*" (Furkân, 25/77.)

Kulluğun özüdür dua. Belki de bu yüzden Rabbimiz, kulları için yaşam rehberi olarak gönderdiği İlahî kelamını duayla başlatır: "*Rahmân, Rahîm Allahın ismiyle* (başlarım). *Hamd, Âlemlerin Rabbi, Rahmân, Rahîm, hesap ve ceza gününün (ahiret gününün) mâliki Allah'a mahsustur. (Allahım!) Yalnız sana ibadet eder ve yalnız senden yardım dileriz. Bizi doğru yola, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet; gazaba uğrayanlarınkine ve sapıklarınkine değil.*" (Fâtihâ, 1/1-7.) Bu sözlerle kendisine yapılacak duanın nasıl olması gerektiğini öğretir adeta biz kullarına. Dualarımıza kendisini hamd ile tesbih ederek başlamayı salık verir. Yalnızca O'na kulluk etmemiz ve hayatımızı hidayet üzere sürdürmemiz için yine kendisine başvurmamızı ister. Ardından âlemlerin Rabbi olan yüce yaratan, "*Kullarım, beni senden sorarlarsa,* (bilsinler ki)*, gerçekten ben* (onlara çok) *yakınım. Bana dua edince, dua edenin duasına cevap veririm. O hâlde, doğru yolu bulmaları için benim davetime uysunlar, bana iman etsinler.*" (Bakara, 2/186.) diyerek kaldırır mesafeleri aradan. Duanın kullarıyla arasında yakınlaşma vesilesi, aracısız bir iletişim vasıtası olduğunu haber verir.

Şeytanın hileleriyle günaha sürüklenen Hz. Âdem ile Hz. Havva bağışlanma dileklerini bu yolla iletmişlerdir Rahman'a. (A'râf, 7/23.) Hz. İbrahim, kendisiyle birlikte neslinin de itaatkâr kullar olmaları için

sarılmıştır duaya. (İbrâhîm, 14/40.) Hz. Nuh, kavminden çektiği sıkıntıları duayla arz etmiş; hastalığa duçar olan Hz. Eyyûb Rahmet-i İlahiye duayla sığınmıştır. Halkının eziyetlerine dayanamayan Hz. Yunus, onları terk edip bir balığın karnına düştüğünde pişmanlığını duayla dile getirmiştir şu sözlerle: "*Senden başka hiçbir ilâh yoktur. Seni eksikliklerden uzak tutarım. Ben gerçekten* (nefsine) *zulmedenlerden oldum.*" Hz. Zekeriyya'nın evlat arzusu, Hz. Süleyman'ın eşsiz bir hükümranlık tutkusu duayla iletilmiştir en Yüce Makam'a. (bkz. Enbiyâ, 21/76-90; Sa'd, 38/35.) Bütün bunları ve daha nicelerini bize hatırlatan Allah Teâlâ, kendisine açılan elleri geri çevirmediğini, bu duaları kabul ederek her bir peygamberi dileğine ulaştırdığını anlatır. Böylece, "*Dua edenin duasına karşılık veririm.*" sözünü nasıl gerçekleştirdiğinin canlı örneklerini gözlerimizin önüne serer. Ve doğrudan bizlere seslenir: "*Bana dua edin, duanıza cevap vereyim.*" (Mü'min, 40/60.) İnsanlığa rehber olarak gönderilen peygamberlerin yolundan giderek duayla çalmamızı ister kapısını Rabbimiz. Kendisine inanmamızı ve O'nunla olan ilişkimizi duayla canlı tutmamızı bekler. Dua çağrısını sık sık tekrarlamakla kalmaz, nasıl dua edeceğimizi de beyan eder: "*En güzel isimler Allah'ındır. O'na o güzel isimleriyle dua edin.*" (A'râf, 7/180.) Dinde ihlâslı ve samimi kişiler olarak (Mü'min, 40/65.), yalvara yalvara, için için dua etmeyi; azabından korkup rahmetini umarak O'na iltica etmeyi öğütleyerek (A'râf, 7/55-56.) duanın adabını da tarif eder bizlere. Dahası "De ki" diye başlayan ayetleriyle bizlere doğrudan birtakım özlü dualar ezberletir ve Yüce Kitabını işte bu güzel dua örnekleriyle bitirir. (bz. Felâk ve Nâs sureleri)

İnsanı yeryüzünde başıboş bırakmayacağını bildiren sonsuz güç ve hükümranlık sahibi Rabbimizin kullarına açtığı bir kapıdır dua. Rabbinin davetine uyup bu kapıdan ayrılmayan kul, O'nunla doğrudan muhatap olmak ve rızasını kazanmakla daha da değerlenirken bu daveti reddedip kendisini müstağni görerek kibirlenen, bu nedenle Rabbine boyun eğmeyen kul ise değersizleşerek azaba layık görülür. (Mü'min, 40/60.) O halde devamlı olmalıdır dualarımız. Yalnızca sıkıntılı anlarda değil, refah zamanında da varmalıyız Rabbimizin kapısına. Sadece bir şeyler istemek için değil, Yüce Allah'ı övmek ve yüceltmek, kendisine duyduğumuz saygıyı ve hayranlığı dile getirmek, şükrümüzü sunmak ve her fırsatta O'na yakın olmak için başvurmalıyız duaya. Tıpkı Kur'an'da zikredilen peygamberler ve özellikle sünnetine sarıldığımız Rasûlüllah gibi. Ve yine onun gibi yatarken, kalkarken, yolculuğa çıkarken, yeni bir elbise giyerken, kısacası hayatın her anında Rabbimizi hatırlayarak duayla iç içe yaşamalı, dahası kendimize

olduğu kadar başkalarına da dualarımızda yer vermeli ve onların da hayır dualarını almaya özen göstermeliyiz. Kulluğun özüyse dua ve Rabbimizin katında ondan daha kıymetli bir şey yoksa (Tirmizî, Deavât, 1.), samimi olmalıyız dualarımızda; kalbimizden geçenin dilimizden dökülenle ahenk içinde olmasını önemsemeliyiz. Zira gönülden gelmeyen, kabulüne inanılmadan, ciddiyetten uzak, gafletle yapılan dualar kulluk bilincini canlı tutamayacağı gibi Hak nazarında kabule de şayan değildir. (Tirmizî, Deavât, 65.) Rabbimizin bizleri kabul olunmayacak duadan ve duasız yaşamaktan koruması niyazı ile…

---

[23]. Elif ERDEM

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ ... فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

"... وَإِنَّمَا بُعِثْتُ مُعَلِّمًا ".

Abdullah b. Amr (r.a.)'dan rivayet edildiği üzere Rasûlüllah (s.a.s.) şöyle demiştir:
"Ben ancak muallim olarak gönderildim…"

(İbn Mâce, Sünnet, 17.)

En Güzel Öğretmen:
Hz. Peygamber (s.a.s.)[24]

Allah Rasûlü ile birlikte namaz kılıyorduk. Cemaatten biri aksırınca ona ‘Yerhamükâllah’ (Allah sana merhamet etsin!) dedim. Birden herkes bana doğru ters ters baktı. ‘Ne oldu yahu! Neden bana öyle bakıyorsunuz!’ dediğimde ise elleriyle dizlerine vurmaya başladılar. Beni susturmak istediklerini anlayınca sinirlendim ama sustum. Rasûlüllah (s.a.s.) namazı bitirdi. Anam babam uğruna feda olsun! Ne bundan evvel ne de sonra ondan daha güzel öğreten bir öğretmen gördüm! Vallahi bana ne surat astı ne vurdu ne de beni azarladı. Sadece şöyle dedi: *‘Bu, namazdır. Namaz kılarken konuşulmaz. Namaz, tesbih, tekbir ve Kur’an okumaktır.’*” (Müslim, Mesâcid, 33)

Sahabeden Muâviye b. Hakem es-Sülemî, namazda konuşulmayacağını böyle öğrenmişti Rasûlüllah’tan. Daha pek çok sahabinin buna benzer anıları vardı. Zira Hz. Peygamber’in bütün ömrü eğitim öğretimle geçmişti. İnsanların adeta insanlığını unutmuş olduğu, ahlaki değerlerin yozlaştığı, cehaletin hükümranlığını ilan ettiği bir zaman diliminde Rabbimiz onu hidayet rehberi olarak seçmiş ve İlahî hitabında şöyle buyurmuştu: “*Kendi aranızdan, size âyetlerimizi okuyan, sizi her kötülükten arındıran, size kitap ve hikmeti öğreten, ayrıca bilmediklerinizi de öğreten bir peygamber gönderdik.*” (Bakara, 2/151) Bu doğrultuda *“Ben ancak muallim olarak gönderildim…”* (İbn Mâce, Sünnet, 1.) diyen Hz. Peygamber, “*Rabbinin yoluna, hikmetle, güzel öğütle çağır*” (Nahl, 16/125.) ayetini düstur edinerek tatlı dili, güler yüzüyle her zamanda ve her mekânda bu görevi yerine getirmenin gayreti içerisinde oldu.

Yanındakilerin ezberleyebileceği kadar yavaş ve açık seçik konuşurdu Allah’ın Rasûlü, kelimeler dudaklarından tane tane dökülürdü. (Tirmizî, Menâkıb, 9) Gerek gördüğünde sözlerini tekrar eder, sabır ve teenniyle hareket ederdi. İnsanlara bıkkınlık verme endişesiyle sürekli vaaz etmek yerine onlara hitap etmek için en uygun zamanları gözetirdi. (Buhârî, İlim, 11.) Kimi zaman geçmiş kavimlerin başından geçen kıssalarla, kimi zaman “*Mümin, yeşil ekine benzer*.” (Buhârî, Tevhîd, 31.) sözündeki gibi ilgi çekici misallerle vermek istediği mesajın etkileyici ve kalıcı olmasına çabalardı. “*Müflis kimdir bilir misiniz?*” gibi sorularla başlardı bazen sohbetine. Böylece bütün dikkatleri üzerinde toplar, muhataplarının zihinlerini anlatacağı

konuya hazır hale getirirdi. Görsel öğelere yer verir, beden dilini çok iyi kullanırdı. İslam hakkında kendisinden bilgi almaya gelen genç topluluğuna "*Benim nasıl namaz kılar olduğumu gördünüzse, öylece namaz kılınız.*" diye tembihlemiş (Buhârî, Ezan, 18.); başka bir seferinde de insanın emelleri, dünyada başına gelen sıkıntılar ve eceli arasındaki münasebeti kuma şekiller çizerek izah etmişti. (Buhârî, Rikâk, 4.) Kendisine yöneltilen soruları muhatabının durumunu göz önünde bulundurarak cevaplar, kolaylık prensibiyle hareket ederdi. Ramazan ayında işlediği bir suçtan dolayı pişmanlık duyan Seleme b. Sahr, durumunu yakınlarına anlattığında onların sert tepkileriyle karşılaşırken Allah Rasûlü'ne vardığında onun kendisiyle istişare ederek hatasına kefaret olacak en uygun yolu göstermesi üzerine yakınlarına şöyle demekten kendini alamamıştı: "Ben sizde dar görüşlülük ve anlayışsızlık; Rasûlüllah'ta ise hoşgörü ve anlayış buldum." (Ebû Dâvûd, Talâk, 16-17.) Hoşgörülü olmak Rasûlüllah'ın öğreticiliğinde en belirgin özellikti. Mescide bevleden bir bedeviyi dahi kızmadan uyarmış (İbn Mâce, Tahâret, 78.), öfkeyle adamın üzerine yürüyen ashabını "*Siz kolaylaştırıcı olarak gönderildiniz, zorlaştırıcı olarak değil.*" (Tirmizî, Tahâret, 112.) sözleriyle sakinleştirmişti. Ciddi bir hata yapıldığını gördüğünde veya haber aldığında dahi kimseyi rencide etmezdi Allah'ın Rasûlü. "*Bazı kimselere ne oluyor ki…*"(Müslim, Fedâil, 127.) diye isim vermeden söze başlar, yapılan hatayı dile getirir; kişiler üzerinde değil olaylar üzerinde dururdu. Rahmet elçisi, çocuklara ve gençlere öğretirken daha da müşfik davranırdı. "Yavrucuğum…" diye başlardı çoğunlukla hitabına, kimi zaman başlarını okşar (Ebû Dâvûd, Salât, 28.) sevgi ve muhabbete dayalı bir ilişki kurardı onlarla. Kendi hatalarını fark edip düzeltmelerini sağlar, aşırı tepkiler verip onları kendinden uzaklaştırmazdı. Bir defasında zina etmek istediğini söyleyen bir gence "*Sen, annenle zina edilmesini ister misin?*" diye sormuş, gencin "Elbette istemem." cevabına karşılık aynı soruyu kızı, halası, teyzesi ve kız kardeşi için ayrı ayrı sormuştu. Her seferinde "Hayır" yanıtını alan Rasûlüllah, gence "Hiç kimsenin kendi annesiyle, kızıyla veya başka bir yakınıyla zina edilmesinden hoşnut olmayacağını" söylemiş ve günahlarının affı için dua etmişti. (İbn Hanbel, V, 256-257.)

Yirmi üç yıllık peygamberliği süresince Allah Rasûlü, İlahî mesajları ashabına "*Bir babanın evlâdına* öğrettiği gibi" (Nesâî Tahâret, 36.) şefkat ve samimiyetle öğretti. En önemlisi yaşayarak öğretti, somut bir örnekliğe dönüştürdü tüm İlahî mesajları. Önce kendisi inandı anlattıklarına ve önce kendisi uyguladı bütün emir ve yasakları. Sonra onlardan bekledi. Ölümün

yokluk olmadığını öğretti onlara, insanların Allah katında eşit ve kardeş kullar olduğunu söyledi. Üstünlüğün takvada olduğunu, Allah ve Rasûlü'nün sevgisinin her şeyden önce olduğunu vurguladı. Tabiattaki her şeyin Allah'ın varlığına bir delil olduğunu, O'nun izni olmadan yaprağın dahi kımıldamayacağını anlattı. Böylece zihinlerini inşa etti önce ve sonra ruhlarını olgunlaştırdı, hem dünyalarını hem de ahiretlerini imar edecek güzelliklerle eğitti onları. En yüksek ahlaki meziyetlerden tuvalet adabı gibi en basit mevzulara kadar hayatın her alanını kuşatacak bilgilerle donatarak onları medeniyetin zirvesine taşıdı, dahası gelecek nesillere örnek bir toplum oluşturmalarını sağladı.

---

[24]. Elif ERDEM

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ « رَغِمَ أَنْفُ

ثُمَّ رَغِمَ أَنْفُ ثُمَّ رَغِمَ أَنْفُ » . قِيلَ مَنْ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ « مَنْ

أَدْرَكَ أَبَوَيْهِ عِنْدَ الْكِبَرِ أَحَدَهُمَا أَوْ كِلَيْهِمَا فَلَمْ يَدْخُلِ الْجَنَّةَ »

Ebû Hüreyre (r.a)'den nakledildiğine göre, Rasûlüllah (s.a.s.):
"Burnu yere sürtünsün! Burnu yere sürtünsün! Burnu yere sürtünsün!"
dedi. "Kimin ya Rasûlallah?" diye kendisine sorulunca da şöyle buyurdu:
"Anne babasından birisinin ya da her ikisinin ihtiyarlığında yanlarında
bulunup da cennete giremeyenin!"

(Müslim, Birr, 9.)

Anne ve Baba: Cennete Açılan Kapıyı İstersen Bırak İstersen Tut[25]

Anne ve baba… Dünyaya gelişimize vesile kılınan iki eşsiz insan. Hz. Âdem ve Hz. Havva'dan beri hayatlarını birleştirip yuva kuran ebeveynler, Rablerine sorumlulukları gereği o yuvanın sıcaklığında tertemiz yeni nesiller yetiştirmeyi hep borç bilirler. Kendilerine emanet edilen minik canları Allah'ın rızasına uygun yetiştirebilmek için her zorluğa katlanır, her türlü fedakârlığı göze alırlar. Çocuklarının mutluluklarıyla mutlu olur, hüzünleriyle hüzünlenirler. Evlatlarının her ihtiyacında yanlarında olan anne baba, gün gelip ihtiyarladıklarında, kendileri bakıma ve ilgiye muhtaç hale geldiklerinde artık yetişkin bir birey olan evlatlarının yanlarında olmasını beklerler. Onların güler yüz ve anlayışlarına her zamankinden çok muhtaçtırlar.

Yıllar akıp gittikçe kaçınılması mümkün olmayan, ömrün en düşkün dönemi ihtiyarlık zamanına eriştiklerinde anne babamızla olan ilişkilerimizin önemi daha da artar. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) bir gün ashabıyla birlikte bulunduğu bir ortamda *"Burnu yere sürtünsün! Burnu yere sürtünsün! Burnu yere sürtünsün!"* der. Rasûlüllah'ın sitemle bahsettiği bu kimseyi merak eden ashab, "Kimin ya Rasûlallah?" diye sormaktan kendini alamaz. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle cevap verir: *"Anne babasından birisinin ya da her ikisinin ihtiyarlığında yanlarında bulunup da cennete giremeyenin!"* (Müslim, Birr, 9.) Allah Rasûlü'nün insanın tüylerini ürperten bu sitem dolu ama aynı zamanda anne babamıza karşı sorumluluğumuzu hatırlatan ifadeleri, hiçbirimizin kulak ardı edemeyeceği önemli bir ikazdır aslında. Zira Rabbimizin hoşnutluğu anne babanın hoşnutluğuna; öfkesi de anne babanın öfkesine bağlıdır. (Tirmizî, Birr, 3.) Sevgili Peygamberimiz başka bir hadisinde ise *"Anne baba, kişinin cennete girmesine vesile olacak en yüce kapılardan birisidir. O kapıyı istersen bırak, istersen tut!"* (Tirmizî, Birr, 3.) buyurarak anne babaya iyilik etmenin cennete ulaştıracak en kolay yollardan biri olduğuna dikkat çeker. Bu fırsatı kaçırmak da değerlendirmek de insanın elindedir.

Bizden yalnızca kendisine kulluk etmemizi isteyen Rabbimiz, anne babamıza iyi davranmamızı da kesin bir şekilde emreder: *“Eğer onlardan biri, ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakın onlara ‘Öf!’ bile deme; onları azarlama; onlara tatlı ve güzel söz söyle. Onları esirgeyerek alçakgönüllülükle üzerlerine kol kanat ger ve ‘Rabbim! Onların beni küçükken (sevgi ve şefkatle) yetiştirdikleri gibi, sen de onlara merhamet eyle.’ diye dua et.”* (İsrâ, 17/23-24.) O’nun katında anne babaya yapılan iyilik vaktinde kılınan namaz kadar değerli bir davranış, (Buhârî, Tevhîd, 48.) anne babaya isyan etmek ve eziyette bulunmak ise Allah’a ortak koşmak kadar büyük bir günahtır. (Buhârî, Edeb, 6.)

Anne babanın yaşlanmasıyla sorumlulukların tersine döndüğü süreçte evladın ebeveynini ihmal etmesi, onlara kötü muamelede bulunması ne Allah’ın ne de Rasûlü’nün rızasına uygun düşer. Zira hiçbir karşılık beklemeden sevmenin, hiçbir çıkar gözetmeden vermenin timsali olan anne ve babalar, çocuklarını yetiştirirken onlar farkında olsunlar ya da olmasınlar her türlü sıkıntıya göğüs germişlerdir. Bir annenin sırf yavrusunu karnında taşırken ve dünyaya getirirken çektiği zahmet, (Ahkâf, 46/15.) bir babanın sevabını yalnızca Allah’tan umarak ailesinin geçimini sağlamak üzere gecesini gündüzüne katıp emek sarf etmesi (Buhârî, Îmân, 41.) ve ailesinin huzurunu kaçıracak bütün engel ve kötülüklerle mücadele etmesinden daha üstün bir çaba olmasa gerek. Bu nedenle Allah Rasûlü, hiçbir evladın anne babasının hakkını ödeyemeyeceğini ifade eder. (Müslim, Itk, 25.)

Küçükken anne babamız olmadan eksik kaldığımızı düşünüp onlarsız bir hayatı dahi tasavvur edemezken, büyüdükçe kendi ayaklarımız üzerinde durabildiğimizi fark edip kimi zaman kendi kendimize yetebildiğimiz yanılgısına düşeriz. Böylesi durumlarda ihmal ettiğimiz kişilerden biri de anne babamız olur. Halbuki hangi yaşta olursak olalım, her ne kadar kendimize yeni bir yuva kurup eşimizin ve çocuklarımızın sorumluluklarını üzerimize alırsak alalım, anne babamıza karşı görevlerimizi ihmal etmemizi ve onları yalnız bırakmamızı gerektirecek hiçbir neden yoktur. İmkanları ne kadar iyi olsa da hiçbir huzurevi, hiçbir bakıcı anne babanın evladından beklediği ilgi ve sıcaklığı hissettiremez. Anne babamızın bizden hayatta bir tek beklentisi vardır, o da onlara hayırlı birer evlat olabilmektir. Bunu ispat edebileceğimiz en uygun zaman ise sevgiye, şefkate ve anlayışa en çok muhtaç oldukları ihtiyarlık dönemidir. Genç ve sağlıklı zamanlarında gözlerinden sakındıkları evlatları uğruna nice zorluklara katlanan fedakâr anne babalarımızın ömürlerinin sonbaharında samimi bir gülüşü, hürmet ve

ilgiyi kısaca her türlü iyiliği hak ettiği aşikardır. Böylesi hassas bir dönemde Allah katında geri çevrilmeyecek dualardan birisi olan anne baba duasına mazhar olmak evlatları için en değerli kazanımdır.

---

[25]. Hale ŞAHİN

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: "قَالَ اللهُ تَعَالَى: أَنَا الرَّحْمَنُ وَهِيَ الرَّحِمُ

بَتَّهُ". شَقَقْتُ لَهَا اسْمًا مِنَ اسْمِي، مَنْ وَصَلَهَا وَصَلْتُهُ وَمَنْ قَطَعَهَا

Abdurrahman b. Avf (r.a.)'tan rivayet edildiği üzere Rasûlüllah (s.a.s.) şöyle demiştir: "Yüce Allah şöyle buyurur: 'Ben Rahman'ım, o (akrabalık bağlarının adı) da rahimdir. Ona kendi ismimden türeyen bir isim verdim. Onunla ilişkiyi sürdürenle ben de ilişkimi sürdürür, onunla ilişkiyi kesenle ben de ilişkimi keserim.'"

(Ebû Dâvûd, Zekât, 45.)

Rahmân'ın Rahmetine Açılan Kapı: Sıla-i Rahim[26]

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla...

Yeni güne her hayrın anahtarı olan bu sözlerle merhaba diyen mümin, gününün hayırlı ve bereketli geçmesini diler Rahmân olan Allah'tan. Ağzına ilk lokmayı koyarken, elbisesini giyerken, evinden ayrılıp aracına binerken; belki bir sınava, toplantıya veya ameliyata girerken, Rabbinin huzuruna durup O'na kulluğunu arz ederken hep bu sözler dökülür dudaklarından. Çünkü en sıradan işlerden en önemli vazifelere kadar yaptığı her işin O'nun rahmetiyle noksansız, dosdoğru ve sağlam olmasını arzu eder. Günün her anında bir rahmet arayışı içerisindedir adeta. Kendisine merhametiyle muamele etmesi, rahmetini asla esirgememesi için Rabbine gizli ve aşikar dua eder. O'nun kâinatı kuşatan sonsuz rahmetinden biraz daha pay alabilmek için kendisine vesileler arar. Rasûlüllah Efendimiz'in aktardığı bir kudsi hadiste, Yüce Rabbimiz, bu vesilelerden birini şöyle açıklar: "*Ben Rahman'ım, o* (akrabalık bağlarının adı) *da rahimdir. Ona kendi ismimden türeyen bir isim verdim. Onunla ilişkiyi sürdürenle ben de ilişkimi sürdürür, onunla ilişkiyi kesenle ben de ilişkimi keserim.*" (Ebû Dâvûd, Zekât, 45)

Allah'ın sonsuz rahmet sahibi olduğunu ifade eden "Rahmân" ve "Rahîm" isimleri gibi rahim kelimesi de, "merhamet, esirgeme, severek ve acıyarak koruma" gibi manaları içinde barındıran rahmet kökünden türemiştir. Rabbimiz, insanların birbirlerine soy bakımından bağlanmalarını sağlayan biyolojik yapıya "rahim" adını vererek onu hem bireyler arası sevgi ve merhameti güçlendirecek hem de kendi rahmetinin yayılmasına vesile olacak bir bağ kılmıştır. Dolayısıyla akrabalık ilişkilerini sürdürmek manasındaki "sıla-i rahim", İlahî bir emir, ayet ve hadislerde önemi üzerinde ısrarla vurgulanan salih bir amel olmanın yanı sıra Rabbimizle olan ilişkimiz bağlamında hayati önem taşıyan bir davranış biçimidir.

Sıla-i rahim, kan bağı ve evlenme yoluyla oluşan akrabalık bağlarını canlı tutmayı, en yakınından en uzağına kadar tüm akrabalarla iyi ilişkiler içerisinde olmayı ifade eder. Dolayısıyla başta akrabalık haklarına riayet

etmek (İsrâ, 17/26.) olmak üzere tatlı bir tebessümden selamlaşmaya, telefonla hatır sormaktan ev ziyaretlerine, hayır dua etmekten maddi ve manevi yardımlaşmaya kadar onlarla irtibatın devamını sağlayan ve samimiyetin göstergesi olan her türlü tutum ve davranış sıla-i rahmin yerine getirilmesini sağlar. Hadis-i şerifte belirtildiği üzere sıla-i rahimin yerine getirilmesi de rahmet-i Rahmân'ın mümine ulaşmasını mümkün kılar. Bu rahmet sayesinde sıla-i rahimde bulunan kimsenin rızkı bollaşır, ömrü bereketlenir. (Müslim, Birr ve sıla, 20.) Dinimizin övdüğü ve inananlara tavsiye ettiği bütün iyilikler, sıla-i rahimle birleşince daha da kıymetlenerek mizana eklenir. Yoksul birine verilen sadaka "bir", yoksul akrabaya yapılan maddi yardım ise hem sadaka hem de sıla-i rahim olmak üzere "iki" sadaka kabul edilir. (Tirmizî, Zekât, 26.)

Sıla-i rahimi terk ederek akrabalık bağlarını koparmak ise "kat'ı rahim" şeklinde ifade edilir. "*…onunla ilişkiyi kesenle ben de ilişkimi keserim.*" (Ebû Dâvûd, Zekât, 45.) buyuran Rabbimizin belirttiği üzere kat'ı rahim, yalnızca akrabalarla değil Rabbimizle olan irtibatı da sona erdirmek, O'nun rahmetinden uzaklaşmak demektir. Oysaki kâinatın işleyişi bu rahmet üzere kurulmuş, bütün âlem onunla hayat bulmuştur. Kış mevsiminde ölü bir toprağa dönüşen yeryüzünün yemyeşil giysileriyle baharı karşılaması (Rûm, 30/50.), gecenin dinlenmeye elverişli kapkaranlık bir örtü olup, yaşamın tüm renklerini yansıtan gündüzün tüm canlılığıyla hayata yepyeni sayfa açması (Kasas, 28/73.) ve daha niceleri Rahmân'ın rahmetinin eserlerindendir. Yarattığı her şeyin rızkını üstlenmiştir Yüce Mevla ve O'nun rahmeti gazabını geçmiştir. Böylesine engin bir rahmetten mahrum kalmak inanan bir insan için oldukça ağır bir ceza olsa gerektir ki bu da sıla-i rahimin Rabbimizin nezdinde ne kadar değerli olduğunu gösterir.

"Yâ Rasûlelah! Benim yakınlarım var! Ben onlarla irtibatımı sürdürüyorum, onlar benimle alâkayı kesiyorlar! Ben onlara iyilik ediyorum, onlar bana kötülük ediyorlar! Ben onlara yumuşak davranıyorum, onlar bana kaba davranıyorlar!" diyerek Allah Rasûlü'ne şikayette bulunan kimsenin durumu gibi sıla-i rahimde bulunulan akrabaların bazen kıskançlıktan bazen unutkanlıktan bazen kin ve nefretten ya da sadece tembellikten kaynaklanan ilgisiz hatta yıkıcı tavırları olabilir. Fakat bunların hiçbiri, hatta akrabaların farklı inançlara mensup olmaları dahi, sıla-i rahime son vermek, akrabalık bağlarını tamamen koparmak (kat'ı rahim) için geçerli bir mazeret olarak görülmemiştir. "*Sıla-i rahim yapan, akrabasından gördüğü iyiliğe iyilikle karşılık veren kimse değil,*

akrabası kendisine iyiliği kestiğinde dahi onlara iyilik yapandır.” (Buhârî, Edeb, 15.) buyuran Rasûlüllah Efendimiz, kendisine bu şikâyetle gelen kimseye akrabalarının davranışlarına aldırmadan sıla-i rahime devam etmesini, böylece Allah’ın O’na yardımda bulunacağını ifade etmiştir. (Müslim, Birr ve sıla, 22.).

Bireyin dini ve dünyevi yaşantısına huzur ve esenlik getiren sıla-i rahim, Rahmân’ın rahmetine açılan bir kapıdır. Bu kapıdan yayılan İlahî rahmet, toplumun tamamına nüfuz ederek birlik ve beraberliği güçlendirir, parçalanıp bölünmekten uzak olan toplum ise İlahî rahmetin yansımasına açık hale gelir.

---

[26]. Elif ERDEM

عَنْ أَبِى مُوسَى عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ « إِنَّمَا مَثَلُ
الْجَلِيسِ الصَّالِحِ وَالْجَلِيسِ السَّوْءِ كَحَامِلِ الْمِسْكِ وَنَافِخِ الْكِيرِ
فَحَامِلُ الْمِسْكِ إِمَّا أَنْ يُحْذِيَكَ وَإِمَّا أَنْ تَبْتَاعَ مِنْهُ وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ
مِنْهُ رِيحًا طَيِّبَةً وَنَافِخُ الْكِيرِ إِمَّا أَنْ يُحْرِقَ ثِيَابَكَ وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ
رِيحًا خَبِيثَةً »

Ebû Mûsâ el-Eş'arî (r.a.)'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:
"İyi arkadaşla kötü arkadaş misk taşıyan kimse ile körük üfüren kimse gibidir. Misk taşıyan ya sana onu ikram eder yahut sen ondan (miski) satın alırsın ya da ondan güzel bir koku duyarsın. Körük üfüren kimse ise ya elbiseni yakar ya da ondan kötü bir koku duyarsın!"

(Müslim, Birr, 146.)

İyi Arkadaş ile Kötü Arkadaşın Misali[27]

Her insanın temennisidir baki dostluklar. İnsan, güvenebileceği iyi bir arkadaşın, samimi bir dostun varlığına en az anne-babası, kardeşi ya da eşi kadar ihtiyaç duyar. İyi gününde sevincini, kötü gününde üzüntüsünü ve kederini, ihtiyacı anında derdini ve tasasını yakınları kadar dostuyla da paylaşmak ister. Hatta yeri gelir ailesiyle, yakınlarıyla paylaşamadığı şeyleri onunla paylaşır. Lakin kolay değildir iyi bir dost edinmek ve aynı şekilde iyi dost olabilmek. Etkileri ve sonuçları itibariyle hem dünyadaki hem de ahiretteki hayatımızı etkileyen bu zor tercih dikkatli olmayı gerektirir.

Allah Rasulü arkadaş seçiminin önemine binaen şöyle bir benzetmede bulunur: *"İyi arkadaşla kötü arkadaş misk taşıyan kimse ile körük üfüren kimse gibidir. Misk taşıyan ya sana onu ikram eder yahut sen ondan* (miski) *satın alırsın ya da ondan güzel bir koku duyarsın. Körük üfüren kimse ise ya elbiseni yakar ya da ondan kötü bir koku duyarsın!"* (Müslim, Birr, 146.) Buna göre "iyi" yani hadisin Arapça metninde zikredildiği şekliyle "salih" arkadaş, dinî ve ahlaki açıdan iyi davranışlara sahip, yaşantısıyla, ilmiyle, edebiyle, takvasıyla örnek olan ve her hâlükârda çevresine faydası dokunan kimsedir. Tıpkı Sevgili Peygamberimiz tarafından kokuların en güzeli sayılan miski (Ebu Davud, Cenaiz, 32, 33.) taşıyan kimse gibi. O, doğrudan miski ikram etmese ya da kendisinden misk satın alınmasa bile en azından etrafına yaydığı güzel kokuyla insanı etkiler. İyi arkadaş da böyle güzel koku satan bir kimse gibi gerek bu dünyada gerekse ahirette mutlaka faydalı olacaktır. Kötü arkadaş ise çirkin davranışları, günahta ısrar edişi, gıybet ve dedikodu gibi zemmedilen fiilleri işleyişiyle etrafına hem dinî hem de dünyevi bakımdan zararı dokunan kimsedir. Tıpkı körük üfüren kişi gibi. O, körüğe her üfleyişinde etrafa saçtığı kıvılcımlarla yanında bulunan kimsenin ya elbisesini yakar ya da yakmasa bile üzerine kötü kokusu siner, isi pası bulaşır. Kötü arkadaş da aynı şekilde hem bu dünyada hem de ahirette neden olacağı zararla şüphesiz pişmanlık vesilesi olacaktır. Hz. Peygamber'in iyi arkadaş ve kötü arkadaşla ilgili yaptığı bu benzetme, arkadaş seçiminde dikkatli olunması gerektiğine dair bir başka tavsiyesi olan *"Kişi dostunun dini üzeredir. Bu yüzden her biriniz, kiminle dostluk*

ettiğine dikkat etsin.” (Ebu Davud, Edeb, 16; Tirmizi, Zühd, 45.) hadisinin daha somut ve akılda kalıcı ifadesidir.

Kur’an-ı Kerim’de arkadaşlık ve dostluk kavramları benzer şekilde zikredilmekle birlikte daha geniş boyutuyla da ele alınır. Allah’ın insanlara dost olması, insanın Allah’a dost olması, insanın şeytanı dost edinmesi ve iyilerle kötülerin birbirlerini dost edinmelerine dair pek çok ayet vardır. Bu doğrultuda iman edenlerden Allah’a karşı gelmekten sakınmaları ve doğru kimselerle beraber olmaları istenir. (Tevbe, 9/119.) Müminleri bırakıp da kâfirleri dost edinmeleri yasaklanır. (Nisa, 4/144.) Muttakilerden başka dostların birbirine düşman olacağı belirtilen kıyamet günü (Zuhruf, 43/67.) pişmanlık içerisinde ellerini ısırarak “keşke falanı dost edinmeseydim” (Furkan, 25/27-28.) dememesi için insanoğlu uyarılır. Zira müminlerin gerçek dostu Allah Teâlâ, Rasulü ve Allah’ın emirlerine boyun eğerek namazı kılan, zekâtı veren müminlerdir. (Maide, 5/55.) Allah’ın dostlarına hiçbir korku olmadığı gibi onlar üzülmeyeceklerdir de. (Yunus, 10/62.) Allah’ı bırakıp şeytanı dost edinenler ise hiç şüphesiz apaçık bir hüsrana düşmüşlerdir. (Nisa, 4/119.)

Arkadaş seçiminin kıyamet günündeki etkisini vurgulayan “O gün Allah’a karşı gelmekten sakınanlar dışında, dostlar birbirine düşman olurlar.” (Zuhruf, 43/67.) ayetiyle ilgili olarak Kurtubi’nin Tefsir’inde şöyle bir rivayet nakledilir: İki mümin ve iki kâfir dost vardır. Müminlerden birisi ölür ve Rabbinin huzuruna vardığında “Rabbim filan kişi bana, sana ve Rasulü’ne itaati emrediyordu. İyiliği emrediyor, kötülükten alıkoyuyordu. Benim senin huzuruna çıkacağımı söylüyordu. Rabbim benden sonra onu saptırma, beni hidayete eriştirdiğin gibi onu da hidayete eriştir. Bana kereminden lütfettiğin gibi ona da lütfet.” der. Nihayet diğer mümin arkadaşı da vefat edince, Allah her ikisini bir araya getirir ve birbirlerini övmelerini ister. İkisinin de birbirlerinden hayırla bahsetmeleri üzerine Yüce Allah, “Ne güzel dost, ne güzel kardeş ve ne güzel arkadaş!” buyurur. Kâfirlerden birisi ölünce ise “Rabbim filan kişi bana, sana itaati, Rasulü’ne itaati yasaklıyor, kötülüğü emrediyor, beni iyilikten alıkoyuyordu. Senin huzuruna çıkmayacağımı söylüyordu. Rabbim senden dileğim; benden sonra onu hidayete eriştirme, beni saptırdığın gibi onu da saptır. Beni hakir düşürdüğün gibi, onu da hakir kıl.” Diğer kâfir arkadaşı da ölünce Yüce Allah her ikisinden birbirlerini övmelerini ister. Fakat övmek bir yana ikisi de birbirlerinin kötülüklerini anlatırlar. Bunun üzerine Yüce Allah “Ne kötü dost, ne kötü kardeş ve ne kötü arkadaşmışsın!” buyurur ve her biri diğer

arkadaşına lanet eder. (Kurtubi, el-Câmi‘ li Ahkâmi’l-Kur’ân, Riyad, 2003, XVI, 109-110.) Rivayette işaret edildiği üzere dünyada edinilecek iyi bir arkadaş ahirette saadete vesile; kötü arkadaş ise hüsrana neden olacaktır.

Maddi çıkarların ön plana alındığı günümüz yaşantısında arkadaşlık algısı giderek değişmektedir. Arkadaş seçiminin uhrevi boyutu çoğu zaman unutularak yanlış tercihlere gidilebilmektedir. Hâlbuki arkadaşların birbirleri üzerinde kaçınılmaz bir şekilde olumlu ya da olumsuz etkileri vardır. Hz. Peygamber’in de arkadaşlığın kaçınılmaz etkisine sade ama çarpıcı bir ifadeyle vurguda bulunduğu bu hadis, arkadaş tanımımızı tekrar gözden geçirmemize vesile olacaktır.

---

[27]. Hale ŞAHİN

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : " ...

وَلَيْسَ ثَمَّ دِينَارٌ وَلاَ دِرْهَمٌ فَإِنْ كَانَتْ لَهُ حَسَنَاتٌ أُخِذَ مِنْ حَسَنَاتِهِ

وَإِنْ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَاتٌ حَمَّلُوا عَلَيْهِ مِنْ سَيِّئَاتِهِمْ".

Ebû Hureyre (r.a.)'den rivayet edildiğine göre Rasûlüllah (s.a.s.) şöyle demiştir: "...Âhiret gününde ne altın ne de gümüş para vardır. Bu nedenle haksızlık yapanın iyilik ve sevapları varsa bunlardan alınıp hak sahibine verilir. Şayet sevabı yoksa o kişi, mağdur ettiği kişinin günahlarını yüklenir."

(Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyâme, 2.)

Ahiret Sermayemizi Tehdit Eden Büyük Günah: Kul Hakkı[28]

Peygamber Efendimizin Safa Tepesi'ne çıkıp *"Haberiniz olsun ki ben, şiddetli bir azap öncesinde sizin için gönderilmiş bir uyarıcıyım."* (Müslim, Îmân, 355.) dediği zamandan itibaren bir ömür boyu insanları hakkında uyardığı bir gün vardır: *âhiret günü. Geleceği hakkında asla şüphe olmayan bu günün* varlığına inanmak mümin olabilmenin vazgeçilmez bir kaidesidir. Büt*ün insanların kabirlerinden çıkacağı "yevmü'l-hurûc"* (Kâf, 50/42.), yeniden dirilişin yaşanacağı "yevmü'l-ba's" (Rûm, 30/56.), bazı insanların yaya bazı insanların binekli bazılarının ise yüz üstü sürünerek toplanıp bir araya geleceği (Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 17.) "yevmü'l-cem" yani toplanma günüdür o gün. (Şûrâ, 42/7.) Yevmü't-teğâbün (Teğâbün, 64/9.) diye ifade edilen aldanışın ortaya çıkacağı gündür. *"Bir yığın kemik, bir yığın toz olduğumuz zaman mı yeniden diriltilecekmişiz?* (İsrâ, 17/49.) diyerek Rasûlüllah'ı ciddiye almayanların ve bu günün geleceğine inandığı halde pervasızca yaşayan insanların aldandıklarını anlayacakları gündür. İşte o gün herkesin dünya hayatında kazandıklarıyla yüzleşeceği, Rabbine ince ince hesap vereceği "yevmü'l-hisâb", hesap günüdür. (Sâd, 38/53.) O gün, suçluların, *"Bu nasıl bir kitap! Küçük büyük hiçbir şey bırakmaksızın* (yaptıklarımızın) *hepsini sayıp dökmüş!'* (Kehf, 18/49.) sözleriyle dehşete kapıldıkları amel defterleri ortaya konur ve artık onların dilleri değil elleri konuşur, ayakları da şahitlik eder tüm yaptıklarına. (Yâsîn, 36/65.) Artık geri dönüp iyilik yapmak için yalvarmaları beyhudedir. Adalet terazilerinin kurulacağı o gün zerre kadar iyilik yapan da zerre kadar kötülük yapan da yaptığının karşılığını görecek (Zilzâl, 99/7-8.) ve hiç kimseye haksızlık yapılmayacaktır. Dünya hayatında haksızlığa uğramış olan kimseler de işte bu adil hesaplaşmada haklarını tastamam alacaklardır. Böylece kişi kendisiyle ve Rabbiyle yüzleşmekle kalmayacak, diğer insanlarla da hesaplaşarak sorgusunu tamamlayacaktır.

Malın mülkün hükümsüz kaldığı, aile akraba ve dostun fayda sağlamadığı ahiret gününde kişinin tek sermayesi dünyada işlediği iyilik ve güzellikler, salih ameller olacaktır. Dolayısıyla insanlar arasındaki davaların görülmesi, hakların ödenmesi de bu sermayeyle mümkündür. Peygamber Efendimiz, hadis-i şeriflerinde meseleyi şöyle açıklamaktadır: *"Âhiret gününde ne altın*

ne de gümüş para vardır. Bu nedenle haksızlık yapanın iyilik ve sevapları varsa bunlardan alınıp hak sahibine verilir. Şayet sevabı yoksa o kişi, mağdur ettiği kişinin günahlarını yüklenir.” (Tirmizî, Sıfatü’l-kıyâme, 2.)

İnsan olarak en büyük yanılgımız insanlarla olan hukukumuzu yeteri kadar önemsemeyerek ahiret sermayemizi yalnızca Allah’a karşı yükümlülüklerden ibaret sanmamızdır. Elbetteki ilk ve öncelikli görevimiz O’na inanmak, ibadet ve taatimizi eksiksiz bir şekilde yerine getirmektir. Ancak bunların yanı sıra Rabbimiz bizden, birbirine sevgi ve muhabbet duygularıyla yaklaşan, iyiliği tavsiye edip kötülükten nehyeden, kırgınlık ve dargınlıklara asla fırsat vermeyen “Allah’ın kardeş olan kulları” olmamızı (Müslim, Birr, 32.) ve böylece örnek bir toplum oluşturmamızı istemektedir. Bu nedenledir ki Yüce Kitabında sosyal hayatın düzenlenmesi ve beşeri münasebetlerin geliştirilmesine dair pek çok hükme yer vermiş, hukukun gözetilmesi ve adaletin hâkim kılınması gerektiğinin altını ısrarla çizmiştir. Peygamberimiz (s.a.s.), *“Ey insanlar! Bu* (zilhicce) *ayınızda, bu* (Mekke) *şehrinizde bu* (arefe) *gününüz nasıl saygın ise kanlarınız, mallarınız ve ırzlarınız* (şeref ve haysiyetiniz) *da aynı şekilde saygındır* (dokunulmazdır)...” (Müslim, Hac, 147.) hadisiyle insanların dokunulmaz haklarını en genel anlamda beyan ederken ayet ve hadislerde anne babanın, çocukların, yakın ve uzak akrabanın, komşuların ve toplumda bulunan her bir bireyin birbirleri üzerindeki hakları ayrıntılı olarak ifade edilmiştir. Bu doğrultuda kalp kırmadan adam öldürmeye, iftiradan gasp ve hırsızlığa kadar insan haklarının her türlü şekilde ihlali kul hakkına girmek olarak değerlendirilmiş ve suç kabul edilmiştir. Rahmeti gazabını geçmiş olan Rabbimiz, kullarına karşı işlenen bu suçları kendi affı kapsamında tutmamış, kul haklarının asıl sahiplerine ödenmesini uygun görmüştür. Sözgelimi cihad ederken şehit olan kimsenin günahları Allah tarafından bağışlansa da borcunun affolunmayacağı bildirilmiştir. (Müslim, İmâre, 120; Nesâî, Cihâd, 32.) Zira borç, kul hakkı kapsamındadır ve asıl muhatabıyla helalleşmeden bu yükümlülükten kurtulmak mümkün değildir.

Her hak sahibine hakkını vermenin esas olduğu dinimizde ihlal edilen her bir hakkın gerek bu dünyada gerekse ahirette telafisi gerekmektedir. Nitekim ahireti anlamlı kılan en önemli şeylerden biri, bu dünyada ödenmeyen hakların orada ödenecek olması ve böylece İlahî adaletin tam anlamıyla gerçekleşecek olmasıdır. *“Kim kardeşine haksızlık etmişse, onunla helâlleşsin…”* (Buhârî, Rikâk, 48.) diyen Hz. Peygamber, ihlal edilen hakların dünyada telafi edilmesini tavsiye etmektedir. Zira ahirette telafisi

durumunda yegâne sermayemiz olan salih amellerimiz bizi güzel bir sona eriştirmeden tükenebilir. Bu duruma düşen kimseyi “müflis” diye adlandıran Allah Rasûlü, onun ahiretteki halini şöyle tasvir etmiştir: *“Müflis, kıyamet gününde kıldığı namaz, tuttuğu oruç ve verdiği zekâtla gelir. Ancak dünyada iken şuna sövmüş, buna iftira atmış, ötekinin malını yemiş, berikinin kanını dökmüş, bir başkasını da dövmüştür.* (İhlâl ettiği bu hakların karşılığı olarak) *iyiliklerinden alınıp hak sahiplerine verilir. Şayet hesabı görülmeden iyilikleri biterse, mağdur ettiği insanların günahlarından alınarak bunun üzerine yüklenir, sonra da cehenneme atılır.”* (Müslim, Birr, 59.)

“*Ey huzur içinde olan nefis! Sen O’ndan razı, O da senden razı olarak Rabbine dön! Artık* (iyi) *kullarımın arasına, cennetime gir.*” (Fecr, 89/27-30.) hitabını beklerken beka yurdunda “müflis” konumuna düşmemek için hem Allah’a hem insanlara hem de tüm kâinata karşı görev ve sorumluluklarımızı eş zamanlı olarak yerine getirme gayretinde olmalı ve Allah Rasûlü’nün, *“Allah’ın huzuruna, hiç kimseye haksızlık yapmadan çıkayı umuyorum.”* (Ebû Dâvûd, Büyû’ (İcâre), 49.) dediği gibi biz de huzuru İlahiye üzerimizde kul hakkı olmadan çıkabilmek için dua etmeliyiz.

---

[28]. Elif ERDEM

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

الْمُؤْمِنُ مِرْآةُ الْمُؤْمِنِ

Ebû Hureyre (r.a.)'den nakledildiğine göre Rasûlüllah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:
"Mümin müminin aynasıdır…"

(Ebû Dâvûd, Edeb, 49.)

Soğuk Aynalar[29]

Yorgundu. Çalışmaktan değildi yorgunluğu. Aramaktandı. Sonra bulamamaktan. Sonra meraktan, hırstan… Sonra bitkinlikten, sonra bezginlikten, sonra… Kendisinden yorulmuştu aslında. Ardı arkası kesilmeyen sorularından, bulamadığı cevaplarından… Bilmek istiyordu kendisini öyle yalın, öyle gerçek, öyle olduğu gibi. Görmek istiyordu ayan beyan içindekileri, dışındakileri, fazlasıyla eksiğini. Yüzleşmekti aslında derdi kendisiyle, içindeki beniyle, görmek istiyordu kendisini. Buydu bunca çabanın sebebi.

Kendisine yakınlaşmak ister insan bazen, usulca yanına yaklaşıp elini omzuna koymak ister. Uzun zamandır görmediği kadim bir dostla karşılaşmışçasına gözlerinin içine bakıp başkalarından sakladıklarını görmek ister. Gündüz saklanan yaraları karanlığa sığınıp sarmak ister. Kimse duymasın diye söyleyemediklerini herkes sustuğunda dinlemek ister. Farkında olmadan kendisinin üstüne kapattığı onlarca kapıyı açmak, paslı kilitleri kırmak ister. Elinde bir fener, nefsinin dehlizlerinde gezinip en ücra köşelerini aydınlatmak, aydınlanmak ister. Bazen kendisini bile utandıran taraflarını, kendisine yakıştıramadıklarını, nasıl söylemişim nasıl yapmışım dediklerini, kendisine bile itiraf etmekten çekindiklerini bir bir dinlemek ister. Kendi gözleriyle kendisine bakmak ve neyle karşılaşacağını bilemese de bu belirsizlik onu tedirgin etse de mutlaka “görmek” ister.

- Kendini görmek midir muradın?
- Evet!
- Kibrinin azameti korkutmaz mı seni, nefsinle yüzleşebilir misin?
- Kırdım bütün putlarımı, istemekten yoruldum, haydi göreyim kendimi.
- Suya bak!
- Baktım, halka halka büyüdü, dalgalandı bütün sular.
- İmajın, tarzın bir fikir vermedi mi? Çizdiğin profil yansıtır belki seni.
- Aradığım hakikat!
- Kendi hakikatini kardeşinde izle der Nebî (s). Kardeşin aynandır, onda seyret kendini!

Kardeşime çevirdim yüzümü, aydınlandı aynalar… Madem aynasıydı müminin mümin, uzun uzun baktım, onda gördüm kendimi. Suretim değildi sadece yansıyan; hakikatimdi. Oysa ben her baktığımda, başka bir ben görürdüm içimde. Bazen kendimden daha küçüktür gördüğüm, bazense bir

deve dönüşmüştür. Ancak her daim temizdir benim içim; içim dışım birdir. Hatalarımı yok sayar, kusurlarıma yokmuş gibi davranırım. Hastalıklarımı iyileşmiş sayarım. Başkalarına olmadığı kadar iyi davranırım kendime. Azımı çok sayarım; boşumu dolu. Görmezden geldiğim olur bazen; göz yumduğum da gözümde büyüttüğüm de doğru. Kendi gözlerimle kendime baktığımda gördüğüm ben değilimdir aslında. O yüzden kardeşimin gözüyle bakıp onun aynasında seyrederim kendimi. Ferasetli bir bakışla kardeşim yakalar beni. Yansıtmamaya çalıştığım ne varsa işte ordadır, onda izlerim kendimi. Allah'ın nuruyla bakan basiretli bir kalpten ne gizlenebilir ki?

Biz müminler, birbirimize yansıyanız. Ne güzel söylemiş Peygamberimiz, birbirimizin aynasıyız. (Ebû Dâvûd, Edeb, 49.) O yüzden benzeriz birbirimize, birbirimizi tamamlarız. Bize gizli olan kardeşimize ayandır. Onun görmediği görüp bilmediği ise benim aynama yansıyandır. Bu yüzden Hz. Ömer kusurlarını öğrenmek için Selman-ı Farisi'nin kapısını çalmıştır. Bu yüzden Sevgili Peygamberimiz Ebû Zer'deki cahiliye izlerine işaret edip onun karanlık yanlarını aydınlatmıştır. Aynası Nebî olduğundan Peygamber dostu Ebu Bekir (r.a.)'in yüzü o kadar aydınlıktır. Ömer (r.a.)'in aynasına adalet, Osman (r.a.)'ınkine hayâ, Ali (r.a.)'ninkine ise cesaret yansır. Hepsinin yüzü Peygamber'e dönük olduğundan o devirde aynalar o kadar parlaktır.

Yüzümüz kime dönük şimdi, neden parlamıyor aynalar? Aynalar mı paslandı suretler mi karardı, neden sustu bütün yansımalar? Aynam susarsa ben konuşamam, o paslanırsa ben parlayamam. Onda görürüm kendimi, onunla bilirim hakikatimi. Ben onunla varım. Onunla birim, bütünüm. Yarası yaramdır kardeşimin, eksiği eksiğim. Kendimi düzeltmeden ona eğri diyemem. Bilirim ki ondaki eksiklik bendeki fazlalıktandır. Onun yanlışını düzeltmeden ondan şikayet edemem. Onun acısını dindirmeden halime şükredemem. Kardeşimde gördüğüm kendi vicdanımdır, benim insanlığımdır. Ben onun kadar müminken o benim kadar Müslümandır. Kendimde olmayanı onda arayıp da onu incitemem. Kardeşiz biz. Ayrı bedenlerde gezsek de birdir ruhumuz. Aynamız kırılırsa eğer ne asıl kalır ne suret, paramparça oluruz. Bu yüzden aynamıza yansıyan her hüzünden her acıdan yine biz sorumluyuz. Aynaları kırmadan hakikati yansıtmak, birbirimize hem ayna hem kardeş olmak bizim sorumluluğumuz. Kendimizi değil sadece kardeşimizi de bütün bir ümmetin hali pür melalini de ancak aynamızda görürüz.

Tutalım aynamızı kardeşlerimize. Neler yansır görelim. Hüzünler, umutlar, çabalar, dualar, bahaneler, hesaplar, kaygılar, kavgalar nasıl görünür aynalarda?

Hayatımızın anlamı, yaşam gayelerimiz, gönlümüzdeki türlü sevdalar, söz geçiremediklerimiz, gündemlerimiz nasıl yansır aynalara?

Mümin beldeler ne haldedir, mabetlerimizin aksi nasıldır aynalarda?

Tutalım aynamızı ümmetin çocuklarına. Peki neden buğulanmıyor, bu kadar soğuk aynalar?

---

[29]. Rukiye Aydoğdu DEMİR

عَنْ سَهْلٍ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

أَنَا وَكَافِلُ الْيَتِيمِ فِى الْجَنَّةِ هَكَذَا. وَأَشَارَ بِالسَّبَّابَةِ وَالْوُسْطَى ،

وَفَرَّجَ بَيْنَهُمَا شَيْئًا

Sehl b. Sa'd (r.a.)'dan nakledildiğine göre;
"Allah Rasulü (s.a.s.), 'Ben ve yetime kol kanat geren kimse cennette böyle (yan yana) olacağız.' buyurdu ve aralarını hafifçe ayırarak işaret parmağıyla orta parmağını gösterdi."

(Buhârî, Talak, 25.)

Peygamber’in Yetimleri[30]

Çölün tam ortasında, göğün en tepe noktasına geldiğinde güneş, en çok onların içini kavururdu çöl sıcağı. Gece olup, karanlık aynı çölü bağrına bastığında, soğuk çöl rüzgârları en çok onları savururdu. Kimi bir savaştan arta kalandı, kimiyse hastalıktan. Çoğu, bitmek bilmeyen kan davalarında kaybetmişti biricik babasını. Bazısı, bakımsızlık ve fakirliğe kurban vermişti tutunacak en sağlam dalını. Babasız kaldıklarından beri isimlerini unuttular, onlara bundan böyle “yetim” dendi. Yetim, yani “yalnız”, yani “tek başına.” Lügatler yalnızlıkla, muhtaçlıkla, geride kalmakla birlikte andı onların adını. (İbn Manzur, Lisanü’l-Arab, XII, 645-646.) Yalnız lügatler mi? Adları ağır sözlerle birlikte anıldı yıllar yılı, bedenleri en ağır işlerde kullanıldı. Küçücük yürekleri, kibirli bakışlar altında ezildi. Malları talan, haklarıysa gasp edildi. Kendi babalarının mallarına varis olmaları engellendi. Enes, Abdullah, Beşir, Sehl, Süheyl ve diğerleri… Şimdi onların her biri Peygamber’in yetimleriydi. Bakışları Peygamber’in bakışlarına kenetlenmiş, onun mübarek ağzından çıkacak sözlere dikkat kesilmişlerdi. Öyle ki söylenecek olan onlarla ilgiliydi. Yetimlerin Peygamber’i, mübarek iki parmağını kaldırdı, bu defa kime, neyi müjdeleyecekti? Belli ki parmakları, cennete giden yola işaret edecekti:

“Ben ve yetime kol kanat geren kimse cennette böyle (yan yana) *olacağız.’ buyurdu. Nebî, aralarını hafifçe ayırarak işaret parmağıyla orta parmağını gösterdi.”* (Buhârî, Talak, 25.)

Kanadı kırık yetimlere kol kanat gereni, onların yaralarına merhem olanı, gözlerindeki yaşı sileni cennetle müjdeliyordu Nebî. Kimsesizlerin kimsesi olanlara, gönlünde gariplere yer verenlere, yetim Peygamber cennette, yanı başında yer ayırıyordu. Zira o, yetimliğin, bir yanı eksik, bir tarafı yarım yaşamanın ne demek olduğunu herkesten iyi bilirdi. Rabbinin kendisini yetim bulup barındırdığı gibi (Duha, 93/6.), inananların da hanelerinde yetimlere yer açmalarını öğütlüyordu: *“Müslümanlar arasında en hayırlı ev, içinde kendisine iyi davranılan bir yetimin bulunduğu evdir. Müslümanlar arasında en kötü ev ise içinde kendisine kötü davranılan bir yetimin bulunduğu evdir.”* (İbn Mace, Edeb, 6.)

Saadet asrında, haneler içinde Peygamber'in hanesi, yetimlerin en çok huzur buldukları yerdi. Kanadı kırık yavrular için Peygamber'in kanatları altında yer bulmak ne yüce bir saadetti! Öyle ki Allah Rasulü, kendi Fatıma'sı ihtiyaçları için babasının kapısını çaldığında, Bedir'in yetimlerinin daha öncelikli olduğunu söylemişti. (Ebu Davud, Harac, 19-20.)

Yuva sıcaklığını hane-i saadette bulan yetimlerden biri Enes (r.a.)'ti. Babasız kaldıktan sonra Medine'de annesi ile birlikte yaşayan küçük Enes, Allah Rasulü'nün hizmetine verilmiş, on yıl onun yanında bulunmuştu. Allah Rasulü, "Yavrucuğum", (Müslim, Âdab, 31.) "Enescik" (Ebu Davud, Edeb, 1.) diye seslendiği Enes'e bir kez olsun "öf!" bile dememiş ve herhangi bir şey için onu asla azarlamamıştı. (Müslim, Fedail, 51.)

Sevgili Peygamberimiz, ashabından savaşlarda şehit düşenlerin yetimleriyle de yakından ilgilenmişti. Allah Rasulü'nün amcasının oğlu Cafer b. Ebu Talib, Mute'de şehit düştüğünde, ardında boynu bükük üç yetim bırakmıştı. Onlardan biri olan Abdullah b. Cafer, babasının şehadetiyle, kuş yavruları gibi kalakaldıklarını, Allah Rasulü'nün kendilerine sahip çıktığını, üzerlerindeki matem havasından kurtulmaları için onların evlerine gelerek perişan hâldeki kardeşleriyle beraber kendisini tıraş ettirdiğini, yıllar sonra tatlı bir anı olarak yâd etmişti. (Nesaî, Zinet, 57; Ebu Davud, Tereccül, 13.)

Babasını Uhud Savaşı'nda kaybeden gözü yaşlı Beşir'i de Allah Rasulü teselli etmiş, ona "Ben senin baban olayım, Âişe de annen olsun istemez misin?" diyerek bu mahzun yavrunun gönlünü en güzel şekilde almayı başarmıştı. (İbn Hacer, İsabe, I, 302.) Babasının yerine Allah Rasulü'nü koyan Beşir, artık Medine'de bulunan tüm çocukların olmayı arzu ettikleri bir yerdeydi.

Enesler, Abdullahlar, Beşirler… Her biri saadet asrında ayın etrafını çevreleyen hale misali Allah Rasulü'nün etrafında kendilerine yer edinmişlerdi. Her biri Allah Rasulü'nün engin merhametinden nasiplenmiş, Peygamber'in (s.a.s.) yetimleri olma saadetine ermişlerdi. Bugün de şefkat dolu bir bakışın hasretini çeken, kuytularda anılmayı bekleyen, çaresizliğin belini büktüğü yetimler var ve onların her biri inananlara Hz. Peygamber'in (s.a.s.) emaneti… Yetime şefkat, imanın üzerimize yüklediği bir kulluk, bir ümmet görevi. Ancak bugün perdelenmiş gözlerimizle onları göremez, kaskatı kesilmiş yüreklerimizle onların acısını hissedemez olduk. Kibirden başımızı indiremediğimiz için yetimlerin gözyaşlarını silemez olduk, onlarla aynı dünyada yaşadığımızı unuttuk. Nefsimiz sarp yokuşlarda kaldı

da onları aşamaz olduk. (Beled, 90/12-14.) Dünyalıklarla doldurduğumuz yüreğimizde yetime, yoksula, kimsesize yer bırakmadık, kimseye acıyamaz olduk. Göz pınarlarımızı kuruttuk, kimse için ağlayamaz olduk. Oysa katı kalpliliğin şifasının yetim başı okşamak olduğunu haber vermişti Nebî. (İbn Hanbel, II, 387.) Şefkatle yetimin başını okşayana ellerinin değdiği saç teli sayısınca mükâfat verileceğini müjdelemişti. (İbn Hanbel, V, 250.) Yetime kol kanat gerenle cennette komşu olacağını haber vermişti. (Buhârî, Talak, 25.) Sevgili Peygamberimizin yetimleri onun yanı başındaydı. Ve bizler, yetimlerimize yakınlığımız kadar yakınız Rasul-i Ekrem'e. Peki, bizim yetimlerimiz nerede?

---

[30]. Rukiye Aydoğdu DEMİR

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو يَبْلُغُ بِهِ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ :

الرَّاحِمُونَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمَنُ ارْحَمُوا أَهْلَ الأَرْضِ يَرْحَمْكُمْ مَنْ

فِي السَّمَاءِ .

Abdullah b. Amr (r.a.)'dan nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:
"Merhamet edene Rahman da merhamet eder. Siz yerdekilere merhamet edin ki, göktekiler de size merhamet etsin."

(Ebu Davud, Edeb, 58.)

Gökyüzü ve Merhamet[31]

Kuş sesleriyle uyanırken biz kendi dünyamıza, her şey olağan bir şekilde yolunda giderken, keyfimize diyecek yokken, kendimizi şımartırken, kendimize yatırım yaparken, kendi(liği)mizi muhkem kaleler hâline getirip sadece onun içinde yaşarken, yaşam kalitemizi yükseltip konforumuza konfor katarken, zevkimizi inceltirken, inceliğimizle övünürken, güneş sayısız kez tüm bunların üzerine doğup batarken, çocuklar sessiz sedasız dünyamızı terk etti… Üstelik kimseye hissettirmeden yaptılar bunu. Vicdanlarımızı rahatsız etmemek için ayaklarının ucuna basarak, içimizde uyuttuğumuz duygularımızı uyandırmadan, usulca gidiverdiler. Ve dünyamızdan ayrılan her bir çocukla birlikte, yerle göğü birleştiren milyonlarca görünmez ipten bir tanesi görünmez bir makasla kesiliverdi. Yerle göğü birleştiren iplerin geri kalanı, çocuklarının cansız bedenini kucaklarında taşıyan annelerle birlikte bizi terk etti. Bir kısmı çocuklarıyla birlikte karanlık suların derinliklerine doğru yol alan babalarla birlikte bizi terk etti. Bir kısmı çocuklarla anne babaları arasına dikenli teller çekildiğinde bizi terk etti. Bir kısmı kucağında çocuğuyla birlikte yeryüzünden kovulan, koskoca gezegende kendisine sığınacak bir yer bulamayan babaların gözyaşlarıyla bizi terk etti. Bir kısmı henüz annesinin karnındaki minik bir bebeğin minik bedenine dünyamıza ait bir kurşunun isabet etmesiyle bizi terk etti. Bir kısmı sahilde oynayan çocukların üzerine bombalar yağmaya başlayınca bizi terk etti. Bir kısmı dünyamızın kıyılarına çocuklar vurmaya başlayınca bizi terk etti…

Hâsılı göklerden yeryüzüne uzanan sayısız görünmez ip bir anda görünmez bir makasla kesildi ve yağmurlar dindi. Öyle susuz öyle kurak kalakaldı topraklarımız. Rahmet damlaları yeryüzünde kirleneceklerini düşünmüş olacaklar ki, yağmaktan vazgeçtiler üzerimize. Sadece yağmur mu? Göklerle irtibatımızı kestiğimizden beridir yüreklerimiz çorak topraktan daha çelimsiz hale geldi, hiçbir canlıya yer kalmadı üzerinde. Oysa Peygamber (s.a.s.) bu duruma düşmememiz için tüm samimiyetiyle uyarmıştı bizi. Yeryüzündeki rahmeti muhafaza etmediğimizde, yüreğimizi merhametle yeşertmediğimizde, yağmurların bize küseceğini, bereketin bizi terk edeceğini, Rabbimizin rahmetini bizden esirgeyeceğini haber vermişti. Ateşe giden pervaneler gibi üşüşmüştük ateşin etrafına da o bizi tutup engellemişti. Göklere kapılarımızı açmamızı, göklerle irtibatımızı

koparmamamızı istemiş ve bu şekilde Rahman'ın rahmetine nail olabileceğimize işaret etmişti: *"Merhamet edene Rahman da merhamet eder. Siz yerdekilere merhamet edin ki, göktekiler de size merhamet etsin."* (Ebu Davud, Edeb, 58)

Yerdekilere rahmet ettikçe göğün rahmetinden nasiplenebileceğimizi söylemişti Nebî (s.a.s.) ancak dünyamız o kadar kirliydi ki onun tertemiz sözlerini hayatımıza dâhil edemedik. Merhamet diyordu Nebî (s.a.s.), acıları tatlandırmaktan bahsediyordu, biz acıları yarıştırmayı tercih ettik. Şefkat diyordu Nebî (s.a.s.), can taşıyan her bir varlığa cinsi, kimliği, rengi ne olursa olsun yürekte yer açmaktan bahsediyordu, biz şefkati yalnız biz ve bize benzeyenler için hissetmeyi tercih ettik. Merhamette seçici davranıp sadece bize benzeyenin acısını işittik, başkalarının acısına sağır kalmayı seçtik. Ateşin sadece düştüğü yeri yakması sevindirdi bizi, yanan haneleri söndürmeye gayret etmedik. Düşene el uzatmaktan, başkalarının yarasını sarmaktan çekindik. Kendimizi ötekinin yerine koymayı, ona kendimizmiş gibi bakmayı ve onda kendimizi görmeyi hiç denemedik. Neticede kendimize hapsolduk kaldık. Oysa biz biraz da başkaları ile biz olabiliriz. Kendimiz olabilmek ancak kendimizi aşıp başkalarının dünyasına dâhil olmakla mümkün. O zaman kendimizi yüceltebilir, yüce bir gönle sahip olabiliriz. O zaman ayaklarımız yerden kesilir ve göklerin kapısını aralayabiliriz. Rahman'ın rahmetinden o zaman ümitvar olabiliriz.

- Ne zaman?

- Merhametin sıcaklığını içimizde, başkalarının sorumluluğunu da omuzlarımızda hissettiğimiz zaman.

- Merhametli olmak için onu kalbimizde hissetmek yetmez mi?

- Hayır tabii ki! Merhamet kalbe hapsedilemez.

- Kim söylüyor bunu?

- Kalbin türlü hâllerini, hastalıklarını ve dahi şifasını yazan âlim, kalplerin kâşifi, Gazali.

- Ne diyor peki?

- Merhametli olmak için merhamet duymak, acımak yetmez der Gazali, kalbinde ılıklığını sırtında yükünü hissetmeli insan. İhtiyacını karşılamalı âcizin, yoksulun, mazlumun. Üstelik kendisini rahatlatmak, vicdanını susturmak, acımanın verdiği elemden kendisini kurtarmak için de yapmamalı bunu; muhtacı, çaresizi rahata kavuşturmak olmalı amacı. O zaman kemale erer merhameti.

Hayır, Gazali zorlaştırmamış, elinde merhamet lambasıyla şehrin bütün sokaklarını gezerek bütün bir şehri aydınlatması kolay değildir insanın. Ancak aydınlanmaya değmez mi? Zordur merhamet etmek, rahatını kaçırır insanın. Gözlerinde yaşlar birikir, boğazı düğümlenir. Merhamet, kişinin başkasının yerine kendisini koyabilmesini gerektirir ve bu bazen insana omuzlarına tonlarca ağırlık koymasından daha zor gelir. Eğer *"Allah'ın doyurmadığını biz mi doyuracağız?"* (Yasin, 36/47) diyenlerdenseniz işiniz çok daha zor demektir. Zira 'insan' olabilmek zordur. İnsanlığımızdan merhameti çıkardığımızda ise bizden, yeryüzünün en şerefli varlığından geriye seyyar bir suç makinesi, ayaklı bir şiddet ve terör aleti kalır. Acımasızlığı ve saldırganlığı ile hayvanları ürkütür o zaman insan. Merhametli olduğunu zannetse de sadece bir avuntudur onunki. Merhametli olduğunu düşünerek merhametli olunmaz; acıyarak acılara son verilmez. Merhameti bir lütuf gibi sunarak, başkalarının yüzüne hayasızca çarparak da merhametli olunmaz. Ekranların karşısında merhameti kabarıp kabarıp kılını kıpırdatmamak da insanı merhamet sahibi yapmaz. Yorulur sadece, merhamet yorgunluğundan bitap hâle gelir ama sadra şifa olmaz. Yalnızca aynı mahalleyi paylaştığı kimselere değil bütün bir gökkubbeyi paylaştığı varlıklara şefkat gösterebildiğinde şefkatli olabilir ancak insan. O zaman göklerle yerin irtibatının kesilmediğini fark eder. Gökyüzünden yeryüzüne indirilen engin rahmeti o zaman hisseder. Elleri yağmurla ıslanır o zaman…

---

[31]. Rukiye Aydoğdu DEMİR

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ

مِنَ النَّاسِ مَفَاتِيحَ لِلْخَيْرِ مَغَالِيقَ لِلشَّرِّ وَإِنَّ مِنَ النَّاسِ مَفَاتِيحَ

لِلشَّرِّ مَغَالِيقَ لِلْخَيْرِ فَطُوبَى لِمَنْ جَعَلَ اللهُ مَفَاتِيحَ الْخَيْرِ عَلَى يَدَيْهِ

وَوَيْلٌ لِمَنْ جَعَلَ اللهُ مَفَاتِيحَ الشَّرِّ عَلَى يَدَيْهِ

Enes b. Mâlik (r.a.)'ten rivayet edildiğine göre, Rasûlüllah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "İnsanlardan öyleleri var ki, hayrın (önünü açan) anahtarları gibidir ve şerrin de (önünde duran, ona mâni olan) sürgüleri gibidir. Kimisi de şerrin anahtarı ve hayrın sürgüsü gibidir. Yüce Allah'ın, hayrın anahtarlarını ellerine verdiği o kimselere ne mutlu! Ve ne yazık Yüce Allah'ın şerrin anahtarlarını ellerine verdiği o kimselere!"

(İbn Mâce, Sünne, 19.)

Hayra Anahtar,
Şerre Kilit[32]

Sayısız kapı var önümüzde… Kimi açılmayı bekliyor hasretle, kimi ise hiç açılmamış olmayı diliyor. Sayısız kapı var önümüzde… Her biri yeni kapılara gebe… Sayısız kapı var önümüzde… Hayır! Anahtarları dipsiz kuyulara atılmamış, anahtarları elimizde…

- Ellerimizde anahtarlar mı var?
- Evet!
- Kim söylüyor bunu?
- Peygamber!
- Hangisi?
- Hayru'l-Beşer, insanların en hayırlısı, Son Peygamber!
- Ne diyor peki?

> - Enes b. Mâlik (r.a.)'ten rivayet edildiğine göre, Rasûlüllah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:
>
> - *İnsanlardan öyleleri var ki, hayrın* (önünü açan) *anahtarları gibidir ve şerrin de* (önünde duran, ona mâni olan) *sürgüleri gibidir. Kimisi de şerrin anahtarı ve hayrın sürgüsü gibidir. Yüce Allah'ın, hayrın anahtarlarını ellerine verdiği o kimselere ne mutlu! Ve ne yazık Yüce Allah'ın şerrin anahtarlarını ellerine verdiği o kimselere!"* (İbn Mâce, Sünne, 19.)

Eliyle işaret ediyor bir bir. Şu hayır kapısıdır, şunun tamamı hayırdır, şunda ise hiç hayır yoktur. En hayırlı olanı da haber veriyor, en şerli olanı da. Şerrinden en çok sakınılması gerekeni de bildiriyor, şerrinden Allah'a sığınılması gerekeni de. Bazen insanların en hayırlılarını haber veriyor, bazen ise amellerin. Hayır görünen şerri de bildiriyor çok sevdiği ümmetine, şer sanılan hayrı da. Büyük bir dikkatle, özenle, hiçbir ayrıntıyı atlamadan, en az bir annenin yavrusuna olan şefkati kadar şefkat göstererek, usanmadan, açılacak kapıları da gösteriyor, kilit vurulacak olanları da.

Hayrın anahtarlarını ellerine alıp da hayır kapılarını üşenmeden, çekinmeden, nasıl olur, ne denir demeden, bu davranışıyla sadece Rabbinin hoşnutluğunu dileyerek açanları, insanların en hayırlılarını işaret ediyor Nebî. Hanımlarına karşı en iyi şekilde davrananları (İbn Mâce, Nikâh, 50.),

kimseyi incitmeden borç verenleri (İbn Mâce, Ticaret, 62.), Kur'an öğrenen ve öğretenleri (İbn Mâce, Sünnet, 16), ömrü uzun, ameli güzel olanları (Tirmizi, Zühd, 22.), güzel ahlak sahiplerini (Buhârî, Edeb, 39.), hayrı umulan ve şerrinden emin olunanları (Tirmizi, Fiten, 76.) "insanların en hayırlıları" arasında sayıyor. Hayânın sırf hayır olduğunu (Müslim, Îmân, 61.), yumuşak huylu (rıfk sahibi) kimselerin hayırdan nasibini aldıklarını (Tirmizî, Birr, 67.), hayır konuşmamaktansa susmanın daha iyi olduğunu (Müslim, İman, 74), ölümün dahi hayırlı olanının dilenmesi gerektiğini (Buhârî, Merdâ, 19.) bildiriyor. Arkadaşın en hayırlısının arkadaşına faydası dokunan, komşunun en hayırlısının ise komşusuna iyi davranan olduğunu söylüyor. (Tirmizi, Birr, 28.) Eşine huzur veren kadının (Nesaî, Nikah, 14.), el emeğiyle elde edilen kazancın (Ahmed b. Hanbel, II/334.), borcunu güzel bir şekilde ödeyen tüccarın (Ahmed b. Hanbel, II/19.) "hayırlı" olma vasfını kazandığını bildiriyor. Aslında o, her insanı kendisine en yakın olan hayır kapısına yönlendiriyor, o kapıya yaklaştırıyor. Elindeki hayrın anahtarını hatırlatarak bir an evvel o kapıyı açması için onu teşvik ediyor.

- Ellerimizde anahtarlar mı olduğunu söyledi Nebî?
- Evet!
- Kapılar neden bu kadar uzakta peki?
- Kapılar önünde, onlardan kaçan sensin!

Hayrın sayısız kapısı önümüzde, onların anahtarları ise elimizde. Buna rağmen bunca kötülük nerden geliyor? Kapıları açmayı erteledikçe, bazılarını açmayı gözümüzde büyütüp bazlarını küçümsedikçe, açtığımızın sadece bir kapı değil koca bir çığır olduğunu fark edemedikçe, örümcek ağlarına mahkum olacak hayır kapıları. Üzerine kilit vurmayı düşünmediğimiz, gündemimize almadığımız, elbet bir başkası kapatır dediğimiz her kötülük kapısı ise farkında olmadan ve hızla dünyamızı kirletmeye devam edecek.

Bunca kötülük de nerden çıktı biz mutlu mesut yaşarken dediğimiz her kötülük, engel olmadığımız bir kötüden sadır olsa gerek! Ya da ihmal ettiğimiz bir iyilikten! Peki neden iyiler bu kadar ihmalkâr iken, kötüler bu derece çalışkan? Neden iyiler bu kadar kırılgan iken kötüler bu kadar sağlam? Neden iyilik nadide nazlı bir çiçekken bu bahçede, kötülük zehirli, arsız bir sarmaşık? Şer şerri doğuruyor çünkü, şer çoğalmaya meyyal. Her kötülük diğerini cesaretlendirirken ve bütün kötüler birlikte hareket etmeye bu kadar hevesliyken iyiliğin boynu bükük kalıyor. İyiliğin boynu bükük gönlü kırık olduğu zamanları yaşıyoruz; ahir zamanda iyi olmak zor zira.

İyiliğin kendisinin değil resminin paylaşıldığı zor zamanlara tanıklık ediyor insanlık. İnsanlar iyilik namına heybelerine doldurdukları her bir şeyi pervasızca ortalığa dökmekten büyük zevk duyuyorlar. Oysa iyilik sadece yapılır, ifşa edilmez. Üzerinde konuşuldukça değerinden bir şeyler kaybettiğine, masumiyetini yitirdiğine inanılır. İyi niyet şeffaf bir tül gibi her iyiliğin üzerini kaplamıştır ve iyi niyetle yapılmayan her iyilik üzerinde siyah bir leke kalır. Rengi beyazdır iyiliğin, tabiatı itibariyle hiçbir lekeyi kaldıramaz. Lekelendiğinde ise kötülükten bir farkı kalmaz. Sonra karışır iyi ve kötü, hayır ve şer. Her bir iyinin yerine kötülük ikame edilir. Böyle zamanlarda kendine sormalıdır kişi "Kendini iyi hissedip hissetmediğini". Zira iyi olmadan, kendini iyi hissetmeden iyilik yapılmaz. İyi olunmadan hayra anahtar, şerre kilit olunmaz.

Sayısız kapı var önümüzde…

Hangi kapısından girelim cennete?

---

[32]. Rukiye Aydoğdu DEMİR

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ...

Ebû Hüreyre (r.a.)'nin rivayet ettiğine göre, Allah Rasûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:
"Her kim Allah'a ve âhiret gününe inanıyorsa,
ya hayır konuşsun yahut sussun."

(Buhârî, Rikâk, 23; Müslim, Îmân, 74.)

Söz Mü
Sükut Mu?[33]

Her biri birer canlı aslında. Ayak seslerini işitmemiz ondan bazılarının. Bazılarının soğukluğunu içimizde hissetmemiz ondan. Her biri birer canlı aslında. Yapan, yıkan, onaran, yaralayan, yara saran… Yeri geldiğinde savaşı, yeri geldiğinde başı kesen… İçimize atılan, içimizde büyüyen, içimize dert olan… Evet, kelimelerin de ruhu var, sözler yaşıyor aramızda; kimi can çekişiyor, kiminin tabutu omuzlarımızda…

Kendi ruhundan üfler insan sözlerine, bu yüzden ait olduğu ruh kadar yücedir sözler, kimi ulvî kimi süflîdir. Bu yüzden Allah kelamı bu kadar eşsizken Peygamber kelamı bu kadar vecizdir. Ruhun sesidir sözler, bu yüzden yüce sözler ancak yüce ruhlardan işitilir.

- Nasıl yücelir ki söz, ruhun sesi nasıl güzelleşir, bağırarak mı?
- Hayır!
- Sürekli konuşarak mı?
- Hayır!
- Söze yalan katarak mı güzelleşir ruhun sesi, sürekli başkaları hakkında konuşarak mı yoksa her işittiğini aktararak mı?
- Ah bir susabilsen işiteceksin, kulak ver sözlerin yücesine bak ne diyor Peygamber?
- Hangisi?
- Kendisine sözün özü verilen, cevamiu'l-kelim olan (Müslim, Mesâcid, 5.), Son Nebî (s.a.s.) buyurdu ki:

"Her kim Allah'a ve âhiret gününe inanıyorsa, ya hayır konuşsun yahut sussun." (Buhârî, Rikâk, 23; Müslim, Îmân, 74.)

Konuşmanın da bir ritmi olduğunu söylüyor Nebî, söz ve sükûtun dengesinden bahsediyor. Bu denge kurulduğunda sözdeki notalar yerli yerine oturuyor ve melodi ritmini buluyor. O zaman laf kalabalığından yükselen kuru gürültüden ibaret olmuyor konuşmalarımız, o zaman hoş bir seda kalıyor gök kubbemizde. O zaman ruhumuzun yüceliği sözümüze yansıyor. Ruhumuzun derinliği kadar derinleşiyor sözlerimiz, doluluğu kadar doluyor, inceliği kadar inceliyor.

Öyle ki kendisine sözün özü lütfedilen ve sözün en özlü hallerini zarafetle nakledebilen Nebî (s) konuştuğu zaman, kâinat susuyor. Ashabı onu dinlerken adeta başlarının üstündeki kuşları ürkütmekten çekiniyor. O konuşuyor, hak ve hakikate dair söz sayfalarındaki boşluklar bir bir doluyor. O konuşuyor, şairlerin, ediplerin övüncü olan mısralar yalın kalıyor. O konuşuyor iyilik ve güzelliğe dair söylenecek yeni sözlere ilham oluyor.

Allah Rasûlü konuştuğu zaman herkes kendi kabınca nasiplenirdi onun ikramından. Onun söz bahçesinden herkes kendi nasibince bir şeyler devşirirdi. Onun her bir sözü ile karanlığın bir yönü aydınlanırdı, şehirler üzerindeki kara bulutlar dağılırdı o konuştuğu zaman. İşitildiği her çağda muhataplarının üzerinde hoş bir koku bırakırdı onun sözleri. Sadeliği ile dinleyenleri büyülerdi; hikmetinin yanında zarafeti ile de muhataplarını etkilerdi. Onun sözlerinde tevazunun yüceliği hissedilirdi. Bazen susarak en etkili sözleri söylerdi, onun tek bir susuşu kelimelere sığmayan nice mesajlar verirdi. Konuşması hayır olduğu gibi sükûtu da hayırdı onun, sözleri boş olmadığı gibi susması da çok şey ifade ederdi. Onun sükûtundan ashabı neler öğrenmişti. Ka'b b. Malik'e susarak neler söylemiş, ne dersler vermişti. Söz ve sükûtun muhteşem dengesi onun şahsında bir araya gelmişti. Sadece sözün değil sükûtun da bir değerinin olduğunu, sözü de sükûtu da yerli yerinde kullanmak gerektiğini öğretmişti Nebî (s.a.s.).

Buna göre her bir değerli susuş aslında bir Peygamber tavsiyesi. Eğer ağzımızdan şer çıkacaksa, sözlerimiz işiteni incitecekse, yaralayacaksa, karalayacaksa susmak daha hayırlı. Hayra dair bir söz dökülmeyecekse dudaklarımızdan, ağzımızdan çıkanlar kalbimizde kirli tortular bırakacaksa ve bir zaman sonra sırf bu yüzden kalbimiz kaskatı kesilecekse susmak daha hayırlı. Sözlerimiz ağzımızda iğrenç bir tat bırakacaksa, her bir sözümüz bir basamak olup bizi cehenneme bir adım daha yaklaştıracaksa, konuştukça bakırdan tırnaklarımız uzayacaksa, susmak daha hayırlı. Ağzımızdan çıkan her bir kelime ile yalandan iftiradan köprüler inşa edeceksek, sözlerimiz kini nefreti besleyecekse, susmak daha hayırlı. Her bir sözümüz ruz-i mahşerde ete kemiğe bürünüp karşımıza dikildiğinde, hiç birini görmeye cesaret edemeyeceksek, gözlerimizi kaçıracaksak sözlerimizden ve o anda 'keşke toprak olsaydım' diyeceksek susmak daha hayırlı. Her söylediğimizi görmeye, her bir sözümüzle yüzleşmeye tahammül gösteremeyeceksek, ağzımızdan çıkan her bir söz bize söylendiğinde onları dinlemeye takat yetiremeyeceksek, susmak daha hayırlı. Kendi sözlerimizden kaçmak isteyeceksek bunca laf kalabalığı

niye? Neyin muhabbetini ediyoruz? Dudaklarımızla kendi kuyumuzu kazmak mı niyetimiz? Kendi sözlerimizle kendimizi esaret altına alıyoruz farkında olmadan. Kırmak lazım zincirleri o vakit, kurtulmalıyız söz esaretinden! Bize düşen değerli bir sükut yahut hayrı söylemek! Ancak bu sanıldığı kadar kolay değil. Zira incelmeden ince, doğrulmadan doğru konuşamaz insan. Hayırsızken de hayır dökülemez dudaklarından. Hayırla aramızdaki mesafe bu kadar artmışken nasıl hayır konuşsun dilimiz? Halimiz nefret ettirirken nasıl müjdelesin kâlimiz? Hayra dair konuşabilmesi için yeterince hayrı olmalı insanın. Öyle ya içinde ne varsa dışına da o sızar küpün!

Bize ait olan her bir kelime ve dahi her bir harf ağzımızdan çıktığı andan itibaren bir 'biz' inşa etmeye başlar. Ve aslında biz nasılsak ona göre kelimeler dökülür ağzımızdan. Derinliğimiz kadar, bilgeliğimiz kadar, inancımız kadar. Manayla, hakla, hakikatle ilişkimiz kadar. Bu yüzden manasını yitirmiş her bir söz uzaklaştırıyor bizi kendimizden. Hakikat kaybı, mana yoksunluğu kelimeler kadar bizim de içimizi boşaltıyor. Yalan, gıybet, iftira kimyamızı bozuyor. Şahsiyetimiz, insaniyetimiz, inancımız yara alıyor ve kırk yamaya dönmüş bir şahsiyetten de hayır gelmiyor. Çöp yığınları gibi söz yığınları birikiyor etrafımızda. İnsanlar bize kulak kesildiğinde hayır namına tek bir esaslı söz bulamıyoruz konuşacak. Müminden beklenen sözler söyleyemiyoruz söz sırası bize geldiğinde. Ceplerimizi yokladığımızda yıllar yılı biriktirdiğimiz malayani kırıntılarıyla karşılaşıyoruz. İdrakimize giydirdiğimiz gömlekleri yırtıp da hakikate dair tek kelime edemiyoruz. Herkesin kapıldığı o sele mümin olarak biz de kapılıp onca gürültünün içinde sesimizi duyuramıyoruz. Günübirlik telaşların ortasında bizden, bize dair, bize ait, sadra şifa değerli bir söz ve dahi sükut sunamıyoruz. Oysa kendisini başkalarının gürültüsüne kaptırıp da kendi şarkısını söyleyememesi ne acıdır insanın! İnandığı gibi yaşamayınca yaşadığı gibi konuşması ne acıdır! Konuşması için kendisi işaret edildiğinde sağına ve soluna bakıp ürkek gözlerle 'ben mi' demesi ne acıdır eğer biriktirdiği sadece laf kırıntılarıysa. Kulak kesilecek söz bulamaması ne acıdır eğer kulaklar hep işgal altındaysa. Ve ne acıdır söz terazileri kurulduğunda sözlerinin incir çekirdeğini doldurmadığını görmesi. Sadece sözlerinin değil ve dahi sükûtunun!

---

[33]. Rukiye Aydoğdu DEMİR

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ... أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

دَعْهُ فَإِنَّ الْحَيَاءَ مِنَ الإِيمَانِ

Abdullah b. Ömer (r.a.)'in naklettiğine göre Allah Rasûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:
"Hayâ imandandır".

(Buhârî, İman, 16.)

Hayâ İmandandır[34]

Kaygılı gözler, her yerde onu arıyor, kulaktan kulağa herkes birbirine onu soruyordu: “Nerdeydi?” Herkes telaş içindeydi. Erkekler kadınlara sordu, büyükler küçüklere. Onu yitirmekten utanarak sordular, onu kaybettiklerini kimseye fark ettirmemeye çalışarak aradılar. Çünkü utanılacak bir şeydi: “Hayâ” hiçbir yerde yoktu…

Onsuz olmuyordu. O olmadan kızarmıyordu yüzler, aksine yüzü kızaranlar utanıyordu. O olmadan çirkinlik akıyordu yüzlerden, gözlerden ve sözlerden… Nağmeler hep hayâsızlığa davet ediyordu. O olmadan insan çalıyordu, sövüyordu, öldürüyordu, tüm bunlardan hayânın yüzü kızarıyordu da insanların kızarmıyordu. Hayânın başı önüne eğiliyordu da hayâsızlık yapanlar başı dik yürüyordu. Çirkinlikler fazilet sayılıyor, hayâsızlığın kendisi bir erdem zannediliyordu. Türlü ahlaksızlıklar insanı tamamlıyordu da zavallı hayâ eksiklik olarak görülüyordu. Ancak şimdi anlıyorlardı ki hayâ olmadan insan tam olamıyordu, asıl onun yokluğu büyük bir eksiklikti.

Ardından ağıtlar yakıyorlardı, hayâ onları terk etmişti. Kimseler onu görmemiş miydi? Atına atlayıp çok uzak diyarlara mı gitmişti? Masal ülkesinden haberler getiren o kahraman nerdeydi şimdi? Hangi taşın altına saklanmıştı? Yoksa ahlaksızlıklardan utanıp yerin dibine mi girmişti? Sözlüklere mi hapsedilmişti? Aradılar, lügatlerin “H” harfine sordular, kütüphanelerin tozlu raflarına baktılar. Onun izini kitapların satırlarında sürdüler.

Ve bir gün, güvenilir hadis kitaplarının başında gelen *Buhârî*’nin sayfaları arasından, Hz Peygamber’in sahabisi Abdullah b. Ömer (r.a.) getirdi müjdeli haberi. Çağlar ötesinden, hayânın yüzüne en çok yakışanının haberini. Göğsünde hayâyı en güzel taşıyanın haberini. Adı güzel, kendi güzel olanın haberini. Muhammed Mustafa’nın haberini getirdi. Hayâ timsali Nebî (s.a.s.), kayıp hazinenin kaynağına şöyle işaret etti:

“Hayâ imandandır.” (Buhârî, İman, 16.)

Bu sözle insanlar huzura erdi çünkü aradıkları uzaklarda değil, kendi içlerindeydi. Sevgili Peygamberimizin işaretiyle, her bir insan özlemini çektiği, yokluğundan şikâyet ettiği hayâyı kendi özünde, fıtratında, iman dolu kalbinde bulabildi. Demek ki kişi, Semî’ olup her şeyi işiten, Basîr olup her şeyi gören, Alîm olup kendisinden hiçbir şey gizlenemeyen

Rabbine iman ettiğinde hayânın tadına varabiliyordu. Zira Rabbi onu her an gözetlemekteydi. (Fecr, 89/14.) Gözler O'nu göremese de O, gözleri görmekteydi. (Buhârî, Tefsir, 31.) Her an huzurda olmanın bilincini taşıyan kalp, nasıl gaflette bulunabilirdi? "İhsan" şuuruna eren insanın eli harama, dili yalana, yüreği nifaka nasıl bulaşabilirdi? Ağızların susup ellerin, ayakların konuşacağı, gözlerin ve kulakların şahitlik yapacağı güne (Yasin, 36/65; Fussilet, 41/20-23.) inanan bir mümin, hayâsızlığa nasıl cüret edebilirdi? Rabbinden hayâ etmeksizin başkalarını nasıl incitebilir, ağlatabilir, aldatabilirdi?

Zor sorulara cevaplar sunup kalplerimizi yatıştıran, bizlere izini sürdüğümüz hayânın adresini gösteren Allah Rasûlü, kendisinden hayâ edilip utanılmaya en lâyık olanın Rabbimiz olduğunu haber vermişti. (Tirmizî, Edeb, 22.) Bunun hakkıyla nasıl yapılacağı yine onun sözlerinde gizliydi: "*Allah'tan hakkıyla hayâ etmek, baş ve başta bulunan organlarla, karın ve karnın içine aldığı organları* (her türlü günah ve haramdan) *korumak, ölümü ve* (toprak altında) *çürümeyi daima hatırlamaktır. Âhireti arzu eden, dünyanın süsünü terk eder. Kim bu şekilde davranırsa Allah'tan gereği gibi hayâ etmiş olur."* (Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 24.)

Buna göre, Allah'tan gereği gibi sakınmanın, takva elbisesini (A'râf, 7/26.) kuşanmanın yolu hayâdan geçer. Hayâdan takvaya giden ince bir yol vardır. Hayâ, kalbi Allah'a bağlamaktan kaynaklanan bir rikkat, bir inceliktir. Böyle kalp sahiplerinde bulunan vakarlı bir duruş, edepli bir bakıştır. Bu latif hal, kalbin günahlarla kirletilmesi neticesinde kişiyi terk eder. Her bir ahlaksızlık, kalpteki hassasiyeti biraz daha öldürür ve onu katılaştırır. Her günah, edebimizden bir parça koparır, her çirkinlik güzelliğimizde bir leke bırakır. Her bir ahlaksızlık, utanan yüzümüzü, yaşaran gözümüzü bizden alır ve kişinin bütün sermayesi bir kızarmaz yüz, bir yaşarmaz göz oluverir. Yüzdeki o ince hayâ perdesi kalkınca, kişi aynadaki yüzünü tanıyamaz hale gelir. Oysa bu çirkinliğin sebebini, hayâyı kendisinden öğrendiğimiz, genç bir kız kadar kendisine hayâyı yakıştıran Sevgili Peygamberimiz (Buhârî, Edeb, 73.) şöyle haber vermiştir: *"Ahlâksızlık bulunduğu şeyi çirkinleştirir; hayâ ise bulunduğu şeyi süsler."* (Tirmizî, Birr, 47.)

Öyle bir süstür ki hayâ, insanı Yusuf (a.s.) kadar güzelleştirir. Hayâsızlık, Yusuf tabiatlılara zindandan daha karanlık gelir.

Öyle bir süstür ki hayâ, insanı zarifleştirir, vakurlaştırır, Meryem gibi iffet timsali haline getirir.

Osman (r.a.) gibi Peygamber övgüsünü hak ettirir, meleklerin dahi kendisinden hayâ ettiği bir mertebeye ulaştırır. (Müslim, Fezâil, 26.)

Makamlardan makamlara, imandan ihsana, mürüvvetten takvaya hayâ ile varılır. Zira *“Hayâ, bütünüyle hayırdır.”* (Müslim, İman, 61.)

---

[34]. Rukiye Aydoğdu DEMİR

عَنْ يَعِيشَ بْنِ الْوَلِيدِ أَنَّ مَوْلَى الزُّبَيْرِ حَدَّثَهُ أَنَّ الزُّبَيْرَ بْنَ الْعَوَّامِ

حَدَّثَهُ أَنَّ النَّبِىَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ « دَبَّ إِلَيْكُمْ دَاءُ الأُمَمِ قَبْلَكُمُ
الْحَسَدُ وَالْبَغْضَاءُ هِىَ الْحَالِقَةُ لاَ أَقُولُ تَحْلِقُ الشَّعْرَ وَلَكِنْ تَحْلِقُ الدِّينَ
وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ لاَ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلاَ تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا

أَفَلاَ أُنَبِّئُكُمْ بِمَا يُثَبِّتُ ذَاكُمْ لَكُمْ أَفْشُوا السَّلاَمَ بَيْنَكُمْ »

Yaîş b. Velîd'in Zübeyir'in azatlı kölesinden, onun da Zübeyir b. Avvâm'dan rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.s.) şöyle dedi: "Geçmiş toplumların hastalığı size de bulaştı: Haset ve kin beslemek! İşte bunlar, kökten yok edicidir. Saçı tıraş eder demiyorum, aksine dini kökünden kazıyıp yok eder. Canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki iman etmeden cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmeden de mümin olamazsınız. Birbirinizi sevmenizi sağlayacak şeyi size haber vereyim mi? Aranızda selamı yayın."

(Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyâme, 56.)

Kalbi Esir Alan
En Kötü Hastalık:
Haset Ve Kin[35]

Kalbi esir alan en kötü hastalıklardan biriydi. İblisi Rabbine isyan ettirip kıyamete kadar lanetlenmeye mahkûm eden de, Kâbil'e yeryüzündeki ilk cinayeti işleten de, Yusuf'un kardeşlerine babayla oğlu yıllarca birbirine hasret bırakacak tuzağı hazırlatan da hep aynı duyguydu. Uzun lafın kısası çok eskilerden beri vardı bu hastalık. Allah Rasûlü ashabını uyarmadan edemiyordu: *"Geçmiş toplumların hastalığı size de bulaştı: Haset ve kin beslemek! İşte bunlar, kökten yok edicidir. Saçı tıraş eder demiyorum, aksine dini kökünden kazıyıp yok eder. Canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki iman etmeden cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmeden de mümin olamazsınız. Birbirinizi sevmenizi sağlayacak şeyi size haber vereyim mi? Aranızda selamı yayın."* (Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 56.)

Birlik ve beraberliğe engel olan haset ve kin duyguları ne kadar da tehlikeliydi. Sevgi, muhabbet, ülfet ve samimiyet gibi bütün güzel duyguları bıçakla kesmişçesine yok ediyordu. Lakin bu saçın tıraş edilmesi gibi basit bir kesme eylemi ve maddi bir kayıp değildi. Haset ve kin Hz. Peygamber'in ifadesiyle "dini kökünden kazıyıp yok ediyor" yani kişiye hem dünyada hem de ahirette ciddi zararlar veriyor, iyi olan ne varsa hepsini ortadan kaldırıyordu. Bu ise telafisi imkânsız bir kayıptı.

Ümmetine çok düşkün olan Rasûlüllah'ın bütün çabası onların selameti içindi. Dünya ve ahiret mutluluğuna giden yolda Allah'a ve Rasûlü'ne iman edenlere rehberlik ederek Rablerinin rızasına birlikte nail olmak en büyük arzusuydu. Göz göre göre ateşe düşmelerine müsaade edemezdi. Özellikle de haset, kin, nefret, düşmanlık ve bozgunculuk gibi müminlerin birliktelik ruhuna darbe vuracak ve hiçbir şekilde imanla beraber zikredilmesi mümkün olmayan kötü hastalıkların pençesine düşmeleri söz konusuysa. Hâlbuki müminin kalbinde bu kötü duygular barınmamalıydı. Müminin kalbi "mahmûm" olmalıydı. Allah'tan korkan, tertemiz bir kalp… Onda günaha, zulme, kine ve hasede yer yoktu asla. (İbn Mâce, Zühd, 24.) Rasûlüllah tarafından cennetlik diye övülen Medineli bir sahabiyi, Abdullah b. Amr'ın "İşte seni yücelten bu! Bizim yapamadığımız da bu." diyerek takdir ettiği gibi. Nitekim bir gün Hz. Peygamber ashabıyla birlikte otururken *"Şimdi*

cennetlik bir adam geliyor." demiş, o esnada sakalından abdest suyu damlayan, nalınları elinde bir sahabi çıkagelmişti. Bu olay iki gün daha tekrar etmiş, gelen yine aynı kişi olmuştu. Abdullah b. Amr onu cennetlik yapan özelliğin ne olduğunu merak etmiş, sahabinin peşine düşmüştü. Babasıyla tartıştığı ve üç gün eve gitmeyeceğine yemin ettiği bahanesiyle cennetlik sahabiden evinde kalmak için izin istemişti. Böylece onu yakından gözlemleme imkânı bulacaktı. Üç gün boyunca gece gündüz ne yaptığını izlemiş, ibadet yönünden pek de farklı bir yönünü görmemiş hatta küçümseyecek olmuştu. Bununla birlikte konuşurken hep güzel şeyler söylediğini işitmişti. Sonunda ona babasıyla tartışmadığını, sırf cennetlik diye nitelenmesinin sebebini öğrenmek ve aynısını yapmak istediği için yanında kaldığını söyledi. "Seni Rasûlüllah'ın söylediği mertebeye ulaştıran şey nedir?" diye sordu. Cennetlik sahabi "Yalnızca gördüklerin." dedi. Abdullah b. Amr yanından ayrılacağı esnada ise tekrar çağırdı ve şöyle dedi: "Ancak bir şey daha var. Ben kalbimde hiçbir Müslüman'a karşı kin ve nefret beslemem. Allah'ın kendisine ihsanda bulunduklarından dolayı hiç kimseye haset etmem." (Ahmed b. Hanbel, III, 166.)

Allah'a yeminle sesleniyordu Hz. Peygamber, *"İman etmeden cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmeden de mümin olamazsınız."* diye. Zira müminler kardeşti. (Hucurât, 49/10.) Müminler birbirlerinin dostuydu. (Tevbe, 9/71.) Nasıl vücudun bir organı rahatsızlandığında diğer organları da uykusuzluk ve yüksek ateşle aynı acıyı paylaşıyorsa, müminler de birbirlerini sevmede, birbirlerine merhamet ve şefkat göstermede tek bir vücut gibiydiler. (Müslim, Birr, 66.) Birbirine haset etmek, birbirine kin beslemek, birbirine sırt çevirmek kardeşliğe asla sığmazdı. (Müslim, Birr, 28.) Aksi takdirde müminin çevresindekilere güven veren vasfından nasıl söz edilebilirdi? Mümine yakışan kardeşliğe yaraşır davranmak, kendisi için istediğini kardeşi için de isteme erdemini göstermekti. (Buhârî, Îmân, 7.)

Ashabını haset ve kin besleme hususunda uyaran, birbirini sevmeden gerçek imandan bahsedilemeyeceğini vurgulayan Allah Rasûlü'nün söyleyecekleri henüz bitmemişti. Birbirini sevmenin, birbirinin iyiliğini istemenin en güzel yolu neydi öyleyse? *"Birbirinizi sevmenizi sağlayacak şeyi size haber vereyim mi?"* diye soran Hz. Peygamber, sorunun cevabını vermekte de gecikmiyordu: *"Aranızda selamı yayın."* Selam imanın, barışın ve iyi niyetin en somut göstergesiydi çünkü. Karşılaştığı kimseye Allah'ın selamıyla esenlik dileyen, dua eden kişi Müslümanlığını beyan

etmekte, dolayısıyla güvenilir olduğunu kendisinden ona herhangi bir zarar gelmeyeceğini bildirmekteydi.

Selam ilk bakışta insanların birbirini sevmesini sağlayan oldukça kolay bir yöntem gibi görünse de, içinde barındırdığı derin mana ve mesajları düşününce bugün karşımızdaki bir insana selam verirken ona vaad ettiğimiz üzere gerçekten kendisini güvende hissettirebiliyor muyuz? İyi niyetimizi ne kadar yansıtıyoruz? Birbirimize güven sorunu yaşadığımız böyle bir zamanda özeleştiri yapmaya, Allah Rasûlü'nün bu hadisini hakkıyla anlayıp toplumsal ilişkilerimizde uygulamaya oldukça ihtiyacımız var. Kalplerimizi ancak bu şekilde bütün kötü duygulardan arındırabilir ve birbirimizle iyi ilişkiler geliştirebiliriz. Bu doğrultuda Rabbimizden niyazımız şudur: *"Ey Rabbimiz! Bizi ve bizden önce iman etmiş olan kardeşlerimizi bağışla. Kalplerimizde, iman edenlere karşı hiçbir kin tutturma!"* (Haşr, 59/10.) *"Allahım! Kalplerimizi birleştir. Aramızı düzelt ve bize kurtuluş yollarını göster."* (Ebû Dâvûd, Salât, 177, 178.)

---

[35]. Hale ŞAHİN

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ

اتَّقُوا الظُّلْمَ فَإِنَّ الظُّلْمَ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

Câbir b. Abdullah (r.a.)'ın naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurdu:
"Zulümden kaçının; zulüm (zalim için) kıyamet gününde zifiri karanlıklardır."

(Müslim, Birr, 56.)

Zulüm:
Ebedi Karanlık[36]

Her bir kelimeye bir renk bahşedildiğinde, onun payına karanlık düştü. Bundan böyle karanlığın karasıyla anılır oldu adı. Öyle bir karanlıktı ki onunki, yıldızsız geceleri kıskandırıyordu, zindanlar onun yanında aydınlık kalıyordu, dipsiz kuyular onu görünce haline şükrediyordu. Söylendiği her dilde, yazıldığı her satırda kara bir leke bırakıyordu. Tarihte adının anıldığı sayfalara kara damgalar vuruluyordu. Onun geçtiği sokaklarda evlerin ışıkları bir bir sönüyor, ardında sadece kesif bir karanlık kalıyordu. Küçük sevimli kız çocuğunun altın sarısı saçları, deniz mavisi gözleri, elindeki elma şekeri de kararıyordu. Neşeyi söndürmeyi başarıyor, tebessümler dudaklarda yarım kalıyor, umudun bin bir rengi yerini siyaha bırakıyordu. En ağır günahın kalpte bıraktığı leke kadar koyuydu rengi. Ve aydınlıklardan haber getiren Nebî (s.a.s.), ebedi karanlıklar içinde bırakan bu kelimeye karşı uyardı sahibini, dedi ki:

“Zulümden kaçının; zulüm (zalim için) *kıyamet gününde zifiri karanlıklardır.”* (Müslim, Birr, 56.)

Lügatler, “Bir şeyi ona ait olmayan yere koyma, sınırları çiğneme, hakkı bırakıp batıla yönelme, haksızlık etme, hak sahibine hakkını vermeme” diye açıkladılar zulmü. (Lisânü’l-Arab, “zlm” md) Âlimler ise olsa olsa “şirk”tir dediler insanı ebedi karanlıklarda bırakan, Nebî (s.a.s.)’nin işaret ettiği karanlığın sebebi. (Aynî, Umde, 12/293.) Öyle ya, eğer zulüm bir şeyi ona ait olmayan yere koymaksa, insanın sahte ilahlara gönlünde yer vermesi zulmün en hakikisi değil midir? Zulüm, haksızlık etmek demekse, en büyük zulüm insanın kendisini yaratan Rabbine karşı nankörlük etmesi, Rabbinin hakkını başkasına vermesi değil midir? Bundan olsa gerek Lokman (a.s.) *“Ey Oğulcuğum! Allah’a şirk koşma. Gerçekten şirk büyük bir zulümdür.”* (Lokman, 31/13.) diyerek oğlunu uyarmıştır. Mevlana ise dikeni sulamaktır der zulüm için, ağaçları bırakıp dikenleri büyütmektir. Sessizce dikenlerin büyümesini izlemektir zulüm, ağaçlar kururken dikenlerin büyümesine izin vermektir. Hak etmeyene hak bahşetmek, haklının ise payını esirgemektir.

Zulüm; hakkı, adaleti yok ederek kendi varlıklarını güçlendirmeye çalışanların tabiatıdır. Başkalarına acı çektirirken, vicdanının sesini

duyamayacak kadar sağırlaşmış olanların davranışıdır. Zalim, kibrini yüceltmek adına bütün değerleri ayaklarının altına alabilen insandır. Ve dünya, zalimlerin adaletine mahkûm edildiği zaman, zalimin gözünün karalığı kadar karanlığa mahkûm olur. Bazen öyle bir zaman gelir ki o güzelim dünya, arzıyla semasıyla, dağıyla taşıyla zalimlerin birbirleriyle olan yarışına şahitlik eder. Her bir zorba, adeta hedefe diğerinden önce varabilmek için yarışmaktadır. Daha fazla kan, daha çok gözyaşı akıtılmalıdır. Bu yüzden sesleri kısılana kadar bâtılı haykırırlar; karanlığın aydınlığa galip gelmesi adına gecelerini gündüzlerine katıp çalışırlar; zulümde yardımlaşmayı ihmal etmeden tek vücut olup mazlumun dünyasını karartırlar. Öyle ki onlardan payını Habil alır, Nuh (a.s.) alır. Musa (a.s.) alır, İsa (a.s.) alır. Sümeyyeler, Ammârlar alır. Yaşama hakkı tanınmayan kız çocukları alır. Sahilde oynarken üzerlerine bombalar yağdırılan dört küçük arkadaş alır. Firavunlar, Nemrutlar, Ebu Cehiller, Ebu Lehebler aslında hiç ölmez, her devirde kıtaları dolaşır ve onların ardında zifiri bir karanlık kalır.

Çocukların hayatı, üzerlerine yağan bombalarla karartıldığı zaman, bugün kararıyor, yarın kararıyor. Gökte yapılıp yere indirilen şehrin seması kararıyor. Peygamberlere şahitlik eden mukaddes sema barut kokuyor. Destanlar yazan şehirlerin adı mazlumiyetle anılıyor. Tarihin sayfalarından mazlumların kanı damlıyor. Kara sıfatlar Allah'ın dinine yakıştırılmaya çalışılıyor; kan kokan kelimeler, Allah'ın dininin adıyla yan yana yazılıyor. İşte o zaman mürekkep kararıyor, Beytullah'ın örtüsü kararıyor…

Peygamberlerin şehirleri yanıyor, yanan her bir şehir kendisini ateşe veren zalimin aleyhine şahitlik yapacağı günü bekliyor. Yükselen sadece dumanlar değil, haneleri viran olan mazlumların âhı da göğe yükseliyor. Mazlum için toprağın üstünü karartan zalim, altının kendisi için daha karanlık olduğunu unutuyor. Ve yeryüzü her bir zerresiyle yapılan zulme şahitken, arş-ı âlâ titrerken, taşlar neredeyse dile gelecekken, insan susuyor. Susuyor ve sadece izliyor. Zulüm kuyusundan sadece ona karşı direnerek kurtulabileceğinden habersiz, derin bir gaflet, anlamsız bir neşe, aşırı bir vurdumduymazlık içerisinde, sahte kaygı gösterilerinde bulunmayı tercih ediyor. Oysa zulmü izleyen herkesin eline kan bulaşıyor, vicdanı lekeleniyor. Zulme tanık olan herkesin insanlığından bir parça eksiliyor ve alnına sürülen bu utanç verici karayla yaşamını sürdürüyor. Oysa kötülük yapmak kadar iyilik yapmamak da zulüm değil midir? Kötülüğü engellemeyenin yapandan bir farkı var mıdır? En küçük bir iyiliği

esirgeyerek, kardeşinin zor zamanında ona elini uzatmayan ne kadar Müslümandır? Müslümanız dediğimiz anda omuzlarımıza binen yükün ağırlığını hissetmek zorundayız. Zalimlerin zulmü alkışlarken gösterdiği birlikteliği bizler de zulme tavır almada göstermek zorundayız. Sevgili Peygamberimizden (s.a.s.) *"…Müslüman, Müslüman'ın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu yardımsız bırakmaz ve onu hor görmez."* (Müslim, Birr, 32.) sözünü işittikten, mazlumun duasının da bedduasının da makbul olduğunu öğrendikten sonra (Buhârî, Zekât, 63; Tirmizi, Birr, 7.), Müslümanlar olarak mazlumun yanında yer almak tek seçeneğimiz. Aksi halde zulmedip durduğumuzun aslında kendi nefsimiz olduğunu fark edeceğiz. Masum çocuklara niçin öldürüldüğünün sorulduğu gün elbet gelecek. Bizlere de çocuklar öldürülürken ne yaptığımız elbet sorulacak. Keşke Müslümanlar bazı şehirler kadar zulme başkaldırmada cesaret sahibi olabilse, onlar kadar onurunu korumayı başarabilse, o aziz şehirler kadar izzetli davranabilse, onların ruhunu kendi ruhlarına katabilse… İşte o zaman Rabbimiz bizi karanlıklardan aydınlığa çıkaracaktır. (Bakara 2/257.)

---

[36]. Rukiye Aydoğdu DEMİR

عَنْ أَنَسٍ: ... فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِنَّ الشَّيْطَانَ

يَجْرِى مِنَ الإِنْسَانِ مَجْرَى الدَّمِ".

Enes (r.a.) rivayet etmiştir. Allah Rasûlü (s.a.s.) şöyle demiştir: “Muhakkak ki şeytan, insanın vücudunda kanın dolaştığı gibi dolaşır.”

(Müslim, Selâm, 24.)

Vücutta Dolaşan Sinsi Düşman: Şeytan[37]

Ramazan-ı şerifin son günleriydi. Rasul-i Ekrem her yıl olduğu gibi mescidde itikâfa çekilmiş, kendini ibadete vermişti ki bir gece vakti Safiyye (r.a) kendisini ziyarete geldi. Bir müddet sohbet ettikten sonra Safiyye validemiz, *Üsame* b. Zeyd mahallesindeki evine dönmek üzere ayağa kalktığında, Allah Rasûlü de kendisini uğurlamak için onunla birlikte kalktı. Mescidin kapısına vardıklarında, yanlarından geçmekte olan iki kişi Rasûlüllah'a selam vererek adımlarını hızlandırdılar. Yanı başında hanımı varken Allah Rasûlü'nü oyalayıp rahatsız etmek istememiş olmalıydılar. Fakat bu durumdan rahatsızlık duyan Rasûlüllah, Medineli iki adama *"Ağır olun."* diye seslendikten sonra hiç beklemedikleri bir açıklamada bulundu: "*Bu yanımda bulunan* (kadın yabancı değil, eşim) *Safiyye bnt. Huyey'dir."* Bir ağızdan "Sübhanallah" diyerek şaşkınlıklarını dile getiren iki adam, "Hâşâ biz senin hakkında başka türlü nasıl düşünebiliriz ey Allah'ın Rasûlü!" diyerek Efendimizin açıklama ihtiyacı duymasına biraz da içerlediklerini ifade ettiler. Oysaki Rabbimizin ümmetine düşkünlüğüyle andığı o merhametli elçi, şeytanın olur olmaz telkinlerle bu iki müminin imanına zarar vermesine engel olmak istiyordu. Sözlerine şu çarpıcı ifadelerle açıklık getirdi: *"Muhakkak ki şeytan, insanın vücudunda kanın dolaştığı gibi dolaşır. Ben, şeytanın sizin kalplerinize kötü bir şüphe atmasından endişe ettim."* (Müslim, Selâm, 24; Buhârî, Farzu'l-Humus, 4.)

Yüce Allah'ın seçilmiş bir kulu olarak insanlığa en güzel örnek olarak takdim edilen Peygamber Efendimiz, ne O'nun katındaki bu yüksek mertebeye ne de "Anam babam sana feda olsun" diyerek etrafında pervane olan sahabe arasındaki eşsiz konumuna güvenmiş, tedbiri elden bırakmamıştı. En üstün vasıflarla donanmış olmasına rağmen Rasûlüllah'ın mescidde karşılaştığı iki sahabiye, yanlış bir harekette bulunmadığını beyan etme gayreti, bu davranışının nedenini izah kabilinden söylediği sözlerin ne denli önemli olduğunu göstermektedir: *"Muhakkak ki şeytan, insanın vücudunda kanın dolaştığı gibi dolaşır."*

Hadis-i şerifte şeytanın insanla ilişkisini harikulade bir benzetmeyle ifade eden Rasûlüllah, sinsice hareket eden şeytana karşı her an teyakkuzda

olmak gerektiğine dikkatleri çekmektedir. Vücudu baştanbaşa kaplayan kanın damarlarda sessiz sedasız ama daimi deveranı gibi şeytan da bin bir türlü hilesi ve vesvesesiyle insanı çepeçevre kuşatır ve onu mütemadiyen kötülüğe çağırır. Zira o, kibrine yenik düşüp Rahman'a asi olduğu ve böylece huzuru İlahiden kovulduğu gün, lanetlenmesine sebep olarak gördüğü insana düşman kesilmiştir. Onun da kendisi gibi İlahî rahmetten uzak kalması için bütün yolları denemeyi kendine görev kabul etmiş ve Allah'a şöyle yemin etmiştir: "…*Andolsun ben de onları* (insanları) *saptırmak için muhakkak senin dosdoğru yolunun üzerinde oturacağım. Sonra onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından sokulacağım ve sen onların çoğunu şükreden kimseler bulamayacaksın.*" (A'râf, 7/16-17.) Bu doğrultuda insana çok çeşitli yollardan yaklaşarak onu günaha davet eden şeytan, onun Rabbinin koyduğu sınırları aşması için elinden geleni yapar. En büyük yardımcıları, insanın nefsani arzuları ve zaaflarıdır. Zira nefsin azgınlaştığı, zaafların çoğaldığı, akıl ve vicdanın sesini duyuramadığı bir bedende onun telkinleri eyleme dönüşmekte çok gecikmeyecektir. Bu nedenle şeytan bir yandan insana yeme, içme, şehvet gibi dünyevi arzulara düşkünlüğü emrederken bir yandan da açlık, fakirlik gibi korkularla onu paylaşmaktan, hayır hasenattan ve infaktan alıkoyar. Bir yandan kibir ve gurur telkiniyle benliğini güçlendirirken bir yandan da onu diğer insanlara karşı menfi düşünceler ve tavırlar içerisinde olmaya sevk eder. Daima "haklı" olduğunu söyler insana, yaptığı tüm kötülükleri süslü gösterir (En'âm, 6/43.) ve dahası onu sahte vaadleriyle kandırır. (Nisâ, 4/120.) Böylece onun sevgi, kardeşlik, sabır, dürüstlük, dayanışma, fedakârlık ve îsâr gibi ahlaki erdemlerle latif bir varlık olmak yerine süflî arzular, kin, nefret, öfke, haset gibi düşmanca duyguların esaretinde olan, dünyaya düşkün, açgözlü, haris, cimri ve/veya bencil bir varlığa dönüşmesi için çabalayıp durur. Kulun tevbe etmesine, dua, zikir ve ibadet gibi güzel amellerle günahlarından arınıp Allah'a yaklaşmasına asla razı olamaz. Bu yüzden onu salih amellerden uzaklaştırmaya çalıştığı gibi Rabbine karşı görevlerinde gevşeklik göstermeye de teşvik eder. İbadete başladığında ise kişiyi bu ibadetin ruhundan uzaklaştırıp sevabından mahrum etmeyi hedefleyerek vesveselerini daha da artırır. Tıpkı "Şunu hatırla, bunu hatırla…" diyerek hiç aklında olmayan düşüncelerle namaz kılan kimsenin zihnini bulandırdığı ve nihayetinde kaç rekât kıldığını dahi bilmez hale getirdiği gibi. (Buhârî, Ezân, 4.)

Hz. Âdem'in cennetten çıkarılmasından Kabil'in kardeşi Habil'i öldürmesine; Firavunların ilahlık iddialarından Müslümanlar arasında yaşanan fitne olaylarına kadar, tarihte yaşanan her olumsuz olayda şeytanın yıkıcı izlerini sürmek mümkündür. Onun telkinlerine kapılan nice masum insanlar günah çukurlarına yuvarlanmış, ona uyarak adeta suç makinesine dönen nice insanlar tüyler ürperten katliamlara, kıyımlara imza atmış, onun saçtığı nifak tohumlarıyla ailelerden devletlere nice bütünler parçalanmıştır. Oysaki şeytanın inanan ve Rabbine sığınan, O'na güvenip dayanan kulları üzerinde hiçbir gücü yoktur. (Nahl, 16/99.) İnsan iradesini iyiye de kötüye de kullanmakta, şeytana uyup uymamakta özgürdür. İşte bu yüzden şeytanın "*İnsanın vücudunda kanın dolaştığı gibi dolaştığı"*nı söyleyen Allah Rasûlü, her şeyden önce inananlara şeytanın bitmek bilmeyen vesveseleri hususunda bir "farkındalık" kazandırmaya çalışmaktadır. Bu farkındalık, kişinin söz ve davranışlarında, tıpkı Rasûlüllah gibi, şeytanın kışkırtmalarına fırsat vermeyecek şekilde tedbirli olmasını sağlayacaktır. Aynı zamanda bu farkındalık, kişinin başkaları hakkında hüküm verirken aceleci davranmasını önleyecek, kendisine yapılan kötülüklerde şeytanın rolünü düşünerek karşısındakine kin tutmak yerine onu affetmesini kolaylaştıracaktır. Elbette ki bu farkındalığı kazanan kişinin şeytanın telkinlerine uymama hususunda güçlü bir iradeye ve İlahî desteğe de sahip olması gerekir. İşte buna binaen Rabbimiz bizlere İlahî kelamında şöyle demektedir: *"Eğer şeytandan gelen kötü bir düşünce seni ayartmaya çalışırsa, hemen Allah'a sığın."* (Fussilet, 41/36.)

---

[37]. Elif ERDEM

سَأَلَ قَتَادَةُ أَنَسًا: أَيُّ دَعْوَةٍ كَانَ يَدْعُو بِهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْثَرَ؟ قَالَ: كَانَ أَكْثَرُ دَعْوَةٍ يَدْعُو بِهَا يَقُولُ: "اللَّهُمَّ آتِنَا فِى الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِى الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ".

Katade Enes(r.a.)'e sordu. Nebî (s.a.s.) en çok hangi duayı ediyordu. Dedi ki, en çok yaptığı dua şu idi: "Allah'ım, bize dünyada iyilik ver, âhirette de iyilik ver ve bizi cehennem azabından koru!"

(Müslim, Zikir, 26.)

Hem Dünyada Hem De Ahirette İyiliklere Talip Olmak[38]

On yıl boyunca kendisine hizmet etmek suretiyle Rasûlüllah Efendimizi yakından tanımış, onunla hemhal olmuş ve bizzat onun terbiyesinde yetişmiş bir genç olan Enes b. Mâlik, Allah Rasûlü'nün en çok yaptığı duanın şu dua olduğunu bildirmektedir: *"Allahümme âtinâ fi'd-dünyâ haseneten ve fi'l-âhireti haseneten ve gınâ azâbe'n-nâr (Allah'ım, bize dünyada iyilik ver, âhirette de iyilik ver ve bizi cehennem azabından koru!)"* (Müslim, Zikir, 26.) Efendimizden, sonraki nesillere miras kalan bu güzel dua, her şeyin maliki olan Yüce Allah'tan neyin, nasıl istenmesi gerektiğine dair pek çok ipucunu içinde barındıran veciz bir duadır.

Doğumla başlayan hayat serüveninde çok çeşitli süreçlerden geçmek durumunda kalan insan için her dönem, yeni heyecanların, beklentilerin, sorunların ve sorumlulukların habercisidir. Bitmek bilmeyen telaşlarla öylesine kuşatılırız ki nefsani arzuların da etkisiyle birçoğumuz, dünya hayatının geçici, âhiret hayatının ise ebedi olduğu inancını benimsemiş olmamıza rağmen, akıntıya kapılır gideriz. Zaman içerisinde tüm isteklerimizin, endişe ve korkularımızın dünya hayatındaki halimizi iyileştirip güzelleştirmeye, dünyevi sıkıntılarımızı gidermeye yönelik olmaya başladığının farkına bile varmayız. Dünya hırsı öylesine sarar ki ruhlarımızı, dünya hayatına aldanmamamız konusunda bizleri defalarca uyaran Rabbimizle baş başa kaldığımızda dahi O'na yalnızca bu yöndeki dileklerimizi arz ederiz. Ellerimizi açıp semaya, Alemlerin Rabbi'nden daha fazla mal mülk, daha iyi bir kariyer, daha başarılı çocuklar ve daha nice dünyalık sevdalara dair dualar ederiz. Başlangıçta masum görünen bu isteklerin kalbimize taht kurarak benliğimizi esir alması halinde dünyaperest bir insana dönüşüvermemiz hiç de zor değildir. Nihayetinde ahireti tamamen unutma ve onun yerine dünya hayatını "gaye" edinme tehlikesiyle karşı karşıya kalırız. İşte bu nedenle Yüce Allah, dualarında yalnızca dünyalık dileklere yer veren kişilerin ahiretten hiçbir nasibi olmayacağını vurgulayarak böyle kimseleri kınamış (Bakara, 2/200.); Rasûlüllah Efendimizin yaptığı gibi dünya ve ahiret güzelliklerine talip olanlardan ise övgüyle bahsetmiştir. (Bakara, 2/201.)

Dünyaya aşırı düşkünlük göstermek kişinin âhirete yönelik sorumluluklarını ihmal ederek âhirette hüsrana uğramasına, daha da kötüsü dünya nimetleriyle şımararak bu nimetlerin sahibini inkar etmesine yol açar. Bu meyanda Firavun ve Karun gibi kimselerden kıssalar aktaran Rabbimiz, aynı hataya düşmememiz için ahiret hayatının önemi üzerinde ısrarla durmuştur. Ayetlerde dünya hayatının bir oyun ve eğlenceden ibaret olmasına karşın âhiret hayatının daha hayırlı olduğu (En'âm, 6/32.), âhirettekilere nazaran dünya nimetlerinin ne kadar geçici ve basit olduğu (Tevbe, 9/38.), fani olan dünya hayatını baki olan âhiret yaşamından üstün tutmanın ne kadar hatalı olduğu (A'lâ, 87/16-17) vurgulanmış; hadislerde de dünyayla âhiret kıyaslandığında dünyanın ne kadar değersiz bir konuma haiz olduğuna işaret edilmiştir. (Müslim, Cennet, 55 vd) Dünyevileşmenin, dünyaya gereğinden fazla değer vermenin önüne geçmek üzere serdedilen bu ayet ve hadislerden hareketle dünya hayatının anlamsız ve gereksiz olduğu kanaatine varmak bizleri bekleyen ikinci bir tehlikedir. Zira bazılarımız da âhiret hayatının önemini kavramakla birlikte dünya hayatının âhireti kazanmadaki rolünü görmezden gelir. Böyleleri için dünya, içinde yaşamak mecburiyetinde bulunduğumuz bir yer olmaktan öteye geçemez. Dünyada ihtiyaç duyduğumuz yeme, içme gibi maddi; sağlık, huzur ve afiyet gibi manevi gereksinimlerimizi karşılamak ve hatta bunlar için Allah'a niyazda bulunmak dindarlığımıza zarar verir. Oysaki dünyanın ve tüm dünya nimetlerinin mutlak manada kötü olduğu anlayışına dayanan ve ruhbanlığı çağrıştıran bu tutumu da dinimiz tasvip etmemektedir. Bu hususta Rasûlüllah Efendimizin şu beyanı oldukça manidardır: *"Dünyaya rağbet etmemek* (zahitlik) *demek, kişinin helâl olan şeyleri kendisine haram kılması veya malını dağıtıp tüketmesi değildir. Bilâkis dünya hayatında zahitlik demek, elinde olan şeylere Allah katında olanlardan daha fazla güvenmemendir."* (İbn Mâce, Zühd, 1.) Rabbimizin bizden istediği, dünyanın esiri olmamakla birlikte bu hayatın ahiretimizi mamur edebilmemiz için yegane fırsat olduğunun farkına vararak, bu dünyada heybemizi iman ve itaatle, hayır ve hasenatla, salih amellerle doldurabilmemizdir. Bunun için de başta iman nimeti olmak üzere, bizi Rabbimize yaklaştıracak amelleri işlememize vesile olacak maddi ve manevi nimetlere, beden ve ruh sağlığına ihtiyacımız vardır. Dolayısıyla ahiretimizi kazanma yolunda Rabbimizden öncelikle bu dünyada iyilik ve güzellikler istememiz uygun olacaktır. Hangi nimetlerin bizim için daha hayırlı olduğunu bilemeyeceğimiz için bu güzelliklerin tayinini Rabbimize bırakarak maddi

ve manevi her türlü hayrı içine alan "hasene" ifadesini kullanmak da ayrı bir inceliktir.

Ashabından "Allah'ım! Beni âhirette ne ile cezalandıracaksan onu şimdiden dünyada bana ver." diye dua ettiğini söyleyen hastaya Hz. Peygamber bunun yanlış bir davranış olduğunu bildirerek ona *"Allah'ım, bize dünyada iyilik ver, âhirette de iyilik ver ve bizi cehennem azabından koru!"* diye dua etmesini tavsiye etmiş ve kendisi için hayır duada bulunmuştur. (Müslim, Zikir, 23.) Dünyada ne kadar sıkıntı çekilirse ahirette muhakkak surette o kadar mükafatla karşılaşacağımız veya bu hayatta elde edilen imkanların/nimetlerin âhiretteki kazancımıza mani olacağı düşüncesiyle dünyada çalışmadan, gayret sarfetmeden, başa gelen sıkıntılarla mücadele vermeden yaşamak içine düştüğümüz en büyük yanılgılardan biridir. Zira herkesin farklı imtihanlara tabi tutulduğu bu dünyada insan fakirlikle sınandığı gibi zenginlikle; hastalıkla sınandığı gibi sağlıkla da sınanabilir. Önemli olan, takva ölçütünü belirleyen, bizim bu imtihanları "nasıl" karşıladığımız ve her bir durumda "nasıl davrandığımız"dır. (Mülk, 67/2.)

Kur'an-ı Kerim'de olumlu ve olumsuz insan örneklerinden bahsedilirken Allah Teâlâ'nın gazabını hak edenlerin hem dünyada hem de âhirette cezalandırılacakları vurgulanırken (Âl- İmrân, 3/56; Mâide, 5/41.), O'nun rızasına uygun yaşayanların her iki dünyada güzelliklere erişeceği ifade edilmiştir. (Yûnus, 10/62-64.) O halde asıl olan iki dünyada da kendilerine nimet verilen salih kullardan olabilmektir. Bunun için işe, Rasûlüllah'ın sünnetine uyarak hem dünyada hem de âhirette iyiliklere talip olarak, her gün namazlarımızda okuduğumuz "Rabbenâ" duasını bu hissiyatla yaparak başlayabiliriz.

---

[38]. Elif ERDEM

عَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَتْ نَاقَةٌ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تُسَمَّى
الْعَضْبَاءَ ، وَكَانَتْ لاَ تُسْبَقُ ، فَجَاءَ أَعْرَابِيٌّ عَلَى قَعُودٍ لَهُ فَسَبَقَهَا ،
فَاشْتَدَّ ذَلِكَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ وَقَالُوا سُبِقَتِ الْعَضْبَاءُ ، فَقَالَ رَسُولُ
اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ « إِنَّ حَقًّا عَلَى اللهِ أَنْ لاَ يَرْفَعَ شَيْئًا مِنَ الدُّنْيَا إِلاَّ وَضَعَهُ » .

Enes b. Malik (r.a.) anlatıyor: "Rasulüllah (s.a.s.)'ın Adba isminde (seferde, yarışta) geçilemeyen dişi bir binek devesi vardı. Bir ara genç yük devesi üstünde bir bedevi geldi ve (yapılan koşuda bedevinin devesi) Adba'yı geçti. Bu durum Müslümanlara ağır geldi. 'Adba yenildi!' dediler. Bunun üzerine Rasulüllah (s.a.s) şöyle dedi: 'Dünyada yükselttiği her şeyi geri indirmek Allah'ın bir kanunudur!'"

(Buhârî, Rikak, 38.)

Her Kemalin Bir Zevali Vardır[39]

Medine'de heyecan ve coşkunun zirvede olduğu zamanlardan biriydi. Allah Rasulü'nün dişi binek devesi Adba ile bir bedevinin genç yük devesi yarışacaktı. O güne dek Adba'yı geçebilen hiçbir deve olmamıştı. Ashap bu yarışta da aksinin olacağını düşünmüyordu. Derken yarış başladı. Bir müddet sonra bedevinin devesi Adba'yı geçti. Kimsenin aklına gelmezdi Hz. Peygamber'in devesinin yenileceği. Bu durum Müslümanların gücüne gitti. "Adba yenildi!" dediler. Ashabının şaşkınlığına rağmen Allah Rasulü bu durumu gayet tabii karşılamıştı, üzülmeye gerek yoktu. Zira her kemalin bir zevali vardı. Şöyle dedi Allah'ın Elçisi: *"Dünyada yükselttiği her şeyi geri indirmek Allah'ın bir kanunudur!"* (Buhârî, Cihad, 59, Rikak, 38)

Hz. Peygamber bu hadisle aslında hayatımızı kuşatan ama çoğu zaman unutmaya yüz tuttuğumuz İlahî bir kanunu hatırlatır: Dünya hayatı, iniş ve çıkışlarla doludur. Göz alıcı parlaklığıyla gündüzleri semayı süsleyen güneş, geceleri yerini aya ve yıldızlara bırakırken; baharda rengârenk çiçeklerle, yaz mevsiminde çeşit çeşit meyvelerle kuşanan ağaçlar, kış geldiğinde kurumuş dallarıyla bir başına kalırken; asırlarca hüküm süren devletler bir anda yeryüzünden silinip giderken hep aynı gerçekle yüzleştirir insanı: Dünya ve içindeki her şey gelip geçicidir, her şeyin bir sonu vardır, dünyadaki her şey nakıstır, hiçbir şey mükemmel değildir. Dünyadaki bu vazgeçilmez kanuna, her canlı gibi âdemoğlu da tabidir. Öyle ki insan, anne karnındaki hâlinden başlayarak ihtiyarlığına kadar hayatı boyunca geçirdiği evreleri (Rûm, 30/54.) gözlemlediğinde, ömrü uzadıkça yaratılışının tersine çevrildiğini ve böylece gücünü kaybettiğini, (Yasin, 36/68.) nihayetinde her canlı gibi ölümü tadacağını (Âl-i İmran, 3/185.) düşündüğünde şunu yakinen idrak eder: Her türlü eksiklikten ve kusurdan münezzeh tek mükemmel varlık, Baki olan Yüce Allah'tır.

Dünya hayatının geçiciliği ve aldatıcılığı Kur'an-ı Kerim'de şöyle bir benzetmeyle ifade edilir: Gökten yağmur iner ve onun sayesinde yeryüzündeki bitkiler boy verip birbirine karışır. Nihayet yeryüzü ziynetini takınıp rengârenk süslenir. Sahipleri tam da onun üzerinde kudret sahibi olduklarını sandıkları zaman ansızın bir afet/rüzgâr geliverir ve onları sanki dün yerinde hiç yokmuş gibi kökünden yolunmuş bir hâle getirir. (Yunus, 10/24; ayrıca bkz. Kehf, 18/45; Hadid, 57/20.) Rabbimizin tayin ettiği gün gelince

“aldatıcı metadan başka bir şey olmayan” (Âl-i İmran, 3/185.) dünya da kuruyup kaybolan bu bitkiler misali yok olup gidecektir. İnsan bu hakikatin farkında olduğu sürece üstünlük, şan şöhret, asalet, mal mülk, güzellik, makam mevki, zenginlik vb. geçici dünya menfaatlerine aldanmayacaktır. “Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın.” (Fatır, 35/5.) buyuran Allah Teâlâ’nın da kullarından beklentisi, geçici bir eğlenceden ibaret olan dünya hayatına aldanmadan ebedî kalınacak gerçek yurt olan âhirete hazırlanmalarıdır.

Yarışta kaybeden taraf olmak gibi hayatta herkesin başına gelebilecek basit bir örnekten hareketle dünyalık nimetlerin geçiciliğine dikkat çeken bu hadis, aynı zamanda Allah Rasulü’nün mütevazı kişiliğini de yansıtır. Nitekim ashabının gerek sevinçli gerekse üzüntülü anlarında hep yanlarında olan Hz. Peygamber, bir bedeviyle devesini yarıştıracak ve ona yenilmeyi gurur meselesi hâline getirmeyecek kadar insani ve mütevazı bir tavır sergilemiştir.

Dünya nimetleri ile Allah katındakiler arasında seçim yapması hususunda serbest bırakıldığı zaman Allah katındakileri seçen (Müslim, Fedailü’s-Sahabe, 2.) ve “kul peygamber” olmayı “kral peygamber” olmaya tercih eden (İbn Hanbel, II, 230.) Allah Rasulü, ashabını da mütevazı olmaya teşvik etmiştir. “Allah bana, mütevazı olup birbirinize karşı övünmemenizi ve birbirinize karşı haddi aşan davranışlarda bulunmamanızı vahyetti.” (Müslim, Cennet, 64.) buyurarak dünyadaki geçici üstünlüklerin övünç ve kibir vesilesi yapılmamasını istemiştir. Allah katında sivrisineğin kanadı kadar bile değeri bulunmayan dünyada (Tirmizi, Zühd, 13.) kimsesiz bir garip gibi yahut bir yolcu gibi olmayı (Buhârî, Rikak, 3.) ve dünyevi isteklerde mutedil davranmayı tavsiye etmiştir. (İbn Mace, Ticaret, 2.)

Bir imtihan yeri olan dünyada her şey gelip geçicidir. İnsanoğlu için varlık da yokluk da, sağlık da hastalık da, kolaylık da zorluk da, kazanmak da kaybetmek de imkân dâhilinde olup bunların her biri imtihan vesilesidir. Dünyevi menfaatlere aşırı hırs göstermek ve dünya metaıyla övünüp kibirlenmek ne kadar aldatıcı ise geçici nimetlerin, üstünlüklerin vb. yokluğuna hayıflanıp hayattan ümidini kesmek de aynı şekilde yanıltıcı olur. Hayatın bu inişli çıkışlı yollarında insana düşen, tevazuu ve itidali elden bırakmadan yaratılış gayesine uygun bir yaşam sürdürmektir.

---

[39]. Hale ŞAHİN

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ « أَكْثِرُوا

ذِكْرَ هَاذِمِ اللَّذَّاتِ »

Ebû Hüreyre (r.a.)'den rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:
"Lezzetleri yok edeni (yani ölümü) çok hatırlayın."

(Tirmizî, Zühd, 4.)

Ölüm:
Kaçınılmaz Hakikat[40]

Hayat hızla akmaya devam ediyor. Herkesin günlük telâşeleri, gelecekle ilgili planları, beklentileri var. Sürekli bir koşuşturmaca halindeyiz. Zaman acımasız, zamanın nasıl geçtiğini anlamak ise imkânsız. Geçen her saniye, her dakika bizi biraz daha yaşlandırıyor, ömrümüzden çalıyor. Her an ona bir adım daha yaklaşıyoruz fakat unutuyoruz. Belki de nefes aldığımız her defa aklımıza getirmemiz gerekir onu. Saatler sonra uykudan uyandığımızda düşünmeliyiz belki bir an. Ya hiç beklemediğimiz anda kesilirse nefesimiz? Uyumak üzere kapattığımız gözlerimizi bir daha hiç açamazsak? Hayatımızdaki en kıymetli varlığı; annemizi, babamızı, eşimizi, gözümüzden sakındığımız evladımızı ya da en iyi dostumuzu hiç beklemediğimiz bir anda kaybedersek? Ne kendimize ne de sevdiğimiz insanlara onu yakıştıramıyoruz bir türlü. Onun adı anıldığında çoğumuzun tüyleri diken diken oluyor, bakışlarımız donuklaşıyor, rengimiz soluyor. Ölümün her an kapımızı çalacağını aklımızdan bile geçirmiyoruz.

Bugün çoğumuzun unuttuğu gibi belki de, ashabdan bazıları bir gün Rasûlüllah'ın mescidinde oturmuş gülüşüyorlardı. O esnada Hz. Peygamber içeri girdi. Gülüşmelerini görünce şöyle nasihatte bulunma ihtiyacı hissetti: *"Aslında sizler ölümü çok sık hatırlamış olsaydınız şu gördüğüm vaziyette olmazdınız. Öyleyse lezzetleri yok edeni* (yani ölümü) *çok hatırlayın."* (Tirmizî, Sıfâtü'l-Kıyâme, 26; Zühd, 4)

Allah Rasûlü'nün hatırlattığı üzere ölüm ağız tadını kaçıran bir gerçektir. Hatta insanın dünyadaki serüvenine dikkatle baktığımızda bu hayatta tek hakikat varsa o da ölümdür. Dünyaya gelen her canlı muhakkak ölümü tadacaktır. (Âl-i İmrân, 3/185; Enbiyâ, 21/35.) İnsan nerede olursa olsun, ne kadar kaçarsa kaçsın, ne kadar çare ararsa arasın nafile… Ölüm herkese ulaşacaktır. (Nisâ, 4/78; Cum'a, 62/8; Kıyâme, 75/26-30.) Bununla birlikte maddiyatın hükmü altına girdiğimiz günümüzde geleceğe dair bitmek bilmeyen emellerimiz uğrunda çabalarken ölümü aklımızın ucundan dahi geçirmiyor, yaratılış amacımızı unutuyoruz. Hatta öylesine bir gaflet içindeyiz ki her gün haber bültenlerinde karşılaştığımız ölüm olaylarını bile sıradan karşılıyor, aldırış etmiyoruz. Açlık, hastalık, kaza ve savaşlar nedeniyle nice insanlar hayatını kaybediyor. Çocuk-yetişkin, kadın-erkek, hasta-sağlıklı, güçlü-zayıf demeden ölüm herkesi buluyor. Zamanı asla bilinmeyen, kim

olursa olsun herkes için kaçınılmaz bir gerçek olan ölümden ürküyoruz ve onu unutmak istiyoruz. Kimimiz korkudan, kimimiz dünyanın aldatıcı nimetlerine kapılıp gittiğinden, kimimiz de onu bir yok oluş saydığından…

Yüce Allah hayatı da ölümü de dünyada kimin daha güzel ameller işleyeceğini sınamak için takdir etmiş (Mülk, 67/2.) ve kullarını ölüm gelinceye dek kendine ibadetle sorumlu tutmuştur. (Hicr, 15/99.) Dolayısıyla insanın dünyaya geliş amacını unutmaması, hayatını istikamet üzere devam ettirerek âhiretini kazanabilmesi için ölümü hatırından çıkarmaması gerekir. Hz. Peygamber dünyada bir garip ya da bir yolcu gibi olunmasını tavsiye etmiş, (Buhârî, Rikâk, 3.) ölüm ansızın gelmeden iyi işler yapmak için acele edilmesini istemiştir. (Tirmizî, Zühd, 3.) Âhireti hatırlatması hasebiyle kabirlerin ziyaret edilmesine izin vermiştir. (Tirmizî, Cenâiz, 60.) Müminlerin en akıllısının ölümü en çok hatırlayanlar ve ölümden sonrası için en güzel şekilde hazırlananlar olduğunu belirtmiş, (İbn Mâce, Zühd, 31.) gaflete dalan, gülüp oynayan, kabirleri ve toprak altında çürümeyi unutan, azıp haddi aşan, nereden geldiğini ve nereye gittiğini unutan kimsenin ise ne kadar bedbaht bir kul olduğuna dikkat çekmiştir. (Tirmizî, Sıfâtü'l-kıyâme, 17.)

Osmanlılar zamanında ecdadımız da Peygamberimizin ölümü hatırda tutmakla ilgili hadislerini göz önünde bulundurmuş olmalılar ki, mezarlıklar için şehrin en güzel yerlerini, herkesin gelip geçtiği, kolayca görebileceği alanları tercih etmişlerdir. Böylece ölümün korkulacak bir şey olmayıp aksine hayatla iç içe ve hayatı anlamlandıran yönünü ön plana çıkarmak istemişlerdir. Zira ölüm bir yok oluş değil, bizi bizden daha çok seven ve gözeten Rabbimize kavuşmanın ilk adımıdır. İmtihan dünyasının sonu olmakla birlikte âhiretteki sonsuz hayatımızın başlangıcıdır. Bize nereden gelip nereye gittiğimizi hatırlatan en güzel nasihatçıdır.

Dünyaya gelen her insan kendisine takdir edilen ömrü yaşayacak ve sonunda mutlaka ölecektir. Bu süre zarfında önemli olan, istikametimizi şaşırmadan Allah'a layık bir kul olabilmektir. Bunu başarabildiğimiz takdirde ölümden korkmamızı ve ölüm düşüncesini ötelememizi gerektirecek hiçbir sebep kalmaz. Artık ölümün anlamını kavramışız demektir. Biliriz ki Rabbimiz bizden hoşnut biz de Rabbimizden hoşnut bir şekilde O'na döneceğiz. Fakat dünyanın aldatıcılığına kapılıp geçici zevkler peşinde bir ömür tüketirsek ölümle yüzleşmekten korkar, hatta onu hatırlamak bile istemeyiz. Bu durumda ise ölümün anlamını yitirmiş ve Rabbimizin huzuruna hazırlıksız bir şekilde çıkacağız demektir. Dünyada ve âhirette hüsrana uğrayanlardan olmamak için ölümü her zaman

hatırımızda tutmalı, ölümden sonrası için en güzel şekilde hazırlanmalı ve Yüce Allah'tan hayatın da ölümün de hayırlısını niyaz etmeliyiz.

---

[40]. Hale ŞAHİN